

Ministerialtidende

2009

Udgivet den 10. september 2009

21. august 2009.

Nr. 70.

Vejledning om afholdelse af kommunale og regionale valg tirsdag den 17. november 2009

(Til alle kommunalbestyrelser, regionsråd, kommunevalgbestyrelser og regionsvalgbestyrelser)

Vejledning om afholdelse af kommunale og regionale valg tirsdag den 17. november 2009

1. Indledning

Tirsdag den 17. november 2009 skal der afholdes valg til kommunalbestyrelserne og til regionsrådene for de fem regioner, jf. § 6, stk. 2, i lov om kommunale og regionale valg (lovbekendtgørelse nr. 144 af 24. februar 2009).

Valget afholdes efter lov om kommunale og regionale valg samt de bekendtgørelser og cirkulærer, som Indenrigs- og Socialministeriet har udstedt i henhold til den kommunale og regionale valglov, jf. oversigten i *bilag 1*.

Siden de kommunale og regionale valg den 15. november 2005 er der gennemført forskellige ændringer af reglerne om kommunale og regionale valg. Der henvises til oversigten i *bilag 2*.

Ændringerne vedrører bl.a. reglerne om, i hvilke boformer og boliger der kan brevstemmes i lyset af de forskellige boligformer, voldsramte kvinder, ældre og handicappede og personer med særlige sociale problemer vil kunne tilbydes efter social- og boliglovgivningen (lovens § 60, stk. 2). Endvidere har vælgere med behov for hjælp til stemmeafgivningen fremover ret til at forlange, at hjælpen ydes af en person, som vælgeren selv har udpeget, når blot der samtidig medvirker en myndighedsperson (lovens § 55, stk. 2, og § 67, stk. 4).

Indenrigs- og Socialministeriet har ladet fremstille nye formularer til kandidatlistor og til anmeldelse af liste- og/eller valgforbund samt nyt brevstemmemateriale. Afstemningsbøger og valgboøger er uændrede i forhold til de afstemningsbøger og valgbo-

ger, der blev benyttet ved de kommunale og regionale valg i 2005.

I denne vejledning redegøres for de opgaver, der i henhold til lovgivningen m.v. påhviler kommunalbestyrelser, regionsråd, kommunevalgbestyrelser og regionsvalgbestyrelser i forbindelse med forberedelse, afholdelse og opgørelse af de kommunale og regionale valg tirsdag den 17. november 2009.

2. Oversigt over opgavefordelingen ved de kommunale og regionale valg den 17. november 2009

Dette afsnit indeholder en oversigt over de opgaver, der påhviler henholdsvis kommunalbestyrelserne, regionsrådene, kommunevalgbestyrelserne og regionsvalgbestyrelserne ved de kommunale og regionale valg den 17. november 2009. Det nærmere indhold af de enkelte opgaver er beskrevet i de følgende afsnit i vejledningen.

2.1. Kommunalbestyrelsens opgaver

Ved de kommunale og regionale valg den 17. november 2009 tager kommunalbestyrelsen sig af følgende opgaver:

- 1) Bekendtgør kommunalbestyrelsesvalget i de stedlige dagblade eller lokalaviser, se afsnit 4.
- 2) Udarbejder valglister og udsender valgkort samt bekendtgør udsendelse af valgkort til både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, se afsnit 4.
- 3) Vælger medlemmer til kommunevalgbestyrelsen, se afsnit 5.

- 4) Vælger valgstyrelser til at stå for afstemningen og den efterfølgende stemmeoptælling på de enkelte afstemningssteder vedrørende både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, se afsnit 5.
- 5) Vælger tilfornede vælgere dels til at hjælpe valgstyrelserne, dels til at være stemmemodtagere ved afgivningen af brevstemmer ved både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem, se afsnit 5.
- 6) Bekendtgør de godkendte kandidatlistor med samtlige kandidaters navne og de anmeldte listeforbund og valgforbund til både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget ved opslag i folkeregistret/borgerservicecentre(t), se afsnit 6.
- 7) Tilrettelægger afgivningen af brevstemmer til både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget på folkeregistret/borgerservicecentre(t), i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem og udpeger stemmemodtagere på mindre øer til begge de nævnte valg, se afsnit 8.
- 8) Forbereder afstemningen på valgdagen vedrørende både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget (bortset fra tilvejebringelse af stemmesedler og opslag), se afsnit 7.
- 9) Sørger for, at valgmaterialer til både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget er til stede ved fintællingen, se afsnit 9.
- 10) Træffer afgørelse i sager om fritagelse for at modtage valg til kommunalbestyrelsen og ved klager over kommunalbestyrelsesvalget, se afsnit 11.
- 11) Opbevarer valgmaterialer til både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget (bortset fra valgbogen til regionsrådsvalget og øvrigt valgmaterialer, regionsvalgbestyrelsen har modtaget, samt stemmesedlerne til en eventuel fornyet fintælling ved regionsrådsvalget) og tilintetgør nærmere angivne dele af dette, når eventuelle klager over valget er endeligt afgjort, se afsnit 12.

2.2. Regionsrådets opgaver

Ved regionsrådsvalget den 17. november 2009 tager regionsrådet sig af følgende opgaver:

- 1) Vælger sine medlemmer til regionsvalgbestyrelsen, se afsnit 5.
- 2) Bekendtgør regionsrådsvalget i de stedlige dagblade eller lokalaviser, se afsnit 4.
- 3) Træffer afgørelse i sager om fritagelse for at modtage valg til regionsrådet og ved klager over regionsrådsvalget.
- 4) Opbevarer valgbogen til regionsrådsvalget og øvrigt valgmaterialer, regionsvalgbestyrelsen har modtaget, samt stemmesedlerne til en eventuel fornyet fintælling ved regionsrådsvalget og tilintetgør nærmere angivne dele af dette, når eventuelle klager over valget er endeligt afgjort, se afsnit 12.

2.3. Kommunevalgbestyrelsens opgaver

Ved de kommunale og regionale valg den 17. november 2009 varetager kommunevalgbestyrelsen følgende opgaver:

- 1) Modtager og godkender kandidatlistor til kommunalbestyrelsesvalget, modtager anmeldelser af listeforbund og valgforbund til kommunalbestyrelsesvalget samt tildeler de godkendte kandidatlistor en bogstavbetegnelse, se afsnit 6.
- 2) Sørger for, at regionsvalgbestyrelsen til brug for brevstemmeafgivningen på regionens sygehuse får tilsendt fortegnelser over de opstillede kandidatlistor og kandidater til kommunalbestyrelsesvalget i kommunen, se afsnit 6.
- 3) Tilvejebringer stemmesedler og opslag til kommunalbestyrelsesvalget og sørger for aflevering heraf til kommunalbestyrelsen, se afsnit 6.
- 4) Modtager indberetning på valgaftenen fra de enkelte afstemningssteder i kommunen om resultatet af både stemmeafgivningen til kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget og indberetter resultatet af stemmeafgivningen til regionsrådsvalget til formanden for regionsvalgbestyrelsen, se afsnit 9.
- 5) Foretager fintælling senest dagen efter valgdagen af både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, udarbejder valgboek til både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget og sender valgbogen for regionsrådsvalget

til formanden for regionsvalgbestyrelsen, se afsnit 9.

- 6) Foretager opgørelsen af kommunalbestyrelsesvalget, indfører resultatet i valgbogen for kommunalbestyrelsesvalget og sender en kopi af valgbogen til Indenrigs- og Socialministeriet, se afsnit 9.
- 7) Underretter kandidaterne om udfaldet af kommunalbestyrelsesvalget, se afsnit 10.5.

2.4. Regionsvalgbestyrelsens opgaver

Ved valgene til regionsrådene den 17. november 2009 tager regionsvalgbestyrelsen sig af følgende opgaver:

- 1) Modtager og godkender kandidatlistor til regionsrådsvalget, modtager og godkender anmeldelser af listeforbund og valgforbund til regionsrådsvalget samt tildeler de godkendte kandidatlistor en bogstavbetegnelse, se afsnit 6.
- 2) Sørger for, at kommunalbestyrelsen i de enkelte kommuner inden for regionen til brug for brevstemmeafgivningen får tilsendt fortegnelser over de opstillede kandidatlistor og kandidater til regionsrådsvalget.
- 3) Sørger for, at regionens sygehuse til brug for brevstemmeafgivningen får tilsendt fortegnelser over kandidatlistor og kandidater til alle kommunalbestyrelsesvalg i regionen samt til regionsrådsvalget, se afsnit 6.
- 4) Tilvejebringer stemmesedler og opslag til regionsrådsvalget og sørger for aflevering heraf til kommunalbestyrelsen i de enkelte kommuner inden for regionen, se afsnit 6.
- 5) Foretager eventuel fornyet fintælling af stemmematerialet til regionsrådsvalget, se afsnit 9.
- 6) Foretager opgørelsen af regionsrådsvalget, indfører resultatet i valgbogen for regionsrådsvalget og sender en kopi af valgbogen til Indenrigs- og Socialministeriet, se afsnit 10.
- 7) Underretter kandidaterne om regionsrådsvalgets udfald, se afsnit 10.5.

3. Oversigt over tidsfristerne ved de kommunale og regionale valg den 17. november 2009

Forberedelsen, gennemførelsen og opgørelsen af de kommunale og regionale valg skal ske inden for de tidsfrister, der er fastsat i lovgivningen eller i

henhold til lovgivningen. I det følgende gives en oversigt over disse tidsfrister.

1. juni 2009

Sidste frist for kommunalbestyrelsens henholdsvis regionrådets beslutning om forhøjelse af mindsteantallet af stillere ved valget til kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet den 17. november 2009. Beslutningen skal snarest bekendtgøres i de stedlige dagblade eller lokalaviser.

1. august 2009 eller snarest derefter

Indenrigs- og Socialministeriet bekendtgør i Statstidende, hvilke bogstavbetegnelser der skal tildeles kandidatlistor for partier, der den 1. august 2009 er opstillingsberettigede til folketingsvalg, og for det tyske mindretals parti.

18. august 2009

(3. tirsdag i august måned i valgåret)

Brevstemmeafgivning kan begynde her i landet på folkeregistrene/borgerservicecentre, i udlandet, på Færøerne, i Grønland, på danske skibe i udenrigsfart og på danske havanlæg uden for dansk område.

Brevstemmematerialet skal senest fra denne dag findes på de danske repræsentationer i udlandet samt om bord på danske skibe i udenrigsfart og på danske havanlæg uden for dansk område.

1. september 2009

Sidste frist for kommunalbestyrelsens vedtagelse af ændringer i styrelsesvedtægten, hvorved kommunalbestyrelsens medlemstal ændres med virkning fra den kommende valgperiode.

22. september 2009

(Tirsdagen 8 uger før valgdagen)

- 1) Sidste frist for kommunalbestyrelsens og regionsrådets bekendtgørelse i stedlige dagblade eller lokalaviser af
  - antal medlemmer, der skal vælges,
  - antal stillere for en kandidatliste,
  - fristen for indlevering af kandidatlistor,
  - dag og tid for afstemningen samt

- betingelserne for at stemme og stille op som kandidat til kommunalbestyrelsesvalget i kommunen henholdsvis regionsrådsvalget, herunder betingelserne for, at herboende udlændinge kan stemme og stille op til de nævnte valg.

Det vil være hensigtsmæssigt, hvis bekendtgørelsen om kommunalbestyrelsesvalget samt om regionsrådsvalget endvidere indeholder oplysninger om, hvor kandidatlisterne skal indleveres.

- 2) Sidste frist for kommunalbestyrelses valg af kommunevalgbestyrelse.
- 3) Sidste frist for regionsrådets valg af regionsrådsvalgbestyrelse.
- 4) Kommunalbestyrelsen vælger i passende tid inden valgdagen valgstyrere og tilforordnede vælgere.

6. oktober 2009

(Tirsdagen 6 uger før valgdagen)

Kandidatlistor til kommunalbestyrelsesvalg og regionrådsvalg kan fra og med denne dag indleveres til formanden for vedkommende valgbestyrelse.

Ved kommunalbestyrelsesvalg skal indlevering ske til formanden for kommunevalgbestyrelsen. Ved regionsrådsvalg skal indlevering ske til formanden for regionsvalgbestyrelsen.

20. oktober 2009

(Tirsdagen 4 uger før valgdagen)

- 1) - kl. 12. Sidste frist for indlevering af kandidatlistor til kommunalbestyrelsesvalg og regionsrådsvalg til formanden for vedkommende valgbestyrelse, jf. det herom anførte under den 6. oktober 2009.
- 2) Ansøgning om at brevstemme i hjemmet kan fra og med denne dag indgives til folkeregistret/borgerservicecentret i opholdskommunen.

23. oktober 2009

(Fredagen 25 dage før valgdagen)

- 1) - kl. 12. Kandidater, der på valgdagen er fyldt 60 år eller har været medlem af en kommunalbestyrelse, et amtsråd eller et regionsråd i 2 hele sammenhængende valgperioder eller ikke har dansk indfødsret, og som ønsker at blive slettet af kandidatlisten, skal senest på dette tidspunkt

indgive anmodning til kommunevalgbestyrelsens formand henholdsvis regionsvalgbestyrelsens formand om at blive slettet af kandidatlisten.

- 2) Kandidater og stillere skal opfylde valgrets-betingelserne bortset fra aldersbetingelsen og betingelsen vedrørende varigheden af forudgående fast bopæl i riget denne dag. Hvis betingelserne ikke er opfyldt denne dag, skal de være opfyldt kl. 12 mandagen 22 dage før valgdagen.

24. oktober 2009

(Lørdagen 24 dage før valgdagen)

Sidste frist for kommunevalgbestyrelsens henholdsvis regionsvalgbestyrelsens underretning til kontaktpersonen om mangler ved en kandidatliste.

26. oktober 2009

(Mandagen 22 dage før valgdagen)

Ved valgbestyrelse forstås vedkommende valgbestyrelse, jf. det herom anførte under den 6. oktober 2009.

- 1) - kl. 12. Sidste frist for afhjælpning over for valgbestyrelsen af mangler ved en kandidatliste eller indlevering af en ny kandidatliste til valgbestyrelsen.
- 2) - kl. 12. Sidste frist for over for valgbestyrelsens formand at tilbagekalde kandidatlistor.
- 3) - kl. 12. Sidste frist for over for valgbestyrelsens formand at anmelde listeforbund eller valgforbund.
- 4) - kl. 12. Sidste frist for over for valgbestyrelsens formand at tilbagetrække anmeldelser om listeforbund eller valgforbund.
- 5) - kl. 12. Kandidater og stillere, der den 23. oktober 2009 ikke opfyldte valgrets-betingelserne bortset fra aldersbetingelsen og betingelsen vedrørende varigheden af forudgående fast bopæl i riget, skal på dette tidspunkt opfylde valgrets-betingelserne bortset fra aldersbetingelsen og betingelsen vedrørende varigheden af forudgående fast bopæl i riget.

26. oktober 2009

(Mandagen 22 dage før valgdagen) eller snarest derefter

Kommunalbestyrelsen tildeler senest på dette tidspunkt de godkendte kandidatlisters en bogstavbetegnelse.

Regionsvalgbestyrelsen underretter kommunalbestyrelserne i regionen om de godkendte kandidatlisters og anmeldte forbund til regionsrådsvalget.

Kommunalbestyrelsen bekendtgør ved opslag i folkeregistret/borgerservicecentre(t) de godkendte kandidatlisters, herunder kandidaternes navne, samt anmeldte listeforbund og valgforbund vedrørende både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget.

27. oktober 2009

(Tirsdagen 3 uger før valgdagen)

Brevstemmeafgivning kan begynde på sygehuse, i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem, i kriminalforsorgens anstalter og arresthusene, på afsides beliggende øer, der ikke udgør et selvstændigt afstemningsområde, og på danske havanlæg på dansk område.

31. oktober 2009

(Lørdagen 17 dage før valgdagen)

Det vil være hensigtsmæssigt at holde folkeregistre/borgerservicecentre åbne nogle timer for brevstemmeafgivning.

2. november 2009

(Mandagen 15 dage før valgdagen)

- 1) Skæringsdato for optagelse på valglistens hovedliste af tilflyttere til kommunen.
- 2) Skæringsdato for optagelse på valglistens hovedliste under den nye bopæl af vælgere, der er flyttet inden for kommunen. Vælgere, der senere end denne dag flytter inden for kommunen, forbliver optaget på hovedlisten under den hidtidige bopæl.

- 3) Skæringsdato for kommunalbestyrelsens indberetninger til CPR af
  - anmeldelser om flytning
  - iværksættelse eller ophævelse af værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, jf. værgemålslovens § 6
  - erhvervelse eller fortabelse af dansk indfødsret
  - erhvervelse eller fortabelse af statsborgerskab i et andet EU-land eller i Island eller Norge

Indberetningerne sker til CPR til brug for den maskinelt udskrevne valgliste over de vælgere, der denne dag er bopælsregistreret i CPR i kommunen (hovedlisten).

- 4) Sidste frist for kommunalbestyrelsens indberetning af ændringer vedrørende afstemningsområder (valgdistrikter) til CPR's vejregister.
- 5) Sidste frist for kommunalbestyrelsens indberetning af ændringer vedrørende afstemningssteder til kommunens databehandler.

5. november 2009

(Torsdagen 12 dage før valgdagen)

- kl. 18. Sidste frist for indgivelse af ansøgning til folkeregistret/borgerservicecentret i opholdskommunen om at brevstemme i hjemmet.

Folkeregistret/borgerservicecentret skal til dette formål mindst ét sted i kommunen holdes åbent mindst nogle timer umiddelbart inden kl. 18.

7. november 2009

(Lørdagen 10 dage før valgdagen)

Kommunalbestyrelsen bekendtgør senest denne dag i de stedlige dagblade eller lokalaviser

- at der vil blive udsendt valgkort til vælgerne, samt
- at indsigelser vedrørende manglende modtagelse af valgkort eller modtagelse af valgkort med fejlagtigt indhold skal fremsættes over for kommunalbestyrelsen.

Det vil være hensigtsmæssigt at holde folkeregistre/borgerservicecentre åbne nogle timer for brevstemmeafgivning.

9. november 2009

(Mandagen 8 dage før valgdagen)

Kommunalbestyrelsen skal have modtaget de maskinelt udskrevne 15.-dagsvalglisten (hovedliste). Kommunalbestyrelsen skal også have modtaget de maskinelt udskrevne valgkort for vælgere optaget på 15.-dagsvalglisten, hvis det er kommunalbestyrelsen og ikke kommunens databehandler, der afleverer valgkortene til postbesørgelse.

Kommunalbestyrelsen sørger for manuel rettelse af disse valglisten. Se afsnit 4.5. – 4.7.

10. november 2009

(Tirsdagen 7 dage før valgdagen)

- 1) Skæringsdato for optagelse på valglistens tilflytterliste af tilflyttere til kommunen, der ikke er optaget på hovedlisten.
- 2) Skæringsdato for kommunalbestyrelsens indberetninger til CPR af
  - anmeldelser om flytning til kommunen,
  - iværksættelse eller ophævelse af værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, jf. værgemålslovens § 6,
  - erhvervelse eller fortabelse af dansk indfødsret
  - erhvervelse eller fortabelse af statsborgerskab i et andet EU-land eller i Island eller Norge.

Indberetningerne til CPR sker til brug for den maskinelle udskrivning af tilflytterlisten.

- 3) Maskinelt udskrevne valgkort for vælgere optaget på hovedlisten skal være afleveret til postbesørgelse enten af kommunalbestyrelsen eller af kommunens databehandler.

11. november – 17. november 2009

s(begge dage inkl.)

Kommunalbestyrelsen retter fejl ved udfærdigelse af nye valgkort og ved rettelser i valglisten.

Kommunalbestyrelsen retter valglisten, hvis kommunen modtager meddelelse om, at en vælger har mistet sin valgret til kommunalbestyrelses- og regionsrådsvalget eller alene er berettiget til at afgive stemme til regionsrådsvalget.

11. november 2009

(Onsdagen 6 dage før valgdagen)

Maskinelt udskrevne valgkort for vælgere optaget på tilflytterlisten afleveres til postbesørgelse af kommunens databehandler.

12. november 2009 (Torsdagen 5 dage før valgdagen)

- 1) Vælgerne skal have modtaget de maskinelt udskrevne valgkort.
- 2) Kommunalbestyrelsen skal have modtaget den maskinelt udskrevne tilflyttervalgliste.

Kommunalbestyrelsen sørger for manuel rettelse af disse valglisten. Se afsnit 4.5. – 4.7.

14. november 2009

(Lørdagen før valgdagen)

Sidste dag for brevstemmeafgivning i Danmark, herunder på danske havanlæg på dansk område.

Kommunalbestyrelserne skal mindst ét sted i kommunen holde folkeregistret/et borgerservicecenter åbent for brevstemmeafgivning i mindst nogle timer. Det vil i øvrigt være hensigtsmæssigt at holde også evt. øvrige folkeregistre/borgerservicecentre i kommunen åbent for brevstemmeafgivning nogle timer.

15. november 2009

(Søndagen 2 dage før valgdagen)

Regionsvalgbestyrelsen skal sørge for, at det nødvendige antal stemmesedler og opslag til regionsrådsvalget er afleveret til vedkommende kommunalbestyrelser senest denne dag.

16. november 2009

(Dagen før valgdagen)

Valgstyrelserne kan begynde at undersøge, om brevstemmerne kan komme i betragtning. Undersøgelsen skal være færdig, inden afstemningen begynder på valgdagen.

For at komme i betragtning skal brevstemmerne være modtaget af valgstyrelserne, inden afstemningen begynder.

Kommunen skal afhente post på posthuset og efterse sin postkasse denne dag for at sikre, at brevstemmer kan afleveres rettidigt til vedkommende valgstyrelse.

Kommunevalgbestyrelsen skal aflevere stemmesedler og opslag til kommunalbestyrelsen i god tid, inden afstemningen begynder.

17. november 2009

(Valgdagen)

Afstemning kl. 9 - 20. Stemmeoptælling på afstemningsstederne. Resultatet af både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget indberettes til kommunevalgbestyrelsen. Ved regionsrådsvalget indberetter kommunevalgbestyrelserne resultatet til regionsvalgbestyrelsen.

18. – 20. november 2009

Senest dagen efter valgdagen skal vedkommende kommunevalgbestyrelse fintælle både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget. Kommunalbestyrelsen sørger for, at stemmematerialet er til stede ved fintællingen. Valgbogen for regionsrådsvalget sendes til formanden for regionsvalgbestyrelsen.

Senest dagen efter fintællingen skal vedkommende kommunevalgbestyrelse opgøre kommunalbestyrelsesvalget og vedkommende regionsvalgbestyrelse regionsrådsvalget. Har regionsvalgbestyrelsen foretaget fornyet fintælling, skal opgørelsen af valget ske senest dagen efter, at regionsvalgbestyrelsen har modtaget stemmesedlerne fra kommunerne.

Senest dagen efter valgets opgørelse sender kommunevalgbestyrelsen henholdsvis regionsvalgbestyrelsen en kopi af valgbogen til Indenrigs- og Socialministeriet.

24. november 2009

(Ugedagen efter valgdagen)

Sidste frist for at klage over valget. Klager over valget til en kommunalbestyrelse indgives til den siddende kommunalbestyrelse i vedkommende kommune. Klager over valget til et regionsråd indgives til vedkommende siddende regionsråd.

27. november 2009

(Fredagen 10 dage efter valgdagen)

Sidste frist for at indgive ansøgning til den siddende kommunalbestyrelse henholdsvis til det siddende regionsråd om fritagelse for at modtage valg til kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet.

1. januar 2010

De nyvalgte kommunalbestyrelser tiltræder (medmindre der inden den 31. december 2009 er truffet endelig afgørelse om, at der afholdes omvalg).

De nyvalgte regionsråd tiltræder (medmindre der inden den 31. december 2009 er truffet endelig afgørelse om, at der afholdes omvalg).

Når klagefristen er udløbet og eventuelle klager over valget er endeligt afgjort, tilintetgøres valglisten og valgkort samt stemmesedler og brevstemmemateriale.

4. Bekendtgørelse om de kommunale og regionale valg, valgret, valglisten og valgkort

4.1. Bekendtgørelse om de kommunale og regionale valg

Senest tirsdag den 22. september 2009 (tirsdagen 8 uger før valgdagen) skal kommunalbestyrelsen og regionsrådet bekendtgøre i de stedlige dagblade eller lokalaviser, jf. lovens § 22, stk. 1,

- antal medlemmer, der skal vælges,
- antal stillere for en kandidatliste,
- fristen for indlevering af kandidatlisten,
- dag og tid for afstemningen samt
- betingelserne for at udøve valgret (have ret til at stemme) og stille op som kandidat til valget, herunder betingelserne for, at disse rettigheder tilkommer herboende udlændinge.

Kommunalbestyrelsens medlemstal fastsættes i styrelsesvedtægten, jf. § 5, stk. 1, i lov om kommunernes styrelse (lovbekendtgørelse nr. 581 af 24. juni 2009). Ændring i styrelsesvedtægten, hvorved kommunalbestyrelsens medlemstal ændres, skal ved to behandlinger i kommunalbestyrelsen med mindst 6 dages mellemrum, jf. § 2, stk. 2, i lov om kommunernes styrelse, være vedtaget af kommunalbestyrelsen senest den 1. september i valgåret,

for at få virkning fra førstkommende valgperiode, jf. den kommunale og regionale valglovs § 6 a. Ændringer af kommunalbestyrelsens medlemstal skal derfor være vedtaget senest den 1. september 2009 for at få virkning fra valgperioden 2010-2013.

Regionsrådenes medlemstal er fastsat til 41, jf. § 8 i regionsloven (lovbekendtgørelse nr. 693 af 3. juli 2009).

Kandidatlister til kommunalbestyrelsesvalget skal indleveres til kommunevalgbestyrelsens formand, dvs. borgmesteren i den pågældende kommune, mens kandidatlister til regionsrådsvalg skal indleveres til formanden for regionsvalgbestyrelsen, dvs. formanden for vedkommende regionsråd, se herom afsnit 5. Ved bekendtgørelsen af valget vil det være hensigtsmæssigt, at stedet for indlevering af kandidatlister angives.

4.2. Valgret

Den kommunale og regionale valglov indeholder i § 1 følgende bestemmelse om valgret til kommunale og regionale råd:

»§ 1. Valgret til kommunalbestyrelsen og regionsrådet har enhver, der på valgdagen er fyldt 18 år, har fast bopæl i kommunen henholdsvis regionen, og som herudover enten

- 1) har dansk indfødsret,
- 2) er statsborger i en af de øvrige medlemsstater i Den Europæiske Union,
- 3) er statsborger i Island eller Norge eller
- 4) uden afbrydelse har haft fast bopæl i riget i de sidste 3 år forud for valgdagen.

Stk. 2. Den, der er under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, jf. værgemålslovens § 6, har ikke valgret.

Stk. 3. Personer, der efter reglerne i lov om Det Centrale Personregister opfylder betingelserne for at være tilmeldt folkeregistret i kommunen, anses for at have fast bopæl i kommunen henholdsvis i den region, hvori kommunen er beliggende.«

Personer, der er under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6, blev tidligere kaldt ”umyndiggjorte”. Personer, der er under andre former for værgemål, jf. værgemålslovens §§ 5 og 7, fortaber ikke deres valgret.

Om de udlændinge, der opnår valgret efter 3 års forudgående fast bopæl i riget, bemærkes, at 3-årsperioden regnes fra det tidspunkt, der er registreret som indrejседato i CPR. En eventuel forudgående periode, hvor pågældende uden at være bopælsregistreret i CPR måtte have opholdt sig i riget som asylsøgende eller lignende, medregnes ikke.

Personer, der efter reglerne i lovbekendtgørelse nr. 1134 af 20. november 2006 med senere ændringer om Det Centrale Personregister (CPR-loven) opfylder betingelserne for at være bopælsregistreret i CPR, anses for at have fast bopæl i vedkommende kommune, henholdsvis den region, hvori vedkommende kommune ligger, og anses dermed for at opfylde bopælsbetingelsen for valgret til de kommunale og regionale valg, jf. lovens § 1, stk. 3.

Det gælder også personer, der er ansat i den danske stat og beordret til tjeneste uden for riget, samt under visse betingelser deres ægtefæller, registrerede partnere og samlevende, hvis de har taget ophold i udlandet i forbindelse med den beordrede tjeneste fra og med den 1. juli 2000, hvor de efter reglerne i CPR-loven ikke længere registreres som udrejst, jf. CPR-lovens § 24, stk. 5 og 6. Denne persongruppe opfylder således bopælsbetingelsen for valgret til de kommunale og regionale valg.

Personer, der efter kommunalbestyrelsens eller Valgnævnets afgørelse herom optages på folketingsvalglisten under henvisning til, at de efter folketingsvalglovens § 2 anses for at have fast bopæl i riget, og som i forbindelse med opholdet i udlandet er registreret i CPR som udrejst, har ikke valgret ved de kommunale og regionale valg, idet de ikke opfylder bopælsbetingelsen for valgret til kommunale og regionale valg.

4.3. Generelt om optagelse på valglisten

For at udøve sin valgret, dvs. have ret til at stemme, skal man være optaget på valglisten, jf. lovens § 2, stk. 1.

Vælgerne skal optages på valglisten i den kommune, hvor de er bopælsregistreret i CPR, jf. lovens § 7. Den siddende kommunalbestyrelse i denne kommune skal i de år, hvor nyvalg finder sted, udarbejde en valgliste over kommunens vælgere. Valglisten skal udarbejdes for hvert afstemningsområde i kommunen, jf. lovens § 8, stk. 1. Det er

den samme valgliste, der udarbejdes til både valg til kommunalbestyrelsen og valg til regionsrådet.

Valglisten består af en hovedliste og en tilflytterliste.

På *hovedlisten* skal optages de vælgere, der senest 15 dage før valgdagen, dvs. senest mandag den 2. november 2009, er flyttet til kommunen, og som senest denne dag har anmeldt flytningen til tilflytningskommunen. Vælgere, der senest mandag den 2. november 2009 er flyttet inden for kommunen og senest denne dag har anmeldt flytningen til kommunen, optages på hovedlisten under den nye bopæl, jf. lovens § 8, stk. 2 og stk. 4, 1. pkt.

Vælgere, der senere end mandag den 2. november 2009 (15 dage før valgdagen) er flyttet inden for kommunen, eller som senere end denne dag har anmeldt flytningen til kommunen, uden at skulle optages på tilflytterlisten inden for kommunen, skal forblive optaget på valglisten under den hidtidige bopæl, jf. lovens § 8, stk. 4, 2. pkt.

På *tilflytterlisten* skal optages de vælgere, der ikke er optaget på hovedlisten, og som senest 7 dage før valgdagen, dvs. senest tirsdag den 10. november 2009, er flyttet til kommunen, og som senest denne dag har anmeldt flytningen til tilflytningskommunen, jf. lovens § 8, stk. 3. Om sletning af vælgeren fra fraflytningskommunens valgliste henvises til afsnit 4.8.1.

Vælgere, der senere end tirsdag den 10. november 2009 flytter til kommunen eller senere end denne dag har anmeldt flytningen til tilflytningskommunen, skal ikke optages på tilflytningskommunens valgliste. Om sletning af vælgeren fra fraflytningskommunens valgliste henvises til afsnit 4.8.3.

Optagelse på hovedlisten og tilflytterlisten sker automatisk, dvs. uden at vælgeren skal ansøge herom.

Vælgerne bliver således optaget på valglisten under den bopæl, som de senest mandag den 2. november 2009 har anmeldt flytning til med virkning fra senest denne dag. Hvis der er tale om flytning til en kommune, sker optagelsen dog under den bopæl, som vælgeren senest tirsdag den 10. november 2009 har anmeldt flytning til med virkning fra senest denne dag.

Som nævnt gælder de nævnte skæringsdatoer for optagelse på valglisten for vælgere, der er bopælsregistreret i CPR, dvs. er registreret i CPR med bopæl, fast opholdssted eller under vejkode højere end 9900. De nævnte skæringsdatoer gælder derfor også vælgere, der er ansat i den danske stat og beordret til tjeneste uden for riget, samt under visse betingelser deres ægtefæller, registrerede partnere og samlevere, hvis de har taget ophold i udlandet i forbindelse med den beordrede tjeneste fra og med den 1. juli 2000, jf. afsnit 4.2. ovenfor. Dette skyldes, at de nævnte vælgere fra og med den 1. juli 2000 ikke registreres som udrejst i CPR, jf. § 24, stk. 5 og 6, i lov om det Centrale Personregister (CPR-loven), jf. lovbekendtgørelse nr. 1134 af 20. november 2006 med senere ændringer. Også vælgere, der på 15.-dagen før valgdagen i øvrigt er registreret under vejkode større end 9900, jf. § 14 i bekendtgørelse nr. 1153 af 23. november 2006 om folkeregistrering m.v., optages på valglisten (se dog afsnit 4.11. nedenfor om udsendelse af valgkort). Vælgere, der på 15.-dagen før valgdagen er registreret af den hidtidige bopælskommune som forsvundet i CPR, fordi de resultatløst er eftersøgt, jf. § 6, stk. 5, i CPR-loven, optages ikke på valglisten.

Den omstændighed, at en vælger er uden fast opholdssted og dermed hjemløs, indebærer således ikke i sig selv, at den pågældende ikke optages på valglisten. Er vedkommende registreret som forsvundet i CPR, optages den pågældende derimod ikke på valglisten, medmindre vedkommende er fundet eller har givet sig til kende senest på 15.-dagen før valgdagen. I så fald skal vedkommendes registrering som forsvundet i CPR ophøre. Kommer der efter 15.-dagen før valgdagen, men dog senest på valgdagen oplysninger frem, der gør, at det kan konstateres, at den pågældende fejlagtigt på 15.-dagen før valgdagen var registreret som forsvundet i CPR, skal den pågældende manuelt optages på valglisten. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis en vælger, der på 15.-dagen før valgdagen er registreret som forsvundet i CPR, giver sig til kende på et senere tidspunkt, f.eks. ved at møde frem på et afstemningssted på valgdagen, og hvis det på grundlag af de oplysninger, kommunalbestyrelsen herved kommer i besiddelse af, kan konstateres, at vælgeren fejlagtigt på 15.-dagen var registreret som forsvundet i CPR.

4.4. Indberetninger af ændringer vedrørende afstemningsområder og afstemningssteder

Kommunalbestyrelsen skal udarbejde en valgliste over kommunens vælgere for hvert afstemningsområde i kommunen. For hvert afstemningsområde er der ét afstemningssted. De valgkort, som kommunalbestyrelsen sender ud til vælgerne, skal bl.a. indeholde oplysning om det afstemningssted, hvor vælgeren skal henvende sig for at stemme, jf. afsnit 4.11. nedenfor.

Kommunalbestyrelsen skal løbende indberette ændringer i afstemningsområder (valgdistrikter) til CPR's vejregister og ændringer i afstemningssteder til kommunens databehandler. Ændringer vedrørende afstemningsområder (valgdistrikter) og afstemningssteder skal være indberettet *senest 15 dage før valgdagen*, dvs. senest mandag den 2. november 2009, til henholdsvis CPR's vejregister og kommunens databehandler.

Ved »kommunens databehandler« forstås den virksomhed, der på vegne af kommunen elektronisk modtager det relevante udtræk af CPR og på grundlag heraf udskriver valglisten og valgkort, som sendes til henholdsvis kommunen og vælgerne i kommunen.

4.5. Maskinel udarbejdelse af valglisten

4.5.1. Hovedlisten

Hovedlisten er fortegnelsen over de vælgere til kommunal- og regionalvalget, der senest 15 dage før valgdagen er flyttet til kommunen eller er flyttet inden for kommunen, og som senest denne dag har anmeldt flytningen til (tilflytnings)kommunen. Hovedlisten udarbejdes maskinelt på grundlag af oplysningerne i Det Centrale Personregister (CPR) med de ændringer, som kommunens folkeregister har modtaget til og med mandag den 2. november 2009 (15 dage før valgdagen).

Med henblik på den maskinelle udarbejdelse af hovedlisten skal kommunalbestyrelsen indberette til CPR:

- 1) Alle flytninger til kommunen, som kommunen har fået meddelelse om til og med 15 dage før valgdagen, og hvor flyttedatoen ligger før eller er lig med 15 dage før valgdagen, dvs. mandag den 2. november 2009.

- 2) Meddelelser om erhvervelse eller fortabelse af dansk indfødsret eller om erhvervelse eller fortabelse af statsborgerskab i et andet EU-land eller i Island eller Norge, som kommunen har modtaget senest 15 dage før valgdagen, dvs. senest mandag den 2. november 2009.
- 3) Meddelelser om iværksættelse eller ophævelse af værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, jf. værgemålslovens § 6, som kommunen har modtaget senest 15 dage før valgdagen, dvs. senest mandag den 2. november 2009.
- 4) Dødsfald i de særlige tilfælde, hvor dødsfald indberettes af kommunalbestyrelsen. Dødsfald indberettes normalt til CPR af sognemyndigheden.

Indberetningerne skal foretages senest 15 dage før valgdagen, dvs. senest mandag den 2. november 2009. Meddelelser modtaget på 15.-dagen skal derfor indberettes samme dag. Meddelelsernes rigtighed skal kontrolleres på sædvanlig måde. De almindelige betingelser i CPR-loven for indberetning, herunder af en flytning, til CPR skal være opfyldt. Bemærk reglerne i CPR-lovens § 20 om betingelserne for registrering i CPR af tilflytning fra udlandet og de særlige betingelser for registrering af tilflytning fra et andet nordisk land. En anmeldt tilflytning, der ikke opfylder betingelserne for registrering i CPR, vil ikke kunne danne grundlag for optagelse på valglisten.

Kommunalbestyrelsen modtager den maskinelt udskrevne hovedliste senest 8 dage før valgdagen, dvs. senest mandag den 9. november 2009.

Kommunalbestyrelsen har efter persondatalovgivningen ikke adgang til at udlevere valglisten, herunder fortegninger over førstegangsvælgere, til politiske partier m.v.

4.5.2. Tilflytterlisten

Tilflyttervalglisten er fortegnelsen over de vælgere, der ikke er optaget på hovedlisten, og som senest 7 dage før valgdagen, dvs. senest tirsdag den 10. november 2008, er flyttet til kommunen, og som denne dag har anmeldt flytningen til tilflytningskommunen.

Tilflytterlisten udarbejdes maskinelt på grundlag af de ændringer af CPR's dataindhold, som kommunen har modtaget i perioden efter mandag den 2.

november 2009 (15 dage før valgdagen) og til og med tirsdag den 10. november 2009 (7 dage før valgdagen).

Tilflyttervalglisten omfatter også de vælgere, der ikke er optaget på hovedlisten, og som senest 7 dage før valgdagen, dvs. senest tirsdag den 10. november 2009, har fået ophævet værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, jf. værgemålslovens § 6, eller har fået dansk indfødsret, eller statsborgerskab i et andet EU-land eller i Island eller i Norge.

Med henblik på den maskinelle udarbejdelse af tilflytterlisten skal kommunalbestyrelsen (folkeregistret) senest tirsdag den 10. november 2009 foretage indberetning til CPR om følgende forhold, som ikke allerede er indberettet med henblik på udarbejdelse af hovedlisten:

- 1) Alle flytninger til kommunen, som kommunen har modtaget meddelelse om til og med tirsdag den 10. november 2009, og hvor flyttedatoen ligger før eller er lig med tirsdag den 10. november 2009 (der skal ikke foretages indberetning af meddelelser om flytning inden for kommunen til brug for valglisten),
- 2) Meddelelser om erhvervelse eller fortabelse af dansk indfødsret eller om erhvervelse eller fortabelse af statsborgerskab i et andet EU-land eller i Island eller Norge, som folkeregistret har modtaget senest tirsdag den 10. november 2009, samt
- 3) Meddelelser om iværksættelse eller ophævelse af værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, jf. værgemålslovens § 6, som kommunen har modtaget senest tirsdag den 10. november 2009.

Indberetningerne skal foretages, uanset om kommunen vil benytte den maskinelt udskrevne tilflytterliste eller i stedet vil anvende en manuelt udarbejdet tilflytterliste.

Det forudsættes, at meddelelsers rigtighed kontrolleres på sædvanlig måde, samt at de almindelige betingelser fastsat i CPR-loven for indberetning, herunder af en flytning, til CPR i øvrigt er opfyldt, jf. ovenfor.

Sammen med tilflytterlisten (tilgangsliste) udarbejdes maskinelt en sletteliste over de vælgere, der på grundlag af de ændringer af CPR's dataindhold, som kommunens folkeregister har modtaget i pe-

rioden efter mandag den 2. november 2009 og til og med tirsdag den 10. november 2009 (7 dage før valgdagen), skal slettes af valglisten. De vælgere, der er indeholdt på slettelisten, skal manuelt slettes af hovedlisten, jf. nedenfor i afsnit 4.8.1.

Kommunalbestyrelsen modtager den maskinelt udskrevne tilflytterliste senest torsdag den 12. november 2009.

Bemærk, at kommunalbestyrelsen efter persondatalovgivningen ikke har adgang til at udlevere valglisten, herunder fortegnelser over førstegangs-vælgere, til politiske partier m.v.

4.6. Manuel rettelse af valglisten som følge af mangler m.v. vedrørende indberetning til CPR

Hvis det konstateres, at kommunalbestyrelsen ikke har foretaget en indberetning til CPR, som kommunalbestyrelsen burde have foretaget med henblik på udarbejdelse af hovedlisten eller tilflytterlisten senest 15 dage før valgdagen, dvs. senest mandag den 2. november 2009, jf. ovenfor afsnit 4.5.1., henholdsvis senest 7 dage før valgdagen, dvs. senest tirsdag den 10. november 2009, jf. afsnit 4.5.2, skal de pågældende vælgere manuelt optages på eller slettes af vedkommende valgliste. Er vælgeren flyttet fra en kommune til en anden, uden at det er registreret i CPR, må tilflytningskommunen henvende sig til fraflytningskommunen, så den pågældende vælger kan slettes manuelt af valglisten i fraflytningskommunen.

Dette gælder også, hvis der kommer oplysninger frem efter fristen for indberetning til CPR, men dog senest på valgdagen, der gør, at der nu skal ske indberetning til CPR. Er en flytning til en kommune ikke indberettet til CPR senest 7 dage før valgdagen, dvs. senest tirsdag den 10. november 2009, f.eks. fordi der ikke er indsendt en erklæring fra vælgerens logivært, som bekræfter, at vælgeren er flyttet til adressen m.v., skal den pågældende vælger optages manuelt på valglisten i tilflytningskommunen, når logiværterklæringen m.v. foreligger efter tirsdag den 10. november 2009, dog senest på valgdagen. Fraflytningskommunen skal i disse tilfælde - medmindre der er tale om tilflytning fra udlandet - underrettes for at kunne slette vælgeren af valglisten dér. Det forudsættes herved, at tilflytningskommunen har modtaget meddelelse om flytningen senest

7 dage før valgdagen, dvs. senest tirsdag den 10. november 2009, og at flyttedatoen ligger før eller er lig med denne dag.

Hvis kommunalbestyrelsens afgørelse om, at en anmeldt tilflytning til en kommune ikke opfylder betingelserne for registrering i CPR, ændres af kommunalbestyrelsen selv eller af Indenrigs- og Socialministeriet efter 7.-dagen før valgdagen, dvs. efter tirsdag den 10. november 2009, men dog senest på valgdagen, skal den pågældende vælger optages manuelt på valglisten. Optagelse på valglisten sker i denne situation manuelt, da vælgeren ikke er optaget på den maskinelt udskrevne valgliste over kommunens vælgere. Fraflytningskommunen skal i disse tilfælde - medmindre der er tale om tilflytning fra udlandet - underrettes for at kunne slette vælgeren af valglisten dér. Det forudsættes herved, at tilflytningskommunen har modtaget meddelelse om flytningen senest 7 dage før valgdagen, dvs. senest tirsdag den 10. november 2009, og at flyttedatoen ligger før eller er lig med denne dag.

Tilsvarende gælder, hvis det efterfølgende konstateres, at en vælger fejlagtigt er registreret som forsvunden i CPR på 15.-dagen før valgdagen, jf. afsnit 4.3. ovenfor.

Har kommunalbestyrelsen senest tirsdag den 10. november 2009 foretaget en indberetning til CPR med henblik på udarbejdelse af tilflytterlisten, vil det ikke være nødvendigt at rette hovedlisten, selv om kommunalbestyrelsen med henblik på udarbejdelse af hovedlisten burde have foretaget indberetningen allerede senest mandag den 2. november 2009.

4.7. Manuel optagelse på valglisten i øvrigt

Vælgere, der er flyttet hertil fra et andet nordisk land eller Færøerne, skal fra og med den 1. januar 2007 ikke længere aflevere internordiske flyttepapirer. Der opstår derfor ikke længere af den grund spørgsmål om manuel optagelse på valglisten af tilflyttere fra disse lande.

4.7.1. Manuel optagelse på valglisten af visse vælgere, der ikke har dansk indfødsret og ej heller

er statsborgere i et af de øvrige EU-lande eller i Island eller Norge

Personer, der ikke har dansk indfødsret og ej heller er statsborgere i et af de øvrige EU-lande eller i Island eller Norge, men som i øvrigt opfylder betingelserne for valgret ved kommunale og regionale valg, optages på de maskinelt udskrevne valgliste (hovedliste eller tilflytterliste), såfremt de uden afbrydelse har haft fast bopæl i Danmark eller Grønland i de sidste 3 år forud for valgdagen.

Personer, der ikke har dansk indfødsret og ej heller er statsborger i et af de øvrige EU-lande eller i Island eller Norge, og som er flyttet til Danmark fra Færøerne efter den 17. november 2006 (3 år forud for valgdagen), vil ikke blive optaget på de maskinelt udskrevne valgliste, uanset om varigheden af den faste bopæl i riget, dvs. Danmark, Færøerne og Grønland, samlet overstiger 3 år.

Indenrigs- og Socialministeriet, CPR-kontoret, foretager den 13. oktober 2009 et særligt udtræk fra CPR med henblik på at fremfinde de udenlandske statsborgere fra andre lande end de øvrige EU-lande, Island og Norge, der er tilflyttet Danmark fra Færøerne efter den 17. november 2006. Folkeregistrene i de kommuner, hvor de pågældende nu er bosat, vil blive underrettet særskilt fra CPR-kontoret, således at disse kommuner kan foretage en undersøgelse af, hvorvidt de pågældende opfylder valgrets-betingelserne, herunder opholdskravet, og derfor skal optages manuelt på valglisten. Det vil eventuelt være nødvendigt, at folkeregistret kontakter de færøske myndigheder med henblik på at fastlægge varigheden af det tidsrum, hvori vedkommende har haft bopæl på Færøerne.

For udenlandske statsborgere fra andre lande end de øvrige EU-lande, Island og Norge, der fra Færøerne flytter til Danmark efter den 13. oktober 2009, eller hvis tilflytning er indberettet til CPR senere end den 13. oktober 2009, skal folkeregistrene på eget initiativ undersøge, om de pågældende opfylder valgrets-betingelserne og i bekræftende fald optage dem manuelt på valglisten.

4.7.2. Manuel optagelse på valglisten af vælgere, der får dansk indfødsret m.v., eller hvis værgemål

med fratagelse af den retlige handleevne bliver ophævet senere end 7 dage før valgdagen

Personer, der får dansk indfødsret (statsborgerskab) eller får statsborgerskab i et af de øvrige EU-lande eller Island eller Norge senere end tirsdag den 10. november 2009 (7 dage før valgdagen), skal optages manuelt på valglisten, hvis de opfylder de øvrige betingelser for optagelse på valglisten. Det gælder dog ikke, hvis de pågældende allerede er optaget på valglisten i kraft af reglerne om udlændinges valgret ved kommunale og regionale valg, jf. afsnit 4.2.

Personer, der har været under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, jf. værgemålslovens § 6, men hvis værgemål med fratagelse af den retlige handleevne bliver ophævet senere end tirsdag den 10. november 2009, skal optages manuelt på valglisten, hvis de opfylder de øvrige betingelser for optagelse på valglisten.

Disse rettelser af valglisten i form af manuel optagelse på valglisten skal foretages til og med valgdagen for de meddelelser, der modtages i kommunens folkeregister til og med valgdagen.

4.8. Manuel slettelse af valglisten i øvrigt

De rettelser af valglisten i form af slettelse af valglisten, der er nævnt nedenfor, skal foretages til og med valgdagen for de meddelelser, der modtages i kommunens folkeregister til og med valgdagen.

4.8.1. Manuel slettelse af valglisten af vælgere på slettelisten

De vælgere, der er optaget på den maskinelt udskrevne sletteliste, der udarbejdes sammen med tilflytterlisten, jf. ovenfor i afsnit 4.5., skal manuelt slettes af valglisten (hovedlisten).

4.8.2. Manuel slettelse af valglisten af vælgere, der manuelt optages på valglisten i en anden kommune m.v.

Modtager fraflytningskommunen henvendelse fra tilflytningskommunen om manuel optagelse af tilflyttende vælgere på valglisten, jf. ovenfor i afsnit 4.6., skal fraflytningskommunen manuelt slette de pågældende vælgere af valglisten.

4.8.3. Manuel slettelse af valglisten af visse vælgere, der fraflytter kommunen uden at blive optaget på tilflytterlisten i en anden kommune

Ved meddelelser om fraflytning til en anden kommune, som modtages i fraflytningskommunen senere end tirsdag den 10. november 2009 (7 dage før valgdagen), og hvor flyttedatoen ligger før eller er lig med valgdagen, skal vælgeren manuelt slettes af valglisten i fraflytningskommunen, jf. lovens § 12, stk. 2, 1. pkt. Ligger bopælen i den kommune, som fraflytningen sker til, i samme region som den fraflyttede kommune, og optages vælgeren ikke på valglisten i tilflytningskommunen, jf. lovens § 8, stk. 2 og 3, og afsnit 4.2., bevares retten til at stemme til regionsrådsvalget. Det skal i så fald noteres i valglisten, at vælgeren alene er berettiget til at afgive stemme til regionsrådsvalget, jf. lovens § 12, stk. 2, 2. pkt.

Meddelelser om fraflytning til en anden kommune anses for modtaget af kommunalbestyrelsen den dag, hvor oplysningen om fraflytningen fremgår af CPR's hændeskatalog. Kommunen skal derfor dagligt ved gennemsyn af hændeskataloget for flytninger gøre sig bekendt med eventuelle fraflytninger i den nævnte periode.

4.8.4. Manuel slettelse af vælgere, der fraflytter til udlandet, Færøerne eller Grønland

Ved meddelelser om fraflytning til udlandet, Færøerne eller Grønland, som modtages af kommunalbestyrelsen senere end 7 dage før valgdagen, dvs. senere end tirsdag den 10. november 2009, skal den pågældende vælger manuelt slettes af valglisten. Ved meddelelser om fraflytning skal der dog kun ske sletning af valglisten, hvis flyttedatoen ligger før eller er lig med valgdagen.

En vælger, som har anmeldt flytning til Færøerne eller et andet nordisk land, skal dog kun slettes af valglisten, hvis fraflytningskommunen underrettes om, at den pågældende senest på valgdagen er registreret som bosat i tilflytningslandet, jf. CPR-lovens § 25, stk. 2. Vælgeren skal dog kun slettes af valglisten, hvis flyttedatoen ligger før eller er lig med valgdagen.

4.8.5. Manuel slettelse af vælgere, der afgår ved døden, kommer under værgemål med fratagelse af

den retlige handleevne eller fortaber dansk indfødsret m.v.

Ved meddelelser om dødsfald, iværksættelse af værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, jf. værgemålslovens § 6, eller fortabelse af dansk indfødsret, som modtages i kommunen senere end 7 dage før valget, dvs. tirsdag den 10. november 2009, skal de pågældende vælgere manuelt slettes af valglisten. Tilsvarende gælder ved meddelelser om fortabelse af dansk indfødsret eller fortabelse af statsborgerskab i et af de øvrige EU-lande eller Island eller Norge, som modtages i kommunen senere end 7 dage før valgdagen, dvs. senere end tirsdag den 10. november 2009, medmindre vedkommende uanset tab af dansk indfødsret eller tab af et de nævnte statsborgerskaber alligevel har valget i kraft af reglerne om udlændinges valgret ved kommunale og regionale valg, jf. afsnit 4.2.

4.9. Særligt om flytning inden for kommunen senere end 15 dage før valgdagen

Ved flytninger inden for kommunen skal vælgere, hvis flyttedato ligger senere end mandag den 2. november 2009 (15 dage før valgdagen), eller som anmelder flytning senere end denne dato inden for kommunen, forblive optaget på hovedlisten under den hidtidige bopæl, jf. lovens § 8, stk. 4.

Ministeriet henstiller, at kommunen udleverer eller sender skriftlig oplysning til disse vælgere om, at de kan afgive stemme til både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget enten ved at møde frem på valgdagen på afstemningsstedet for den hidtidige bopæl eller ved at afgive brevstemme, der stiles til kommunalbestyrelsen i kommunen. I den forbindelse henstiller ministeriet, at vælgeren også får oplysning om sidste frist for brevstemmeafgivning.

4.10. Særligt om tilflytning fra en anden kommune eller fra udlandet m.v. senere end 7 dage før valgdagen

4.10.1. Tilflytning fra en anden kommune senere end 7 dage før valgdagen

Ved anmeldelse om tilflytning fra en anden kommune af vælgere, hvis flyttedato ligger senere end tirsdag den 10. november 2009 (7 dage før valgdagen), eller som senere end denne dag har anmeldt

flytningen, skal der ikke ske rettelser i tilflytningskommunens valgliste, idet de pågældende vælgere ikke opfylder betingelserne for at blive optaget på valglisten i tilflytningskommunen. I det omfang en vælger uanset flytningen har bevaret retten til at stemme i den hidtidige bopælskommune, henstiller ministeriet, at tilflytningskommunen udleverer eller sender den pågældende vælger skriftlig oplysning om, at vælgeren kan stemme til regionsrådsvalget og til kommunalbestyrelsesvalget i fraflytningskommunen, og at dette kan ske enten ved at møde frem på valgdagen på afstemningsstedet i den hidtidige bopælskommune eller ved at afgive brevstemme til regionsrådsvalget, der stiles til kommunalbestyrelsen i den hidtidige bopælskommune. I den forbindelse henstiller ministeriet, at vælgeren får oplysning fra kommunen om, hvornår det er sidste frist for brevstemmeafgivning.

Er tilflytningen sket fra en bopæl i en kommune, der ligger inden for samme region som tilflytningskommunen, skal vælgerne have udleveret eller sendt skriftlig oplysning om, at de pågældende alene kan stemme til regionsrådsvalget, men ikke til kommunalbestyrelsesvalget i tilflytningskommunen, og at de kan afgive stemme til regionsrådsvalget enten ved at møde frem på valgdagen på afstemningsstedet i den hidtidige bopælskommune eller ved at afgive brevstemme til regionsrådsvalget, der stiles til kommunalbestyrelsen i den hidtidige bopælskommune. I den forbindelse henstiller ministeriet, at vælgeren får oplysning fra kommunen om, hvornår det er sidste frist for brevstemmeafgivning.

4.10.2. Tilflytning fra udlandet, Færøerne eller Grønland

Vælgere, der anmelder flytning til kommunen fra udlandet, Færøerne eller Grønland senere end tirsdag den 10. november 2009 (7 dage før valgdagen), eller hvor flyttedatoen ligger senere end denne dato, kan ikke optages på valglisten og har derfor ikke ret til at stemme ved valget.

4.11. Udsendelse af valgkort

Så snart valglisten er udarbejdet, sender kommunalbestyrelsen valgkort ud til de vælgere i kommunen, der er opført på valglisten, jf. lovens § 10. Vælgere, der er registreret under vejkode høgere

end 9900, skal dog ikke have tilsendt valgkort. De sidstnævnte skal dog have udleveret et valgkort, hvis de beder om det, eller sendt et valgkort, hvis de beder om det og samtidig angiver en adresse, hvor valgkortet kan sendes til.

Valgkortene udarbejdes maskinelt på grundlag af de maskinelt udarbejdede valglister (hovedlisten og tilflytterlisten) og dermed på grundlag af kommunernes indberetninger til CPR, jf. afsnit 4.5. ovenfor. I visse tilfælde udarbejdes valgkortene manuelt, jf. nedenfor.

Valgkortet skal indeholde oplysning om vælgers navn og adresse, nummer på valglisten samt om afstemningsstedets beliggenhed og dag og tid for afstemningen, jf. lovens § 10. Hvis de maskinelt udskrevne valgkort ikke indeholder de nævnte oplysninger, f.eks. fordi ændringerne i afstemningsområderne eller afstemningsstederne er indberettet for sent, jf. afsnit 4.4. ovenfor, må de manglende oplysninger påføres valgkortene manuelt.

Valgkort, der udsendes til vælgere, der er optaget på tilflytterlisten, skal endvidere indeholde oplysning om, at valgkortet træder i stedet for et eventuelt tidligere udsendt valgkort, jf. lovens § 10.

Det skal endvidere fremgå af valgkortet, at der afholdes valg til kommunalbestyrelsen og regionsrådet samtidig.

Kommunalbestyrelsen modtager senest 8 dage før valgdagen, dvs. senest mandag den 9. november 2009, de valgkort, der udskrives maskinelt efter *hovedlisten*.

Kommunalbestyrelsen skal senest 7 dage før valgdagen (tirsdag den 10. november 2009) aflevere alle valgkort, der udskrives efter *hovedlisten*, til postbesørgelse for, at disse kan være modtaget af vælgere senest 5 dage før valget (torsdag den 12. november 2009).

For at sikre hurtig udbringning opfordres kommunalbestyrelsen til at orientere postvæsenet om udsendelsen i god tid inden afleveringen til postbesørgelse.

Det anbefales endvidere, at kommunalbestyrelsen har fjernet valgkort vedrørende personer, for hvem der senere end 15 dage før valgdagen (mandag den 2. november 2009) er modtaget meddelelse om, at de er afgået ved døden eller af andre grunde har mi-

stet deres valgret (fraflytning, iværksættelse af værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, jf. værgemålslovens § 6, eller fortabelse af dansk indfødsret m.v., medmindre de pågældende opfylder valgretsbetingelserne, uanset at de ikke har dansk indfødsret m.v.), inden valgkortene afleveres til postvæsenet.

Kommunalbestyrelsen kan i stedet aftale med kommunens databehandler, at databehandleren afleverer valgkortene direkte til postbesørgelse (som B-post). I så fald anbefales det, at kommunalbestyrelsen aftaler med kommunens databehandler, at sidstnævnte orienterer postvæsenet om udsendelsen i god tid før afleveringen til postbesørgelse.

Valgkort, der udskrives maskinelt efter *tilflytterlisten*, skal afleveres til postbesørgelse direkte fra kommunens databehandler onsdag den 11. november 2009 (6 dage før valgdagen) med henblik på, at disse kan være modtaget af vælgere så vidt muligt torsdag den 12. november 2009 (5 dage før valgdagen) og senest fredag den 13. november 2009 (4 dage før valgdagen). Disse valgkort skal derfor forsendes som A-post.

Kommunalbestyrelsen sender valgkort til vælgere, der *ikke er omfattet* af den maskinelle udskrivning af valglister og valgkort, men som optages manuelt på valglisten af kommunalbestyrelsen, jf. afsnit 4.6. og 4.7., hvis kommunen senest dagen før valgdagen har haft de oplysninger, der fører til optagelse på valglisten.

Tilflytningskommunen skal sende nyt valgkort til vælgere, der *er omfattet* af den maskinelle udskrivning af valglister og valgkort i fraflytningskommunen, men som skal optages manuelt på valglisten i tilflytningskommunen, jf. afsnit 4.6. ovenfor. Med valgkortene skal der følge en meddelelse om, at det nye valgkort træder i stedet for det tidligere tilsendte.

4.12. Bekendtgørelse om udsendelse af valgkort. Indsigelser vedrørende valgkort og valglister

Senest 10 dage før valgdagen, dvs. senest lørdag den 7. november 2009, skal kommunalbestyrelsen bekendtgøre i de stedlige dagblade eller lokalaviser, at der vil blive udsendt valgkort til vælgere, og at indsigelser om manglende modtagelse af valgkort eller modtagelse af valgkort med fejlagtigt indhold

skal fremsættes over for kommunalbestyrelsen, jf. lovens § 11.

Kommunalbestyrelsen skal straks behandle indsigelser om valgkort samt i givet fald rette fejlene ved at udfærdige nye valgkort og rette i valglisten, jf. lovens § 12, stk. 1.

Rettelser i valglisten kan foretages til og med valgdagen. Det er derfor nødvendigt, at der på valgdagen i hele det tidsrum, hvor der kan stemmes (kl. 9-20) er personale til stede i kommunerne, der kan tage stilling til de indsigelser, der måtte blive fremsat.

For at sikre, at kommunerne kan komme i kontakt med hinanden i hele det tidsrum, hvor der kan stemmes, kan kommunen f.eks. på valgdagen på sin hjemmeside offentliggøre det telefonnummer, som kommunen kan kontaktes på i hele det nævnte tidsrum.

Indfødsretskontoret i Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration kan kontaktes telefonisk i hele det tidsrum, hvor der kan afgives stemme (kl. 9-20), for at afklare eventuelle tvivlsspørgsmål om en persons danske indfødsret.

4.13. Elektronisk valgliste

Ved en lovændring i 2005 er der givet mulighed for, at kommunalbestyrelsen kan beslutte at anvende en elektronisk valgliste for et, flere eller alle afstemningsområder i kommunen, jf. lovens § 9, stk. 4. Det er frivilligt, om en kommune vil anvende elektroniske valgliste. Det er i givet fald kommunalbestyrelsen selv, der skal betale de nødvendige merudgifter, hvis den beslutter at anvende en elektronisk valgliste.

Den elektroniske valgliste skal indeholde de samme oplysninger som valgliste på papir efter den gældende lovgivning og skal rettes og afmærkes samt påføres bemærkninger efter de gældende regler herom. Den elektroniske valgliste kan anvendes til alle de opgaver, som en valgliste i papirudgave bruges til efter gældende lovgivning ved afholdelse af valg. Forskellen vil derfor alene bestå i, at valglisten som udgangspunkt ikke skal foreligge på papir, men alene i elektronisk form, og i, at rettelser og afmærkning af valgliste sker elektronisk, ligesom eventuelle bemærkninger påføres valglisten elektronisk. Af sikkerhedshensyn (systemnedbrud

m.v.) skal kommunen til enhver tid kunne udskrive en papirudgave af valglisten for hvert afstemningsområde med de oplysninger, der kræves efter den gældende lovgivning.

Den elektroniske valgliste skal ligesom valglisten på papir udarbejdes på grundlag af oplysningerne i CPR.

Selv om kommunalbestyrelsen har besluttet at anvende en elektronisk valgliste, skal valgkortene stadig sendes ud til vælgerne på papir, jf. afsnit 4.11. Valgkortene skal indeholde de oplysninger, der kræves efter den gældende lovgivning, se afsnit 4.11. ovenfor, og kan herudover forsynes med en strekkode for at gøre det nemmere på valgdagen at registrere på den elektroniske valgliste, at den pågældende vælger har afgivet stemme.

Der skal udarbejdes en elektronisk valgliste for hvert af de afstemningsområder i kommunen, hvor der efter kommunalbestyrelsens beslutning skal anvendes elektronisk valgliste. I modsætning til afstemningsområder, hvor der alene anvendes valgliste i papirform, skal der derimod ikke udarbejdes en særskilt valgliste for hvert valgbord i tilfælde, hvor der er flere valgborde på afstemningsstedet. Den elektroniske valgliste er fælles for alle valgborde. En vælger, der bliver afmærket på den elektroniske valgliste ved et valgbord, bliver derfor automatisk også afmærket på den elektroniske valgliste ved det/de øvrige valgbord/e. Vælgeren skal derfor ikke som ved en papirvalgliste henvende sig ved et bestemt valgbord, men kan gå hen til det bord, hvor køen er kortest.

Den elektroniske valgliste kan godt indeholde flere oplysninger eller varetage andre funktioner end de, der er nævnt i valglovgivningen (se f.eks. afsnit 8.7.3. om brevstemmeafmærkning). Omvendt kan kommunalbestyrelsen beslutte, at den elektroniske valgliste kun skal bruges til nogle af de opgaver, der har med valgliste at gøre. F.eks. kan kommunalbestyrelsen beslutte at anvende en papirbaseret valgliste til manuelle rettelser og kontrol af brevstemmer og kun anvende en elektronisk valgliste til at kontrollere de fremmødte vælgere på valgdagen. Det forudsætter dog, at de ændringer, der er sket i valglisten som følge af den hidtidige anvendelse af den papirbaserede valgliste, siden er tastet korrekt ind på den elektroniske valgliste. Om-

vendt vil der heller ikke være noget i vejen for, at kommunalbestyrelsen beslutter at anvende en elektronisk valgliste til rettelser og gennemgang af brevstemmer og en papirbaseret valgliste til at kontrollere de fremmødte vælgere, forudsat at den papirbaserede valgliste først skrives ud, efter at den elektroniske valgliste er brugt til de nævnte opgaver.

Kommunalbestyrelsen skal som dataansvarlig og KMD A/S eller en anden dataleverandør skal som databehandler træffe de nødvendige tekniske og organisatoriske sikkerhedsforanstaltninger mod, at oplysninger hændeligt eller ulovligt bliver ødelagt, mistes eller forringes, samt mod, at uvedkommende får kendskab til oplysningerne, at oplysningerne misbruges eller i øvrigt behandles i strid med loven, jf. persondatalovens § 41, stk. 3, og bekendtgørelse nr. 528 af 15. juni 2000 med senere ændringer om sikkerhedsforanstaltninger til beskyttelse af personoplysninger, som behandles for den offentlige forvaltning (sikkerhedsbekendtgørelsen), der er udstedt i medfør af persondatalovens § 41, stk. 5.

Beslutter kommunalbestyrelsen at bruge en elektronisk valgliste, skal den træffe de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at valgstyrene ved gennemgangen af brevstemmerne og valglisteførerne ved kontrollen af de fremmødte vælgere på valgdagen hurtigt går over til at registrere manuelt på en papirudgave af valglisten, hvis systemet bryder sammen, der sker strømsvigt eller lignende. På samme måde skal kommunalbestyrelsen have truffet de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at de manuelle registreringer efterfølgende bliver tastet ind i den elektroniske valgliste, når det elektroniske system er kommet op at køre igen efter et systemnedbrud m.v. I sådanne tilfælde er det både den elektroniske og den manuelle valgliste, der skal destrueres, når klagefristen er udløbet, og kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet endeligt har afgjort eventuelle klager over valget, jf. nedenfor afsnit 12.

5. Valg m.v. af valgbestyrelser, valgstyrelser og tilforordnede vælgere

5.1. Valgbestyrelser

Reglerne om valg af valgbestyrelser findes i den kommunale og regionale valglovs §§ 13-15.

5.1.1. Kommunevalgbestyrelsen

For hver kommune vælges en valgbestyrelse senest tirsdagen 8 uger før valgdagen, jf. lovens § 13, stk. 1, dvs. senest den 22. september 2009. Medlemmer til valgbestyrelsen kan dog godt være valgt allerede på et tidligere tidspunkt, f.eks. på det konstituerende møde. Valgbestyrelsen skal bestå af mindst 5 og højst 7 medlemmer, jf. lovens § 14, stk. 1.

Medlemmerne af valgbestyrelsen vælges af den siddende kommunalbestyrelse blandt dens medlemmer. Borgmesteren er formand for valgbestyrelsen. I kommuner med magistratsstyre eller en styreform med delt administrativ ledelse, jf. §§ 64 og 64 a i lov om kommunernes styrelse (lovbekendtgørelse nr. 581 af 24. juni 2009), kan kommunalbestyrelsen i kommunens styrelsesvedtægt bestemme, at et magistratsmedlem eller en udvalgsformand er formand i stedet for borgmesteren, jf. lovens § 14, stk. 1.

Valgbestyrelsens næstformand vælges af kommunalbestyrelsen blandt medlemmerne af valgbestyrelsen, jf. lovens § 14, stk. 3.

Bliver et medlem af kommunalbestyrelsen, der er valgt som medlem af en valgbestyrelse, forhindret i at varetage hvervet som medlem af valgbestyrelsen, indtræder det medlem af kommunalbestyrelsen, der efter reglerne i den kommunale og regionale valglov er udpeget som stedfortræder for vedkommende, i valgbestyrelsen, jf. lovens § 14, stk. 1, og § 18, stk. 2.

Med hensyn til de nærmere regler om valg af valgbestyrelsens medlemmer og stedfortrædere for disse samt om formand og valg af næstformand henvises til lovens § 14.

Et medlem af kommunalbestyrelsen, herunder borgmesteren, der er opstillet som kandidat til valget, kan vælges som medlem af eller stedfortræder til valgbestyrelsen, jf. lovens § 14, stk. 2. En kandidat kan dog ikke deltage i optællingen af, hvor mange stemmer der er afgivet for den kandidatliste, vedkommende er opstillet for. En kandidat kan desuden ikke deltage i opgørelsen af, hvorledes de afgivne stemmer for den pågældende kandidatliste fordeler sig på personlige stemmer for hver kandidat og listestemmer. Der henvises til lovens § 78 a, samt til afsnit 9.1. nedenfor.

Om kommunevalgbestyrelsens opgaver, se oversigten i afsnit 2.3. Der henvises endvidere til lovens § 13, stk. 2 og 3.

Om formanden for kommunevalgbestyrelsens opgaver, se lovens § 15, stk. 1 og 2, § 23, stk. 1, § 27, stk. 2, og § 76, stk. 1.

Vedrørende de valgbøger, der skal føres af kommunevalgbestyrelserne, se afsnit 9.6.1. nedenfor.

5.1.2. Regionsvalgbestyrelsen

For hver region vælges en valgbestyrelse senest tirsdagen 8 uger før valgdagen, jf. lovens § 13, stk. 1, dvs. senest den 22. september 2009. Medlemmer til regionsvalgbestyrelsen kan dog godt være valgt allerede på et tidligere tidspunkt, f.eks. på det konstituerende møde. Valgbestyrelsen skal bestå af mindst 5 og højst 7 medlemmer, jf. lovens § 14, stk. 1.

Medlemmerne af valgbestyrelsen vælges af det siddende regionsråd blandt dets medlemmer. Regionsrådsformanden er formand for valgbestyrelsen, jf. lovens § 14, stk. 1. Valgbestyrelsens næstformand vælges af regionsrådet blandt medlemmerne af valgbestyrelsen, jf. lovens § 14, stk. 3.

Bliver et medlem af regionsrådet, der er valgt som medlem af en valgbestyrelse, forhindret i at varetage hvervet som medlem af valgbestyrelsen, indtræder det medlem af regionsrådet, der efter reglerne i den kommunale og regionale valglov er udpeget som stedfortræder for vedkommende, i valgbestyrelsen, jf. lovens § 14, stk. 1 og § 18, stk. 2.

Med hensyn til de nærmere regler om valg af valgbestyrelsens medlemmer og stedfortrædere for disse samt om formand og valg af næstformand, se lovens § 14.

Et medlem af regionsrådet, herunder regionsrådsformanden, der er opstillet som kandidat til valget, kan vælges som medlem af eller stedfortræder til valgbestyrelsen, jf. lovens § 14, stk. 2. Kandidater til valget må dog ikke deltage i optællingen af, hvor mange stemmer der er afgivet for den kandidatliste, de er opstillet for, eller i opgørelsen af, hvordan de afgivne stemmer for den pågældende kandidatliste fordeler sig på personlige stemmer for hver kandidat og listestemmer, se lovens § 78 a, samt afsnit 9.1. nedenfor.

Om regionsvalgbestyrelsens opgaver, se oversigten i afsnit 2.4. Der henvises endvidere til lovens § 13, stk. 2 og 3.

Om formanden for regionsvalgbestyrelsens opgaver, se lovens § 15, stk. 1 og 2, § 23, stk. 1, § 27, stk. 2, § 76, stk. 1, og § 78, stk. 6.

Vedrørende regionsvalgbestyrelsens valgbøger, der skal føres af kommunevalgbestyrelserne, henvises til afsnit 9.6.2. nedenfor.

5.2. Valgstyrere

Reglerne om valg af valgstyrere findes i lovens §§ 16 og 18.

Den siddende kommunalbestyrelse vælger for hvert afstemningsområde mindst 5 og højst 9 valgstyrere til at stå for afstemningen og den efterfølgende stemmeoptælling på afstemningsstedet, se lovens § 16, stk. 1. Det er i valglovgivningen forudsat, at valgstyrerne vælges i passende tid før valgdagen.

Valgstyrerne vælges ved forholdstalsvalg under ét blandt de vælgere, der bor i kommunen, jf. lovens § 16, stk. 2.

Kommunalbestyrelsen vælger blandt valgstyrerne en formand for disse for hvert afstemningsområde. Formændene vælges ved forholdstalsvalg under ét, jf. lovens § 16, stk. 4.

Enhver vælger har pligt til at påtage sig hvervet som valgstyrer, jf. lovens § 18, stk. 1.

Et medlem af kommunalbestyrelsen, herunder et medlem af valgbestyrelsen, kan vælges til valgstyrer.

En kandidat til valget kan også vælges til valgstyrer, jf. lovens § 16, stk. 3. Kandidater til valget må dog ikke deltage i optællingen af, hvor mange stemmer der er afgivet for den kandidatliste, de er opstillet for, eller i opgørelsen af, hvordan de afgivne stemmer for den pågældende kandidatliste fordeler sig på personlige stemmer for hver kandidat og listestemmer, se lovens § 78 a, samt afsnit 9.1. nedenfor. Kandidater til valget må heller ikke yde hjælp til stemmeafgivningen på valgdagen som valgstyrer, se lovens § 55, stk. 3. En kandidat til valget må derimod godt yde hjælp ved stemmeafgivningen, hvis kandidaten udpeges af vælgeren som personlig hjælper, jf. lovens § 55, stk. 2.

Forholdstalsvalgene foretages efter reglerne i den kommunale styrelseslovs § 24, stk. 3. Det er dog ikke nødvendigt at afholde valg, hvis der er enighed i kommunalbestyrelsen om, hvem der skal udpeges til valgstyrelse og formænd for valgstyrelserne.

Om valgstyrelsernes opgaver se lovens §§ 52-58, §§ 70 - 72 og §§ 74 - 76. Om valgstyrelsernes afstemningsbog, se afsnit 9.4. nedenfor.

Valgstyrelserne har pligt til at udføre de hverv, der påhviler dem, medmindre de har forfald (er lovligt forhindret). Har en valgstyrelse forfald, udpeger den gruppe i kommunalbestyrelsen, der har udpeget den pågældende, en ny valgstyrelse, jf. lovens § 18, stk. 2.

Er der uenighed om, hvor de enkelte valgstyrelser skal gøre tjeneste, afgøres spørgsmålet af kommunalbestyrelsen ved almindelig flertalsafgørelse. Det er forudsat i valgloven, at der blandt valgstyrelserne på de enkelte afstemningssteder er repræsentation for flere grupper i kommunalbestyrelsen.

Bemærk, at en valgstyrelse kan gøre tjeneste på afstemningsstedet i et andet afstemningsområde inden for kommunen end det afstemningsområde, hvor den pågældende bor.

5.3. Tilforordnede vælgere

Reglerne om valg af tilforordnede vælgere findes i den kommunale og regionale valglovs §§ 17 og 18.

Den siddende kommunalbestyrelse vælger et antal tilforordnede vælgere til at hjælpe til ved valget, jf. lovens § 17, stk. 1. De tilforordnede vælgere vælges ved forholdstalsvalg under ét, medmindre de udpeges i enighed af kommunalbestyrelsen, jf. ovenfor i afsnit 5.2. om valg af valgstyrelser ved forholdstalsvalg. Det er i valglovgivningen forudsat, at de tilforordnede vælgere vælges i passende tid inden valgdagen.

De tilforordnede vælges blandt de vælgere, der bor i kommunen, jf. lovens § 17, stk. 1.

Enhver vælger har pligt til at påtage sig hvervet som tilforordnet vælger, jf. lovens § 18, stk. 1.

Et medlem af kommunalbestyrelsen, herunder et medlem af valgbestyrelsen, kan vælges som tilforordnet vælger.

En kandidat til valget kan vælges som tilforordnet vælger, se lovens § 17, stk. 3. Kandidater til valget kan dog ikke udpeges til at varetage hverv som stemmemodtager ved brevstemmeafgivning i forskellige boliger og boformer efter lov om social service og boliglovgivningen, f.eks. på plejehjem m.v. og i ældreboliger, samt i vælgerens hjem, se nærmere afsnit 8.4.2. nedenfor. Kandidater til valget må heller ikke deltage i optællingen af, hvor mange stemmer der er afgivet for den kandidatliste, de er opstillet for, eller i opgørelsen af, hvordan de afgivne stemmer for den pågældende kandidatliste fordeler sig på personlige stemmer for hver kandidat og listestemmer, se lovens § 78 a, samt afsnit 9.1. nedenfor. Kandidater til valget må endvidere ikke yde hjælp til stemmeafgivningen på valgdagen som tilforordnet vælger, se lovens § 55, stk. 3. På samme måde må en kandidat til valget ikke yde hjælp til stemmeafgivningen som stemmemodtager ved brevstemmeafgivningen, se lovens § 67, stk. 5, samt afsnit 8.4.2. En kandidat til valget må derimod godt yde hjælp ved stemmeafgivningen, hvis kandidaten udpeges af vælgeren som personlig hjælper, jf. lovens § 55, stk. 2, og § 67, stk. 4.

Indenrigs- og Socialministeriet henstiller, at kommunalbestyrelsen tager særligt hensyn til de mindre partier samt de partier, der ikke er repræsenteret i kommunalbestyrelsen, når den udpeger de tilforordnede vælgere.

Er der uenighed om, hvor de enkelte tilforordnede vælgere skal gøre tjeneste, afgøres spørgsmålet af kommunalbestyrelsen ved almindelig flertalsafgørelse. Det er forudsat i valgloven, at der blandt de tilforordnede vælgere på de enkelte afstemningssteder er repræsentation for flere grupper i kommunalbestyrelsen.

De tilforordnede vælgere har pligt til at udføre de hverv, der påhviler dem, medmindre de har forfald (er lovligt forhindret). Har en tilforordnet vælger forfald, udpeger den gruppe i kommunalbestyrelsen, der har udpeget den pågældende, en ny tilforordnet vælger, jf. lovens § 18, stk. 2.

De tilforordnede vælgere skal hjælpe valgstyrelserne med deres opgaver på valgdagen, herunder stemmeoptællingen på afstemningsstedet. Valgbestyrelsen kan beslutte, at tilforordnede vælgere også skal medvirke ved fintællingen.

Tilforordnede vælgere skal endvidere være stemmemodtagere ved afgivning af brevstemmer i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger samt i vælgerens hjem. Efter lovens § 55, stk. 2, afgives brevstemmer de nævnte steder til to stemmemodtagere, der er udpeget blandt de tilforordnede vælgere. Kommunalbestyrelsen kan dog bestemme, at en af stemmemodtagerne er en person udpeget blandt personale ansat i kommunens forvaltning. Se nærmere afsnit 8.4.2 nedenfor.

Der er ikke noget krav om, at de tilforordnede vælgere, der fungerer som brevstemmemodtagere, også skal medvirke ved afstemningen på valgdagen m.v.

Bemærk, at en tilforordnet vælger kan gøre tjeneste på afstemningsstedet i et andet afstemningsområde inden for kommunen end det afstemningsområde, hvor den pågældende bor.

Regionsrådet kan vælge et antal tilforordnede vælgere til at hjælpe til ved fornyet fintælling af regionsrådsvalget. Valget sker efter tilsvarende regler som kommunalbestyrelsens valg af tilforordnede vælgere, jf. lovens § 17, stk. 2. De vælgere, der vælges af regionsrådet som tilforordnede vælgere, skal bo inden for regionen.

5.4. Diæter

Reglerne om diæter m.v. findes i den kommunale og regionale valglovs § 18, stk. 3.

Valgbestyrelsens medlemmer, valgstyrrerne og de tilforordnede vælgere får diæter for deres virksomhed i forbindelse med afstemningen, se lovens § 18, stk. 3.

Diæterne gives efter reglerne i den kommunale styrelseslov. Der gives ikke diæter til en borgmester eller til medlemmer af magistraten i kommuner med magistratsstyre, jf. § 64 i styrelsesloven, eller til udvalgsformænd i kommuner, der har en styreform med delt administrativ ledelse, jf. § 64 a i styrelsesloven. De øvrige kommunalbestyrelsesmedlemmer har krav på diæter, selv om de også får fast vederlag m.v. for hvervet som medlem af kommunalbestyrelsen, se vejledning nr. 9 af 9. februar 2007 om vederlag, diæter, pension m.v. for varetagelsen af kommunale hverv, kapitel 2, afsnit 2.1.1.1., pkt. b

og f, vedrørende styrelseslovens § 16, stk. 1, litra b og f.

Diæterne er af samme størrelse som de diæter, der gives efter den kommunale styrelseslov. Diætsatsen for hverv, der beslaglægger højst 4 timer, udgør i 2007-niveau 365 kr. pr. dag. Dette beløb forhøjes hvert år den 1. januar, første gang den 1. januar 2008, med 5 kr. I 2009 udgør diætbeløbet således 375 kr. pr. dag. Hvis hvervet beslaglægger mere end 4 timer, ydes der det dobbelte af det for det pågældende år gældende diætbeløb, dvs. i 2009 750 kroner pr. dag. Se § 4, stk. 2, i bekendtgørelse nr. 1461 af 19. december 2005 om vederlag, diæter, pension m.v. for varetagelsen af kommunale hverv.

Efter Skatteministeriets bekendtgørelse nr. 419 af 21. maj 2008 om kildeskat, § 18, nr. 4, er diæter til valgstyrrerne og tilforordnede ikke A-indkomst. Der skal derfor ikke tilbageholdes kildeskat.

Den kommunale og regionale valglovs diætbestemmelse medfører ikke en indskrænkning i retten til godtgørelse og erstatning for tabt arbejdsfortjeneste efter den kommunale styrelseslovs §§ 16 og 16 a. For eventuelle kommunalbestyrelsesmedlemmers vedkommende betyder det, at bl.a. befordringsgodtgørelse er obligatorisk, jf. styrelseslovens § 16, stk. 10. For ikke-kommunalbestyrelsesmedlemmers vedkommende kan kommunalbestyrelsen beslutte at yde godtgørelse, jf. styrelseslovens § 16 a, stk. 7. Eventuel ydelse af kørselsgodtgørelse til ikke-kommunalbestyrelsesmedlemmer forudsætter således en beslutning fra kommunalbestyrelsen.

6. Kandidatlister, liste- og valgforbund, stemmesedler og opslag m.v.

6.1. Frister

I loven er der fastsat frister for indlevering og tilbagekaldelse af kandidatlister, jf. afsnit 6.2.1., og for anmeldelse og tilbagetrækning af listeforbund og valgforbund, jf. afsnit 6.7.2.

Fristen for indlevering af kandidatlister til formanden for valgbestyrelsen er kl. 12 tirsdag den 20. oktober 2009 (4 uger før valgdagen), mens fristen for at tilbagekalde kandidatlister, anmelde listeforbund eller valgforbund og tilbagetrække anmeldelser af listeforbund eller valgforbund over for

valgbestyrelsens formand er kl. 12 mandag den 26. oktober 2009 (22 dage før valgdagen). Sidstnævnte tidspunkt er også fristen for afhjælpning af mangler ved en kandidatliste over for valgbestyrelsen eller indlevering af ny kandidatliste til valgbestyrelsen, jf. afsnit 6.3.1.

Fredag den 23. oktober 2009 kl. 12 (25 dage før valgdagen) er sidste frist for, at kandidater, der er fyldt 60 år eller har været medlem af en kommunalbestyrelse, et amtsråd eller et regionsråd i 2 hele sammenhængende valgperioder eller ikke har dansk indfødsret, og som ønsker at blive slettet af kandidatlisten, kan indgive anmodning til valgbestyrelsens formand om at blive slettet af kandidatlisten.

Der er ikke hjemmel til at dispensere fra disse frister, uanset hvor undskyldelig en overskridelse af fristen måtte være.

For alle de nævnte frister gælder, at kandidatlisters, anmeldelser m.v., der modtages af formanden for valgbestyrelsen pr. telefaks eller e-post inden fristens udløb, skal betragtes som rettidigt indgivet. Det forudsættes dog af ordensmæssige grunde, at indlevering af kandidatlisters, anmeldelser m.v. pr. telefaks eller e-post snarest følges op af indlevering pr. post eller pr. bud eller eventuelt telefonisk bekræftes af kontaktpersonen.

6.2. Indlevering af kandidatlisters m.v.

6.2.1. Almindelige bestemmelser

De, der opstilles til kommunalbestyrelsesvalg og til regionsrådsvalg, skal være opført på kandidatlisters, jf. lovens § 19, stk. 1.

Kandidatlisters skal indleveres til formanden for valgbestyrelsen senest kl. 12 tirsdag den 20. oktober 2009 (4 uger før valgdagen), jf. lovens § 23, stk. 1, 1. pkt. Der er ikke hjemmel til at dispensere fra denne frist. Kandidatlisters, der indleveres for sent, skal derfor afvises. Se nærmere om fristen i afsnit 6.1.

Kandidatlisters kan tidligst indleveres tirsdag den 6. oktober 2009 (6 uger før valgdagen), jf. lovens § 23, stk. 1, 2. pkt.

Kandidatlisters skal indleveres på en formular, der er godkendt af Indenrigs- og Socialministeriet, jf. lovens § 23, stk. 1, 3. pkt.

Til brug for de kommunale og regionale valg den 17. november 2009 har Indenrigs- og Socialministeriet fået fremstillet nye formularer til kandidatlisters til henholdsvis kommunalbestyrelsesvalg og regionsrådsvalg.

Adgangen for kandidatlisters til at få en betegnelse for lokaliteten for kandidatlistens kandidaters bopæl anført på stemmesedlerne, jf. nærmere nedenfor i afsnit 6.3.7., kan udøves ved at udfylde særlige rubrikker på formularen til kandidatlisters. På formularen kan kandidatlisten endvidere angive, hvem der er bemyndiget til at ansøge og modtage tilskud på kandidatlistens vegne efter lov om økonomisk støtte til politiske partier m.v.

Formularerne kan købes hos Schultz Distribution, Herstedvang 10-12, 2620 Albertslund, tlf. 43 22 73 00, telefaks 43 63 19 69, e-post schultz@schultz-grafisk.dk.

De formularer til kandidatlisters, der blev fremstillet til brug ved de kommunale og regionale valg i 2005, kan også anvendes ved valgene i 2009.

Den, der indleverer en kandidatliste, har ret til at få kvittering for indleveringen med angivelse af tidspunktet, jf. lovens § 23, stk. 2. En kandidatliste skal være underskrevet af et antal stillere, jf. nærmere nedenfor i afsnit 6.2.2. om mindsteantal og maksimumsantal af stillere. Med hensyn til kandidatlistens indhold henvises til lovens §§ 24 - 25, jf. afsnit 6.3.2.

Kandidaters navne er offentligt tilgængelige, jf. lovens § 43, hvorefter de godkendte kandidatlisters, herunder samtlige kandidaters navne, skal bekendtgøres ved opslag i kommunens folkeregister/borgerservicecentre. Hvis det navn, hvormed en kandidat skal anføres på stemmesedlen, ikke er identisk med kandidatens fulde navn, vil det normalt alene være kandidatens stemmeseddelnavn, der står på opslaget i folkeregistret/borgerservicecentret. Kandidatens fulde navn vil dog altid være offentligt tilgængeligt i medfør af lovens § 43. Der vil således altid være fuld adgang til aktindsigt i både kandidaters stemmeseddelnavne og deres fulde navne. Oplysninger om stillernes navne, herunder fulde navne, og bopæl er endvidere altid offentligt tilgængelige, jf. lovens § 25, stk. 2, 2. pkt. Det gælder også for de stillere, der måtte blive slettet af kandidatlisten i forbindelse med valgbestyrelsens

gennemgang af denne. Kandidatlistens oplysninger om stillere og kandidater er i øvrigt offentligt tilgængelige i det omfang, dette følger af reglerne i offentlighedsloven. Stilleres og kandidaters personnumre (ud over fødselsdatoen) og hemmeligholdte telefonnumre samt kandidaternes beskyttede adresser i CPR er således ikke omfattet af retten til aktindsigt, da der er tale om oplysninger om enkeltpersoners private forhold, jf. offentlighedslovens § 12, stk. 1, nr. 1.

En indleveret kandidatliste kan kun tilbagekaldes af alle stillere i forening. Fristen for tilbagekaldelse af en kandidatliste er kl. 12 mandag den 26. oktober 2009 (22 dage før valgdagen). Tilbagekaldelsen skal indgives til valgbestyrelsens formand. En stiller kan ikke særskilt kalde sin underskrift tilbage, når listen er indleveret til valgbestyrelsens formand. Se lovens § 26.

Kandidaterne på en kandidatliste skal ikke godkende deres opstilling, da medlemskab af en kommunalbestyrelse eller et regionsråd betragtes som et borgerligt ombud, dvs. et hverv, man er forpligtet til at udføre. (Et sådant samtykke kan dog indirekte ligge i, at kandidaterne skal godkende listebetegnelsen, jf. afsnit 6.3.2., pkt. 6) En kandidat på en kandidatliste, der anmoder om at blive slettet af kandidatlisten, kan kun få sit ønske imødekommet i særlige tilfælde, jf. afsnit 6.3.3.

6.2.2. *Mindsteantal og maksimumantal*

En kandidatliste til kommunalbestyrelsesvalget i en kommune skal være underskrevet af mindst 25 vælgere i kommunen som stillere. I kommuner med mindst 25.000 kommunale vælgere ved de sidst afholdte kommunale valg kan kommunalbestyrelsen beslutte at forhøje mindsteantallet af stillere. Mindsteantallet kan dog ikke overstige 50. For Københavns Kommune kan mindsteantallet ikke overstige 150. Kandidatlistener til kommunalbestyrelsesvalg i en kommune må højst være underskrevet af det dobbelte af mindsteantallet af stillere i kommunen. Se lovens § 19, stk. 2.

Beslutning om forhøjelse af stillerantallet eller om ændring af en tidligere beslutning herom skal træffes senest 1. juni i valgåret for at få virkning ved førstkommande valg, jf. lovens § 19, stk. 4.

Følgende kommuner, der har adgang til at forhøje mindsteantallet af stillere til mere end 25, har forhøjet mindsteantallet af stillere:

Københavns Kommune	150
Frederiksberg Kommune	50
Brøndby Kommune	50
Gentofte Kommune	50
Odense Kommune	50
Herning Kommune	50
Aalborg Kommune	50

Vordingborg Kommune har meddelt ministeriet, at kommunalbestyrelsen har besluttet at nedsætte mindsteantallet af stillere fra 50 til 25 for kommunalbestyrelsesvalget den 17. november 2009.

En kandidatliste til valget til et regionsråd skal være underskrevet af mindst 50 vælgere i regionen som stillere. Regionsrådet kan senest den 1. juni i valgåret beslutte at forhøje mindsteantallet af stillere med virkning for førstkommande valg. Mindsteantallet kan dog ikke overstige 150. Kandidatlisternerne må højst være underskrevet af et antal stillere, der svarer til halvdelen mere end mindsteantallet af stillere i regionen. Se lovens § 19, stk. 3 og 4.

Ingen af de 5 regioner har forhøjet mindsteantallet af stillere til mere end 50, idet Region Hovedstaden har meddelt ministeriet, at man har besluttet at nedsætte mindsteantallet af stillere fra 100 til 50 for regionsrådsvalget den 17. november 2009.

6.3. *Valgbestyrelsens godkendelse af kandidatlisternerne*

6.3.1. *Fremgangsmåden ved valgbestyrelsens godkendelse*

Efter udløbet af fristen for indlevering af kandidatlistener, dvs. efter kl. 12 tirsdag den 20. oktober 2009 (4 uger før valgdagen), skal valgbestyrelsen efter lovens § 27, stk. 1, undersøge, om de rettidigt indleverede kandidatlistener er gyldige, jf. afsnit 6.3.2. Valgbestyrelsen skal endvidere undersøge, om kandidaterne på hver enkelt kandidatliste kan godkendes, eller om nogen af kandidaterne skal slettes af kandidatlisternerne, jf. afsnit 6.3.3.

Hvis valgbestyrelsen finder, at en kandidatliste på grund af væsentlige mangler må erklæres ugyldig, eller at en eller flere kandidater skal slettes af kandidatlisten, skal valgbestyrelsen senest lørdag den

24. oktober 2009 (24 dage før valgdagen) underrette den kontaktperson, der er anført på kandidatlisten, herom, jf. afsnit 6.3.2, pkt. 8. Senest kl. 12 mandag den 26. oktober 2009 (22 dage før valgdagen) kan der foretages en afhjælpning af manglerne over for valgbestyrelsen eller indleveres en ny kandidatliste til valgbestyrelsen. Valgbestyrelsens formand træffer derefter afgørelse om kandidatlistens gyldighed og om godkendelse af kandidaterne. Se lovens § 27, stk. 2.

Valgbestyrelsen skal i forbindelse med undersøgelsen af, om de rettidigt indleverede kandidatlisters er gyldige, også undersøge, om de indleverede kandidatlisters indeholder de oplysninger, der er anført i loven, og om oplysningerne er korrekte. Valgbestyrelsen skal således undersøge, om de anførte oplysninger om kandidaternes eller stillernes navn, personnummer og bopæl - og for så vidt angår kandidater også statsborgerskab - er i overensstemmelse med de tilsvarende oplysninger i Det Centrale Personregister (CPR), jf. afsnit 6.3.2., pkt. 2. Endvidere skal valgbestyrelsen undersøge, om kandidaternes ønsker om, hvordan deres navn skal angives på stemmesedlen, kan imødekommes, jf. afsnit 6.3.2, pkt. 3. Valgbestyrelsen skal ligeledes undersøge, om eventuelle bemyndigelser på kandidatlisten til at anmelde listeforbund og/eller valgforbund kan godkendes, jf. afsnit 6.3.5. Kommunevalgbestyrelsen og regionsvalgbestyrelsen skal herudover undersøge, om og i givet fald hvordan man kan imødekomme eventuelle anmodninger om at få anført en betegnelse for lokaliteten for kandidaternes bopæl på stemmesedlerne, jf. afsnit 6.3.7.

Finder valgbestyrelsen, at de oplysninger, der er anført i en indleveret kandidatliste, skal ændres med henblik på, at kandidatlisten kan indeholde de korrekte oplysninger, som er anført i loven, kan valgbestyrelsen følge den fremgangsmåde vedrørende afhjælpning af mangler, der kan medføre ugyldighed, som er angivet i lovens § 27. Dette gælder, uanset om de nævnte mangler ikke vil kunne medføre, at kandidatlisten erklæres ugyldig.

Bestemmelsen i lovens § 27 om afhjælpning af mangler ved en kandidatliste indeholder en udtømmende regulering af mulighederne for at ændre i kandidatlisters efter udløbet af fristen for indlevering af kandidatlisters. Der er ikke hjemmel til, når fristen

for indlevering af kandidatlisters er udløbet, at imødekomme ønsker om, at der foretages ændringer af kandidatlisten.

6.3.2. Kandidatlisternes gyldighed

For at være gyldig, skal kandidatlisten formelt og indholdsmæssigt opfylde de betingelser, der er fastsat i lovens §§ 20 og 23 – 25, jf. lovens § 27, stk. 1.

Det er dog kun væsentlige mangler, der fører til, at en kandidatliste skal erklæres ugyldig, hvis ikke manglen afhjælpes i tide. Undersøgelsen af, om en kandidatliste er gyldig, skal således omfatte følgende spørgsmål:

- 1) Anvendelse af en formular godkendt af Indenrigs- og Socialministeriet, jf. lovens § 23, stk. 1.

Bemærkninger:

Har kandidatlisten ikke anvendt en formular (eller en fotokopi af denne), der er godkendt af Indenrigs- og Socialministeriet, vil det som hovedregel medføre, at kandidatlisten må erklæres ugyldig. Hvis der er anvendt en forældet formular, eller hvis kandidatlisten er udformet på en måde, der i alt væsentligt svarer til den godkendte formular, vil det dog efter omstændighederne kunne betragtes som en uvæsentlig mangel, at der ikke er anvendt en godkendt formular.

- 2) Oplysning om hver enkelt kandidats fulde navn, personnummer, statsborgerskab, stilling og bopæl, jf. lovens § 24, stk. 1, 1. pkt.

Bemærkninger:

Valgbestyrelsen skal undersøge, om de anførte oplysninger om kandidats fulde navn, personnummer, statsborgerskab og bopæl er i overensstemmelse med de tilsvarende oplysninger i CPR. Hvis kandidatlisten indeholder mangelfulde eller forkerte oplysninger (f.eks. vedrørende personnummer, statsborgerskab eller stavning af et navn), men der alligevel ikke er tvivl om en kandidats identitet, vil mangler vedrørende oplysninger om en kandidat normalt ikke medføre kandidatlistens ugyldighed. Valgbestyrelsen skal dog sørge for, at manglen eller de forkerte oplysninger bliver rettet, om nødvendigt efter drøftelse med kontaktpersonen eller eventuelt kandidaten. Kandidaterne skal ikke godkende deres

opstilling, jf. afsnit 6.2. Det skal derfor ikke komme kandidatlisten, dvs. stillerne, til skade, at de muligvis ikke har kunnet få kandidaterne til at give korrekte og fyldestgørende oplysninger.

- 3) Navn, som kandidaten ønsker anført på stemmesedlen, jf. lovens § 24, stk. 1, 2.-4. pkt.

Bemærkninger:

Hvis rubrikken for angivelse af navn på stemmesedlen er udfyldt, skal valgbestyrelsen undersøge, om kandidatens ønske kan imødekommes, jf. afsnit 6.4. nedenfor. Hvis det ikke er tilfældet, skal valgbestyrelsen, efter drøftelse med kontaktpersonen og/eller kandidaten, søge at finde frem til en navneangivelse, der ligger så tæt på kandidatens ønske som muligt. Ønsker om navneangivelse, der ikke kan opfyldes, kan ikke medføre kandidatlistens ugyldighed. Om nødvendigt må valgbestyrelsen henholde sig til lovens udgangspunkt, der er, at kandidaterne skal anføres på stemmesedlerne med deres fulde navn.

- 4) Oplysning om, hvorvidt kandidaterne er opstillet i en bestemt rækkefølge (partiliste), eller om de er sideordnet opstillet, jf. lovens § 24, stk. 2, 2. pkt.

Bemærkninger:

Manglende overstregning af det ikke ønskede alternativ på kandidatlistens forside, eller overstregning af begge alternativer er en væsentlig mangel, der gør kandidatlisten ugyldig, medmindre det drejer sig om en kandidatliste med kun én kandidat. For at afhjælpe sådanne mangler skal der normalt indleveres en ny kandidatliste eller en erklæring underskrevet af alle godkendte stillere.

- 5) Oplysning om listebetegnelse, jf. lovens § 24, stk. 3, 1. pkt.

Bemærkninger:

Er der ikke angivet nogen listebetegnelse, eller er der angivet en listebetegnelse, der ikke kan anvendes og godkendes, jf. afsnit 6.5. nedenfor, er det en væsentlig mangel, der gør kandidatlisten ugyldig. For at afhjælpe sådanne mangler skal der normalt indleveres en ny kandidatliste eller en erklæring underskrevet af alle godkendte stillere og kandidater.

- 6) Listebetegnelsen skal ved kandidaternes underskrift være godkendt af disse, jf. lovens § 24, stk. 3, 2. pkt.

Bemærkninger:

Kandidaterne skal underskrive den/de sider på kandidatlisten, der er beregnet hertil, og som er placeret til sidst på kandidatlisten. Det er normalt ikke nok, at kandidaterne har underskrevet andre steder på kandidatlisten, f.eks. i rubrikkerne for kandidaternes stemmeseddelnavn.

For at afhjælpe sådanne mangler skal de pågældende kandidater underskrive eller på anden måde skriftligt (eventuelt pr. telefax) tiltræde den pågældende listebetegnelse. Sker afhjælpningen på anden måde end ved, at kandidaterne underskriver kandidatlisten, må valgbestyrelsen være opmærksom på, at kandidatunderskrifter også kan være nødvendige til godkendelse af fælles bogstavbetegnelse for flere kandidatlistes med samme listebetegnelse, jf. afsnit 6.6., og til bemyndigelser vedrørende anmeldelse/tilbagetrækning af listeforbund og/eller valgforbund, jf. afsnit 6.3.5. Kandidatunderskrifter er desuden nødvendige for bemyndigelsen af en forening eller vælger(e) til at ansøge om og modtage parti-støtte på kandidatlistens vegne, jf. afsnit 6.3.6., samt for gyldigheden af en kandidatlistes eventuelle anmodning om at få en betegnelse for lokaliteten for kandidaternes bopæl anført på stemmesedlerne, jf. afsnit 6.3.7.

Hvis den eller de pågældende kandidater ikke ønsker at underskrive/tiltræde listebetegnelsen eller er forhindret i det, fordi de er ude at rejse eller lignende, skal valgbestyrelsen slette den eller de pågældende kandidater af listen.

- 7) Underskrift af det nødvendige antal stillere, der opfylder betingelserne herfor, og oplysning om hver enkelt stillers navn, personnummer og bopæl, jf. lovens § 19, stk. 2 og 3, § 20 og § 25, stk. 1 og 2.

Bemærkninger:

Valgbestyrelsen skal undersøge, om de anførte oplysninger om stillerens navn, personnummer og bopæl er i overensstemmelse med de tilsvarende oplysninger i CPR.

Bemærk, at der ikke er noget krav om, at stilleren skal anføre sit fulde navn. Kravet er, at stilleren skal anføre sit navn. For at afgøre spørgsmålet, om en stillers navn er anført, kan der lægges vægt på, om navneangivelsen i givet fald ville opfylde kravene til at blive godkendt som »stemmeseddelnavn«, jf. lovens § 24, stk. 1, 2. - 4. pkt.

Mangler en eller flere stillere at skrive under, eller er der givet mangelfulde eller ukorrekte oplysninger vedrørende en stiller, er det som udgangspunkt en væsentlig mangel, der i første omgang medfører, at den pågældende slettes som stiller for kandidatlisten, medmindre det drejer sig om en helt uvæsentlig fejl eller mangel (forkert stavning af et navn eller lignende). Mangelfuld eller forkert angivelse af personnummer må normalt betragtes som en væsentlig mangel, når det drejer sig om stillere.

Stillere, der ikke opfylder betingelserne for valget til kommunalbestyrelsen eller regionsrådet, skal slettes af stillerlisten. Det vil sige, at en stiller bl.a. skal slettes, hvis stilleren ikke er bopælsregistreret i CPR i kommunen/regionen, jf. lovens § 20, stk. 1. Aldersbetingelsen og betingelsen om varigheden af forudgående fast bopæl i riget skal være opfyldt på valgdagen. De øvrige valgrets-betingelser (f.eks. dansk indfødsret, retlig handleevne og bopælsregistrering i CPR i kommune/region) skal, for at vælgeren kan optræde som stiller på en kandidatliste, være opfyldt den 23. oktober 2009 (fredagen 25 dage før valgdagen) eller, hvis dette ikke er tilfældet, kl. 12 den 26. oktober 2009 (mandagen 22 dage før valgdagen), jf. lovens § 20, stk. 1. Om valgrets-betingelserne bortset fra aldersbetingelsen og betingelsen om varigheden af forudgående fast bopæl i riget gælder således følgende: Det er ikke nok, at stilleren opfylder de nævnte valgrets-betingelser på et tidligere tidspunkt end 25.-dagen før valgdagen. Opfylder en stiller alle de nævnte valgrets-betingelser på 25.-dagen, skal stilleren ikke også opfylde dem på 22.-dagen før valgdagen. Det er kun, hvis stilleren ikke opfylder alle de nævnte valgrets-betingelser på 25.-dagen, at der er tale om en mangel ved kandidatlisten. Denne mangel er der mulighed for at afhjælpe ved, at stilleren opfylder alle valgrets-betingelserne kl. 12 på 22.-dagen.

Stillere, der i strid med bestemmelserne i lovens § 20, stk. 2, er stiller for flere kandidatlistor, skal

slettes af stillerlisten for alle de berørte kandidatlistor. Der er naturligvis ikke noget i vejen for, at en stiller samtidig kan være stiller for en kandidatliste til kommunalbestyrelsesvalget og en kandidatliste til regionsrådsvalget. En stiller, der i strid med lovens § 20, stk. 2, er kandidat på den kandidatliste, vedkommende er stiller for, skal også slettes som stiller.

Hvis det viser sig efter gennemgangen af stillerfortegnelsen, at der ikke er det nødvendige antal godkendte stillere for kandidatlisten, skal den kontaktperson, der er anført på kandidatlisten, have adgang til at afhjælpe denne mangel inden for de frister, der er fastsat i loven. Hvis manglen ikke afhjælpes, må kandidatlisten erklæres ugyldig.

I tilfælde, hvor nogle af stillerunderskrifterne m.v. er meddelt på en genpart af kandidatlisten, der er hæftet sammen med originalen, jf. lovens § 25, stk. 1, 2. pkt., skal genparten indeholde de samme oplysninger om kandidaterne og deres rækkefølge, samt om kandidatlistens opstillingsform og listebetegnelse som selve kandidatlisten (den originale). Hvis det ikke er tilfældet, kan stillerne på genparten ikke medregnes.

8) Oplysning om kontaktperson, jf. lovens § 25, stk. 3.

Bemærkninger:

Enten en stiller eller en kandidat kan anføres på kandidatlisten som den kontaktperson, valgbestyrelsen med frigørende virkning kan rette henvendelse til vedrørende kandidatlisten.

Manglende oplysning om kontaktperson kan ikke i sig selv betragtes som en væsentlig mangel, der medfører kandidatlistens ugyldighed.

Valgbestyrelsen vil i tilfælde af manglende angivelse af kontaktperson med frigørende virkning kunne give meddelelser vedrørende kandidatlisten til enhver af de godkendte stillere.

6.3.3. Godkendelse af kandidaterne

De kandidater, der ikke kan godkendes efter reglerne i lovens §§ 28 - 31, skal slettes af kandidatlisten, jf. nedenfor.

1) Sletning af kandidater, der ikke kan godkendes, jf. lovens §§ 28 - 30.

Bemærkninger:

En kandidat skal slettes af kandidatlisten, hvis kandidaten ikke har valget til kommunalbestyrelsen/regionsrådet. Det vil sige, at en kandidat bl.a. skal slettes, hvis kandidaten ikke er bopælsregistreret i CPR i kommunen henholdsvis i regionen. Aldersbetingelsen og betingelsen om varigheden af forudgående fast bopæl i riget skal være opfyldt på valgdagen. De øvrige valgrets-betingelser (f.eks. dansk indfødsret, retlig handleevne og bopælsregistrering i CPR i kommune/region) skal, for at vælgeren kan optræde som kandidat på en kandidatliste, være opfyldt den 23. oktober 2009 (fredagen 25 dage før valgdagen) eller, hvis dette ikke er tilfældet, kl. 12 den 26. oktober 2009 (mandagen 22 dage før valgdagen), jf. lovens §§ 3 og 28. Se nærmere herom afsnit 6.3.2., pkt. 7. Noget andet er, at en kandidat for at være valgbar også skal opfylde valgrets-betingelserne på valgdagen. Dette skal valgbestyrelsen ikke påse i forbindelse med godkendelsen af kandidatlisterne.

En kandidat skal endvidere slettes af kandidatlisten, hvis vedkommende på valgdagen er fyldt 60 år eller har været medlem af en kommunalbestyrelse, et amtsråd eller et regionsråd i 2 hele sammenhængende valgperioder eller ikke har dansk indfødsret, og hvis vedkommende senest kl. 12 fredag den 23. oktober 2009 (25 dage før valgdagen) har anmodet valgbestyrelsens formand skriftligt herom, jf. lovens §§ 5 og 29.

Ingen kan være kandidat på mere end én kandidatliste, jf. lovens § 21, stk. 3. Er en kandidat opført som kandidat på mere end én kandidatliste, skal valgbestyrelsen spørge kandidaten, hvilken kandidatliste kandidaten ønsker at blive opført på. Kandidaten opføres da på den kandidatliste, kandidaten oplyser, og slettes af de øvrige kandidatlistes. Oplyser kandidaten ikke straks over for valgbestyrelsen, hvilken kandidatliste kandidaten ønsker sig opført på, skal valgbestyrelsen foretage lodtrækning mellem kandidatlisterne, medmindre der for valgbestyrelsen er sikre holdepunkter for, hvilken kandidatliste kandidaten foretrækker, se lovens § 30.

I tilfælde, hvor slettede kandidater ønskes erstattet af nye, skal der indleveres en ny eller supplerende kandidatliste underskrevet af alle godkendte stillere

for den oprindelige kandidatliste samt forsynet med de fornødne kandidatunderskrifter for så vidt angår listebetegnelsen m.v.

2) Sletning af overskydende kandidater, jf. lovens § 31.

Bemærkninger:

En kandidatliste, der ikke har indgået listeforbund, må højst indeholde fire navne mere end det antal medlemmer, der skal vælges til kommunalbestyrelsen/regionsrådet, jf. lovens § 21, stk. 1. Overskydende antal godkendte kandidater på kandidatlistes, der ikke har indgået listeforbund, slettes efter reglerne i lovens § 31, stk. 1. Den kandidat, der er anført nederst på kandidatlisten, slettes først, derefter den, der er anført næstnederst, osv.

Det samlede antal godkendte kandidater på kandidatlistes, der indgår listeforbund, jf. afsnit 6.7., må højst udgøre otte mere end det antal medlemmer, der skal vælges til kommunalbestyrelsen/regionsrådet, jf. lovens § 21, stk. 2. Er der et overskydende antal godkendte kandidater på kandidatlistes, der har indgået listeforbund, slettes de efter reglerne i lovens § 31, stk. 2 og 3. Det samlede antal kandidater, listeforbundets kandidatlistes må indeholde efter lovens § 21, stk. 2, fordeles efter den største brøks metode mellem de enkelte kandidatlistes inden for listeforbundet. Herefter slettes den kandidat, der er anført nederst på kandidatlisten, først osv.

6.3.4. Underretning af udenlandske kandidater

Eventuelle kandidater, der ikke har dansk indfødsret, skal have meddelelse om, hvorvidt den pågældende kandidatliste, herunder den pågældendes kandidatur, er godkendt, jf. lovens § 27, stk. 3.

6.3.5. Godkendelse af bemyndigede stillere og kandidater

Stillere og kandidater kan på kandidatlisten bemyndige en eller flere stillere eller kandidater til at anmelde listeforbund og valgforbund samt til at give meddelelse om tilbagetrækning fra et anmeldt forbund, jf. lovens § 40, stk. 2, og § 41, stk. 2.

Bemærkninger:

Formularen til kandidatlistes er indrettet således, at der kan bemyndiges en eller flere stillere eller kandidater til at anmelde listeforbund og valgfor-

bund samt til at give meddelelse om tilbagetrækning fra et anmeldt forbund ved at udfylde særlige rubrikker på formularen, jf. pkt. 5 og 6 på formularens forside.

Valgbestyrelsen skal undersøge, om den eller de bemyndigede stiller(e) og/eller kandidat(er) er godkendt som stiller(e)/kandidat(er) for den pågældende kandidatliste. Valgbestyrelsen skal endvidere undersøge, om bemyndigelsen er underskrevet af alle godkendte stillere og alle godkendte kandidater, jf. nærmere nedenfor. Hvis den meddelte bemyndigelse ikke kan godkendes, skal kontaktpersonen snarest have meddelelse herom og efter omstændighederne have lejlighed til at udtale sig, før valgbestyrelsen afgør, om bemyndigelsen kan godkendes. Konsekvensen af manglende godkendelse er, at anmeldelser om forbund og tilbagetrækning heraf eller en ny bemyndigelse skal være underskrevet af alle godkendte stillere og alle godkendte kandidater, jf. lovens § 40, stk. 1, og § 41, stk. 1.

Tiltræder nogle af kandidaterne kandidatlistens listebetegnelse på anden måde end ved at underskrive kandidatlisten, jf. afsnit 6.3.2., pkt. 6, må valgbestyrelsen være opmærksom på, at kandidatunderskrifter også kan være nødvendige til bemyndigelser vedrørende anmeldelse/tilbagetrækning af listeforbund og/eller valgforbund.

I tilfælde, hvor nogle af kandidat- og/eller stillerunderskrifterne er meddelt på en genpart af kandidatlisten, der er hæftet sammen med originalen, jf. lovens § 25, stk. 1, 2. pkt., skal genparten indeholde de samme oplysninger om bemyndigede stillere og kandidater som selve kandidatlisten (den originale). Hvis det ikke er tilfældet, kan bemyndigelsen ikke anses for meddelt - forudsat at genparten indeholder sådanne oplysninger, at stillerne kan medregnes som underskrivere af kandidatlisten, jf. afsnit 6.3.2., pkt. 7.

Om valgbestyrelsens pligter i forbindelse med undersøgelser af, om anmeldelser af listeforbund og valgforbund er gyldige, henvises til afsnit 6.7.2. nedenfor.

6.3.6. Bemyndigelse af en forening eller vælger(e) til at ansøge om og modtage partistøtte på kandidatlistens vegne

En kandidatlistes stillere kan som noget nyt på selve kandidatlisteformularen ved anmeldelsen af kandidatlister til kommunal- og regionalvalgene den 17. november 2009 bemyndige en forening eller en eller flere vælgere til at ansøge om og modtage tilskud på kandidatlistens vegne efter lov om økonomisk støtte til politiske partier m.v. (partistøtte). Efter lovens § 44, stk. 1, kan stillerne på en kandidatliste nemlig samtidig med indlevering af kandidatlisten anmelde, hvilken forening eller hvilke vælgere i kommunen henholdsvis regionen der er berettiget til at ansøge om og modtage partistøtte på kandidatlistens vegne.

Bemærkninger:

Den nye formular til kandidatlister, som er fremstillet med henblik på anvendelse til anmeldelse af kandidater til kommunal- og regionalvalgene i 2009 er indrettet således, at der gives adgang til at bemyndige en forening eller en eller flere vælgere til at ansøge om og modtage partistøtte på kandidatlistens vegne ved udfyldelse af særlige rubrikker på formularen, jf. pkt. 7 på formularens forside. I rubrikken skal foruden navn på den bemyndigede forening og/eller vælger(e) angives kontaktoplysninger i form af adresse, telefon/mobiltelefonnummer og evt. e-postadresse.

Adgangen til bemyndigelsen skal overstreges, hvis den ikke ønskes udnyttet. I så fald vil det for en kandidatliste for et parti, der var opstillingsberettiget til folketingsvalg pr. 1. august i det seneste kommunale/regionale valgår, i stedet være en repræsentant for partiorganisationen, der vil kunne søge om og få udbetalt tilskud til partiorganisationen på en konto i et pengeinstitut, som skal oplyses i forbindelse med ansøgningen. Tilskud til andre kandidatlister, der ikke har meddelt en bemyndigelse til en forening eller vælger(e) i kommunen/regionen, udbetales til den kontaktperson, der er angivet under formularens pkt. 8, på en konto i et pengeinstitut, som skal oplyses i forbindelse med ansøgningen om partistøtte. Se partistøttelovens § 8, stk. 2 og 3, og § 11, stk. 2 og 3. Hvis adgangen til bemyndigelsen er overstreget, skal valgbestyrel-

sen derfor ikke foretage sig videre vedrørende nævnte spørgsmål.

Hvis adgangen til bemyndigelsen ikke er overstreget, og rubrikken i stedet er udfyldt, skal valgbestyrelsen undersøge, om bemyndigelsen er underskrevet af alle stillere. Sådan som formularen er indrettet, vil det normalt være tilfældet, men en stiller vil i forbindelse med sin underskrift kunne have angivet, at underskriften ikke gælder den nævnte anmodning. Hvis det er tilfældet, vil anmodningen ikke kunne imødekommes.

I tilfælde, hvor nogle af stillerunderskrifterne er meddelt på en genpart af kandidatlisten, der er hæftet sammen med originalen, jf. lovens § 25, stk. 1, 2. pkt., skal rubrik 7 på genpartens forside være udfyldt på samme måde som selve kandidatlisten (den originale). Hvis det ikke er tilfældet, kan bemyndigelsen ikke anses for meddelt - forudsat at genparten indeholder sådanne oplysninger, at stillerne kan medregnes som underskrivere af kandidatlisten, jf. afsnit 6.3.2., pkt. 7.

6.3.7. Godkendelse af eventuelle anmodninger om anførelse af en betegnelse for lokaliteten for kandidaternes bopæl på stemmesedlerne

Kandidatlistor kan ved valg til kommunalbestyrelsen og ved valg til regionsrådet anmode om, at der på stemmesedlerne i forlængelse af eller under kandidaternes navne anføres en betegnelse for lokaliteten for de enkelte kandidaters bopæl. Skriftlig anmodning herom skal indleveres til valgbestyrelsens formand samtidig med indleveringen af kandidatlisten.

Anmodningen skal for hver enkelt kandidat indeholde oplysning om den geografiske lokalitet, der ønskes anført på stemmesedlerne. Anmodningen skal for hver kandidatliste være underskrevet af alle stillere og kandidater på kandidatlisten. Der henvises herved til § 8 i bekendtgørelse nr. 264 af 31. marts 2009 om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg (stemmeseddelbekendtgørelsen).

Bemærkninger:

På forsiden af formularen er som pkt. 4 fortrykt en anmodning om, at der på stemmesedlerne anføres en betegnelse for de enkelte kandidaters bopæl.

Anmodningen skal overstreges, hvis betegnelse for bopæl ikke ønskes anført på stemmesedlerne.

Hvis anmodningen er overstreget, skal valgbestyrelsen derfor ikke foretage sig videre vedrørende nævnte spørgsmål.

Hvis anmodningen ikke er overstreget, skal valgbestyrelsen undersøge, om anmodningen er underskrevet af alle stillere og kandidater. Sådan som formularen er indrettet, vil det normalt være tilfældet, men en stiller eller en kandidat vil i forbindelse med sin underskrift kunne have angivet, at underskriften ikke gælder den nævnte anmodning. Hvis det er tilfældet, vil anmodningen ikke kunne imødekommes.

I tilfælde, hvor nogle af kandidat- og/eller stillerunderskrifterne er meddelt på en genpart af kandidatlisten, der er hæftet sammen med originalen, jf. lovens § 25, stk. 1, 2. pkt., skal anmodningen i rubrik 4 heller ikke være overstreget på forsiden af genparten. Er anmodningen overstreget på genparten, men ikke på den originale kandidatliste, eller omvendt, kan anmodningen ikke anses for underskrevet af alle stillere og kandidater - forudsat at genparten indeholder sådanne oplysninger, at stillerne kan medregnes som underskrivere af kandidatlisten, jf. afsnit 6.3.2., pkt. 7.

Valgbestyrelsen har ikke ret til at nægte at imødekomme en anmodning om betegnelse for den geografiske lokalitet for kandidaternes bopæl på stemmesedler, der er underskrevet af alle stillere og kandidater.

Hvis anmodningen ikke er overstreget, og ingen stiller eller kandidat har taget forbehold herfor i forbindelse med sin underskrift, skal valgbestyrelsen undersøge, om de enkelte kandidater har givet oplysning om den betegnelse for bopæl, kandidaten ønsker anført på stemmesedlen på det sted på kandidatlisten, der er beregnet til det, dvs. i den rubrik, der også er beregnet til anførelse af kandidatens ønske vedrørende navn på stemmesedlen, og om denne betegnelse kan godkendes.

Ved valget til kommunalbestyrelsen kan som betegnelse for bopæl anføres den geografiske lokalitet, hvor kandidaten har sin bopæl, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 8, stk. 1.

Ved valget til et regionsråd kan som betegnelse for bopæl anføres den kommune eller den geogra-

fiske lokalitet, hvor kandidaten har sin bopæl, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 8, stk. 2.

Vej- og gadenavne betragtes ikke som geografiske lokaliteter.

Hvis en kandidat ikke skriftligt har givet oplysning om den ønskede betegnelse for lokaliteten for bopæl eller har angivet en betegnelse, der ikke kan benyttes, skal der efter valgbestyrelsens bestemmelse som betegnelse anføres enten postdistriktet for den adresse, hvor den pågældende kandidat er bopælsregistreret i CPR, eller for så vidt angår regionsrådsvalget navnet på den kommune, hvor den pågældende kandidat er bopælsregistreret i CPR, jf. stemmeseddelbekendtgørelsens § 8, stk. 4.

Det er valgbestyrelsen, der afgør, om betegnelsen for lokaliteten for bopæl på stemmesedlen skal anføres i forlængelse af eller under kandidaternes navne.

Der er ikke adgang til at tilbagekalde en anmodning om betegnelse for lokaliteten for kandidaternes bopæl på stemmesedlerne, jf. stemmeseddelbekendtgørelsens § 8, stk. 3.

Bemærk endvidere, at der ikke er noget krav om, at anmodningen skal fremsættes på formularen til kandidatlisten. Anmodning med tilhørende stiller- og kandidatunderskrifter og med de enkelte kandidaters ønsker vedrørende betegnelse for bopæl kan fremsættes på et særskilt dokument, der imidlertid skal indleveres samtidig med kandidatlisten til valgbestyrelsens formand, jf. stemmeseddelbekendtgørelsens § 8, stk. 3.

6.4. Kandidaternes navne på stemmesedlerne

Lovens § 24, stk. 1, indeholder følgende regler om kandidaternes navne på stemmesedlerne:

»Hvis kandidaten ikke ønsker sig anført på stemmesedlen med sit fulde navn, skal det angives, hvordan navnet ønskes anført. Kandidatens efternavn eller mellemnavn samt mindst ét fornavn eller forbogstav skal altid anføres. Kun mellem- og efternavne, som kandidaten er berettiget til at føre efter navneloven, eller mellemnavne, som er anmeldt til folkeregistret, kan anføres på stemmesedlen. I stedet for fornavnet kan anføres et kaldenavn, der er afledt af fornavnet.«

På stemmesedlen skal der altså som nævnt i loven mindst anføres ét fornavn eller forbogstav samt efternavn eller mellemnavn.

I stedet for fornavnet kan dog anføres et kaldenavn, der er afledt af fornavnet. De før den 1. april 1989 gældende regler om adgang til at få et kaldenavn anført i en parentes på stemmesedlen er ophævet. I bemærkningerne til lovforslaget til loven fra 1989 er det anført, at det forudsættes, at spørgsmålet om, hvorvidt et kaldenavn er afledt af fornavnet, bliver vurderet lempeligt, samt at kandidater, der tidligere har været opført på stemmesedlen med et bestemt kaldenavn, fortsat skal kunne opføres på stemmesedlen med dette kaldenavn (uden parentes).

Indtil den nye navnelov trådte i kraft den 1. april 2006, var der mulighed for at få et adresseringsmellempnavn registreret i CPR umiddelbart foran personens efternavn i adresseringsnavnet. Denne mulighed er ophævet ved den nye navnelov. Dette er sket i forbindelse med en liberalisering af adgangen til, hvilke navne der kan tages som mellemnavn. Se lov nr. 524 af 24. juni 2005 om navne med senere ændringer. Adresseringsmellempnavne, der inden navnelovens ikrafttræden den 1. april 2006 er registreret i CPR, kan blive ved med at være registreret i CPR, indtil den pågældende ændrer mellem- eller efternavn eller adresseringsmellempnavnet slettes efter ansøgning fra den registrerede, jf. navnelovens § 30, stk. 3. De adresseringsmellempnavne, der er blevet registreret i CPR inden den 1. april 2006, kan fortsat anføres på stemmesedlen.

Kandidater, der før lovændringens ikrafttræden den 1. april 2006 havde fået registreret i CPR, at de ønskede at anvende f.eks. deres ægtefælles mellemnavn som adresseringsmellempnavn, vil derfor fortsat kunne få anført adresseringsnavnet på stemmesedlen, selv om de ikke har taget mellemnavnet efterfølgende efter de nye regler.

Angivelsen af, hvordan kandidatens navn ønskes anført på stemmesedlen, skal ske på kandidatanmeldelsen.

Anvendelsen af reglerne kan illustreres med følgende eksempler:

Eksempel 1:

Kandidatens *fulde navn* er:

Anne Marie Vestergaard Andersen.

Kandidaten kan anføres på stemmesedlen med sit fulde navn eller med navnet:

Anne Andersen
M. Vestergaard
Mie Vestergaard Andersen
osv.

Eksempel 2:

Kandidatens *fulde navn* er:
Anne Marie Andersen.

Anne Maries eget efternavn er Hansen, men hun har taget sin ægtefælles efternavn Andersen som giftenavn. Ægtefællen har som mellemnavn Vestergaard, og Anne Marie havde før den 1. april 2006 fået registreret i CPR, at hun havde taget sin ægtefælles mellemnavn som adresseringsmellemnavn. Kandidatens adresseringsnavn er herefter:

Anne Marie Vestergaard Andersen.

Kandidaten i eksempel 2 har samme muligheder for at få angivet sit navn på stemmesedlen som kandidaten i eksempel 1. Herudover har kandidaten i eksempel 2 mulighed for at benytte sit eget efternavn, dvs. eksempelvis at blive opført på stemmesedlen som:

Marie Hansen.

Denne regel fremgår ikke direkte af lovens tekst, men af bemærkningerne til lovforslaget til loven fra 1989. Kandidatens ret til eget efternavn kan kontrolleres af kommunalbestyrelsen.

6.5. Listebetegnelse

En kandidatliste skal have en listebetegnelse for at kunne godkendes af valgbestyrelsen, jf. lovens § 24, stk. 3. Listebetegnelsen skal være i overensstemmelse med reglerne herom i lovens § 24 a, som fastsætter følgende regler om listebetegnelsens indhold:

- 1) Kandidatlistes for et parti, der den 1. august i det kommunale valgår er opstillingsberettiget til folketingsvalg, eller for det tyske mindretals parti skal som listebetegnelse anvende partiets navn til folketingsvalg eller en betegnelse, hvori dette navn indgår, jf. lovens § 24 a, stk. 1.

Med hensyn til, hvilke partier der den 1. august 2009 er opstillingsberettigede til folketingsvalg,

henvises til afsnit 6.6. Det er tilstrækkeligt, at kandidatlistes for sådanne partier anvender en betegnelse, der består af partiets navn.

- 2) Andre kandidatlistes end kandidatlistes for de partier, der er nævnt i pkt. 1, (i det følgende kaldt lokallistes) kan som listebetegnelse ikke anvende navnet for et parti, der den 1. august i det kommunale valgår er opstillingsberettiget til folketingsvalg, eller for det tyske mindretals parti. Andre kandidatlistes kan heller ikke anvende en betegnelse, hvori navnet på et sådant parti indgår. Andre kandidatlistes kan endvidere ikke anvende en betegnelse, der kan give anledning til forveksling med kandidatlistes for et af disse partier, jf. lovens § 24 a, stk. 2.

Afgørelsen af, om en listebetegnelse kan give anledning til forveksling med kandidatlistes for et af de partier, der pr. 1. august 2009 var opstillingsberettiget til folketingsvalg, eller for det tyske mindretals parti, er en helhedsvurdering af, om listebetegnelsen - positivt eller negativt - er forbundet med eller knytter sig til navnet på et eller flere af de nævnte partier. Ved afgørelsen heraf kan der blandt andet lægges vægt på, om listebetegnelsen indeholder et eller flere ord, der er identiske eller fælles med navnet på et eller flere af de nævnte partier, og om de pågældende ord har en fremtrædende plads eller kan anses for det bærende element i både listebetegnelsen og partinavnet. Der kan endvidere lægges vægt på, om de øvrige elementer i listebetegnelsen på tilstrækkelig tydelig måde angiver, at der er tale om en anden kandidatliste end en kandidatliste for det pågældende parti. Der kan - ud over en rent sproglig sammenligning - også lægges vægt på, om særlige forhold ved stiftelsen af den nye kandidatliste, herunder kandidatlistens formål, er udtrykt på en sådan måde i listebetegnelsen, at der af den grund opstår en nærliggende forvekslingsmulighed med kandidatlistes for det pågældende parti.

Bemærk, at det for at kunne skaffe de fornødne oplysninger til at afgøre dette spørgsmål kan være nødvendigt at indhente en udtalelse fra det parti, hvis navn kandidatlistens listebetegnelse eventuelt kan forveksles med. Efter forvaltningslovens regler om partshøring må der endvidere antages at være en pligt til at underrette det pågældende parti om, at valgbestyrelsen har en sag om godkendelse af en

listebetegnelse for en kandidatliste under behandling, samt give mulighed for partiets kommentarer i den anledning. Der er dog ikke nogen underretningspligt, hvis der uden videre kan gives afslag på godkendelse af listebetegnelsen. Har det pågældende parti afgivet en udtalelse, kan det efter forvaltningslovens regler om partshøring være nødvendigt at bede om kandidatlistens bemærkninger til denne udtalelse, hvis den er til ugunst for kandidatlisten og har betydning for sagens afgørelse. De ovennævnte oplysninger og udtalelser kan indhentes telefonisk og skal i givet fald noteres ned, jf. herved offentlighedslovens regler om notatpligt.

3) Som listebetegnelse kan ikke anvendes enkelte bogstaver (A, B, C osv.) eller en kombination af bogstaver, der ikke danner et ord (RV, CD, SF, KRF osv.), jf. lovens § 24 a, stk. 3.

Bestemmelsen har kun betydning for lokallister.

Hertil kommer, at bestemmelsen i lovens § 32, hvorefter valgbestyrelsen tildeler de godkendte kandidatlister en bogstavbetegnelse, forudsætter, at der i en listebetegnelse ikke indgår enkelte bogstaver, der ikke tillige udgør et selvstændigt ord (f.eks. »Moderat T«). Enkelte bogstaver vil således kunne give anledning til forveksling med de bogstavbetegnelser, som valgbestyrelsen vil have mulighed for at tildele godkendte kandidatlister.

En kandidatliste kan heller ikke få en listebetegnelse godkendt, der består af ordet »liste« og et bogstav eller en kombination af bogstaver, der ikke danner et ord (»Liste T«).

4) En listebetegnelse kan ikke anvendes, hvis det ved endelig dom er fastslået eller der i øvrigt er grund til at antage, at en anden på andet grundlag end reglerne i lovens § 24 a, stk. 2, jf. pkt. 2 ovenfor, har eneret til listebetegnelsen. Hvis indehaveren af eneretten har givet sit samtykke til, at kandidatlisten anvender listebetegnelsen, kan listebetegnelsen dog godt anvendes, jf. lovens § 24 a, stk. 4.

Bestemmelsen har kun betydning for lokallister og vedrører den situation, hvor en anden end lokalisten - uden at være et parti, der er opstillingsberettiget til folketingsvalg den 1. august i det kommunale valgår, eller det tyske mindretals parti - har materiel eneret til den listebetegnelse, der er

anført på en kandidatliste, der er indleveret til valgbestyrelsen, men endnu ikke er godkendt af denne.

Godkendelse kan nægtes, hvis det ved endelig dom er fastslået, at en anden har materiel eneret. Godkendelse kan endvidere nægtes, hvis der efter de oplysninger, der foreligger for valgbestyrelsen, er grund til at antage, at en anden har fået eneret til navnet. Det kræves altså ikke, at det med sikkerhed kan afgøres, om en anden har fået eneret til navnet, men blot at valgbestyrelsen har en saglig grund til at antage det i det enkelte tilfælde.

De situationer, hvor andre vil kunne have materiel eneret til en listebetegnelse, en lokalliste anvender, vil bl.a. kunne være følgende:

- En erhvervsvirksomhed vil f.eks. i kraft af reglerne i varemærkeloven, markedsføringsloven og aktieselskabsloven og på ulovbestemt grundlag kunne erhverve eneret til en bestemt betegnelse og til betegnelser, der vil kunne forveksles hermed. En ikke-erhvervsdrivende forening vil ligeledes på ulovbestemt grundlag kunne erhverve eneret til et navn og til navne, hvor der er nærliggende forvekslingsrisiko, alene ved at tage navnet i brug. Dette forudsætter selvsagt, at foreningen fortsat er aktiv og benytter foreningsnavnet, men der stilles ikke store krav i retspraksis.
- Et parti, der tidligere end pr. 1. august 2009 var opstillingsberettiget til folketingsvalg, og dermed ikke længere efter lovens § 24 a, stk. 2, har eneret til en listebetegnelse, hvori navnet indgår, vil på ulovbestemt grundlag kunne have bevaret eneretten til partinavnet ved ibrugtagning. Dette forudsætter, at partiet fortsat er aktivt.
- Et parti, der har fået et partinavn godkendt af Valgnævnet med henblik på at indsamle det fornødne antal vælgererklæringer til at blive opstillingsberettiget til folketingsvalg, jf. folketingsvalglovens § 12, stk. 2, jf. § 13, har ikke i kraft af Valgnævnets godkendelse fået materiel eneret til partinavnet. Dette må afgøres efter de almindelige regler om erhvervelse af eneret ved ibrugtagning.
- En lokalliste med en (næsten) enslydende betegnelse, der opstiller til kommunalbestyrelsesvalg i en anden kommune/til regionsrådsvalg,

kan ikke antages alene af den grund at have fået materiel eneret over listebetegnelsen.

- En listebetegnelse, der indeholder et personnavn (f.eks. »Borgerlisten Jens Hansen«), vil normalt ikke være i strid med andres eneret, da indehaveren af et personnavn normalt ikke har eneret (men alene ret) over navnet.

Valgbestyrelsen skal alene overveje, om listebetegnelsen på en indleveret lokalliste er i strid med andres eneret, i de tilfælde, hvor valgbestyrelsen i forvejen - uden at foretage selvstændige undersøgelser - har kendskab til, at listebetegnelsen på en indleveret lokalliste kunne være identisk eller forvekselig med navnet på en erhvervsvirksomhed, et varemærke eller en aktiv ikke-erhvervsdrivende forening, jf. ovenfor. Valgbestyrelsen har ikke pligt til at foretage selvstændige undersøgelser for at afklare, om der findes andre, som måtte have materiel eneret til de indleverede lokallisters listebetegnelser.

I de tilfælde, hvor valgbestyrelsen i forvejen kender til, at listebetegnelsen på en indleveret lokalliste kunne være i strid med andres materielle eneret, vil det ofte være nødvendigt at indhente yderligere oplysninger for at kunne tage stilling til, om der er grund til at antage, at dette er tilfældet.

For at kunne skaffe de nødvendige oplysninger til at afgøre dette spørgsmål kan det være nødvendigt at indhente en udtalelse fra indehaveren af eneretten. Efter forvaltningslovens regler om partshøring må der antages at være en pligt til at underrette indehaveren om, at valgbestyrelsen har en sag om godkendelse af en listebetegnelse for en kandidatliste under behandling, samt give mulighed for indehaverens kommentarer i den anledning. Der er dog ikke nogen underretningspligt, hvis der uden videre kan gives afslag på godkendelse af listebetegnelsen. Har indehaveren af eneretten afgivet en udtalelse, kan det efter forvaltningslovens regler om partshøring være nødvendigt at bede om kandidatlistens bemærkninger til denne udtalelse, hvis udtalelsen er til ugunst for kandidatlisten og har betydning for sagens afgørelse.

Til brug for afgørelsen af, om der er grund til at antage, at listebetegnelsen er i strid med andres eneret, kan der indhentes en vurdering fra andre, herunder kommunens advokat, med indsigt i de særlige

navne- og kendetegnsretlige regler. Også denne udtalelse kan det være nødvendigt at bede om kandidatlistens bemærkninger til, hvis udtalelsen er til ugunst for kandidatlisten og har betydning for sagens afgørelse.

De ovennævnte oplysninger og udtalelser kan indhentes telefonisk og skal i givet fald noteres ned, jf. herved offentlighedslovens regler om notatpligt.

Når valgbestyrelsen frem til, at det ved endelig dom er fastslået, eller der i øvrigt er grund til at antage, at en anden har materiel eneret til listebetegnelsen, skal kandidatlisten gives mulighed for at afhjælpe manglen. Dette kan f.eks. ske ved at fremskaffe et samtykke fra indehaveren af eneretten. Det er kandidatlisten og ikke valgbestyrelsen, der i givet fald skal indhente et samtykke.

En anden mulighed for at afhjælpe manglen vil være, at kandidatlisten får mulighed for at ændre kandidatlistens listebetegnelse, så listebetegnelsen ikke længere er i strid med eneretten. Er der tale om en ikke-erhvervsdrivende forening, er det efter retspraksis kun navne med en nærliggende forvekslingsrisiko, der vil være i strid med eneretten. Ved mindre ændringer af en kandidatlistes listebetegnelse, der ikke indebærer en egentlig ændring heraf, kan valgbestyrelsen se bort fra kravet om, at den ny listebetegnelse skal være underskrevet af alle godkendte stillere og alle godkendte kandidater.

- 5) Har valgbestyrelsen godkendt listebetegnelsen for en lokalliste, kan valgbestyrelsen tilbagekalde godkendelsen, hvis det viser sig, at det ved endelig dom er fastslået eller der i øvrigt er grund til at antage, at en anden har materiel eneret til listebetegnelsen, og hvis indehaveren af eneretten ikke samtykker i kandidatlistens brug af listebetegnelsen. Tilbagekaldelsen medfører, at kandidatlistens ret til at deltage i valget bortfalder, jf. lovens § 24 a, stk. 5.

Bestemmelsen vedrører de situationer, hvor valgbestyrelsen efter godkendelse af kandidatlisten bliver bekendt med nye oplysninger, f.eks. en dom eller andre oplysninger, der indebærer, at den meddelte godkendelse er sket på et forkert grundlag. Dette gælder, selv om de faktiske kendsgerninger, f.eks. en dom, oplysningen vedrører, har foreligget og eventuelt er blevet offentligt tilgængelige, før godkendelsen er givet. Det er i denne situation valg-

bestyrelsen, der skal undersøge, om indehaveren af eneretten samtykker i kandidatlistens brug af navnet. Der er ikke nogen frist for, hvor sent i forhold til valgets afholdelse tilbagekaldelse kan ske.

Bestemmelsen giver alene adgang til at tilbagekalde og indeholder ikke nogen pligt hertil. Hensynet til den kandidatliste, der som følge af den meddelte godkendelse har fået tildelt en bogstavbetegnelse, og hensynet til at sikre den praktiske gennemførelse af valget vil ofte tilsige, at tilbagekaldelse undlades. I øvrigt henvises til pkt. 4).

6.6. Bogstavbetegnelse

Valgbestyrelsen skal tildele de godkendte kandidatlisters en bogstavbetegnelse, jf. lovens § 32.

Kandidatlisters, hvis listebetegnelse er navnet på et parti, der den 1. august i valgåret er opstillet til folketingsvalg, eller i hvis listebetegnelse et sådant navn indgår, skal tildeles partiets bogstavbetegnelse til folketingsvalg. Tilsvarende gælder kandidatlisters, hvis listebetegnelse er navnet på det tyske mindretals parti, eller listebetegnelser, hvori dette navn indgår. De nævnte reserverede bogstavbetegnelser kan ikke tildeles andre kandidatlisters. Se lovens § 33, stk. 1 og 2.

Ved bekendtgørelse af 10. august 2009 (bekendtgjort i Statstidende den 12. august 2009) har Indenrigs- og Socialministeriet i medfør af lovens § 33, stk. 3, bekendtgjort, at nedennævnte bogstavbetegnelser ved valgene den 17. november 2009 til kommunalbestyrelserne og til regionsrådene er forbeholdt kandidatlisters for de nedennævnte partier.

Reserverede bogstavbetegnelser:

- A. for Socialdemokratiet
- B. for Det Radikale Venstre
- C. for Det Konservative Folkeparti
- F. for SF - Socialistisk Folkeparti
- I. for Liberal Alliance
- O. for Dansk Folkeparti
- S. for Slesvigsk Parti
- V. for Venstre, Danmarks Liberale Parti
- Ø. for Enhedslisten - De Rød-Grønne

Bogstavet X kan ikke tildeles nogen kandidatliste, jf. lovens § 34, stk. 1.

Valgbestyrelsen kan tildele alle de nedenstående ureserverede bogstavbetegnelser til andre kandidat-

listers, hvis listebetegnelse ikke er navnet på et parti, der den 1. august 2009 er opstillingsberettiget til folketingsvalg, eller navnet på det tyske mindretals parti, (lokallisters) eller i hvis listebetegnelse navnet på et sådant parti ikke indgår, jf. lovens § 34, stk. 1.

Ureserverede bogstavbetegnelser:

D	Q
E	R
G	T
H	U
J	W
K	Y
L	Z
M	Æ
N	Å
P	

Alle de partier, der var opstillingsberettigede til folketingsvalg pr. 1. august 2009, var med undtagelse af Liberal Alliance også opstillingsberettigede til folketingsvalg pr. 1. august 2005. Liberal Alliance deltog første gang i folketingsvalget den 13. november 2007 under navnet Ny Alliance og opnåede repræsentation i Folketinget. Partiet var derfor opstillingsberettiget til folketingsvalg pr. 1. august 2009, men var ikke opstillingsberettiget pr. 1. august 2005. Ny Alliance har, siden partiet blev valgt ind i Folketinget i 2007, skiftet navn til Liberal Alliance. Partiet var derfor ved folketingsvalg tildelt bogstavbetegnelsen I. pr. 1. august 2009 i stedet for bogstavbetegnelsen Y som ved folketingsvalget den 13. november 2007. Bogstavbetegnelsen Y. er derfor en ureserveret bogstavbetegnelse.

Ingen af de partier, der var opstillingsberettigede til folketingsvalg pr. 1. august 2005, har siden mistet deres ret til at opstille til Folketinget. Ved folketingsvalget den 13. november 2007 deltog K. Kristendemokraterne, der ikke var opstillingsberettiget pr. 1. august 2005, men partiet opnåede ikke repræsentation i Folketinget. Kristendemokraterne var derfor ikke opstillingsberettiget til folketingsvalg pr. 1. august 2009. Bogstavbetegnelsen K. er derfor også en ureserveret bogstavbetegnelse.

Bemærk om anvendelse af *reserverede bogstavbetegnelser*, at partiernes ungdomsorganisationer kan opstille under vedkommende partis bogstavbetegnelse under forudsætning af, at partibetegnelsen

indgår i listebetegnelsen. Partiernes ungdomsorganisationer vil dog fortsat have mulighed for at opstille under en særskilt (ureserveret) bogstavbetegnelse, medmindre partiets navn fuldt ud indgår i listebetegnelsen for ungdomsorganisationens kandidatliste, jf. lovens § 33, stk. 1.

Om anvendelse af *ureserverede bogstavbetegnelser* henstilles det til valgbestyrelserne, at bogstavet W - på grund af forvekslingsmuligheden med V - ikke anvendes, medmindre antallet af kandidatlistebestyrer, at det er nødvendigt at anvende alle ureserverede bogstavbetegnelser. Å skal angives som Å og ikke som Aa.

Med hensyn til principperne for tildeling af bogstavbetegnelser til kandidatlistebestyrer, at lokallister, der har deltaget i det sidste kommunalbestyrelses-valg/regionsvalg, normalt får fortrinsret til den bogstavbetegnelse, som lokalisten tidligere har anvendt.

Det *henstilles* endvidere, at bogstavbetegnelser for de partier, der var opstillingsberettigede til Folketinget pr. 1. august i det foregående kommunale valgår, dvs. pr. 1. august 2005, men ikke var opstillingsberettigede pr. 1. august 2009, normalt kun tildeles kandidatlistebestyrer for de pågældende tidligere opstillingsberettigede partier og ikke andre lokallister. Ingen partier er omfattet af denne henstilling ved de kommunale og regionale valg den 17. november 2009.

Det *henstilles* endvidere, at bogstavbetegnelser for de partier, der i perioden imellem 1. august 2005 og 1. august 2009 var opstillingsberettigede til Folketinget, uden at være det pr. 1. august 2009, tilsvarende normalt kun tildeles kandidatlistebestyrer for de pågældende tidligere opstillingsberettigede partier og ikke andre lokallister. Denne henstilling omfatter Kristendemokraterne for så vidt angår bogstavbetegnelsen K. Er en lokalliste med denne bogstavbetegnelse repræsenteret i kommunalbestyrelsen/regionsrådet, uden at være kandidatliste for Kristendemokraterne, kan det dog konkret vurderes, om bogstavbetegnelsen i stedet skal tildeles den lokalliste, der er repræsenteret i kommunalbestyrelsen/regionsrådet.

Det *henstilles* ligeledes, at der ved tildeling af bogstavbetegnelser blandt andet lægges vægt på -

hvis ikke andre hensyn gør sig gældende - om der er tale om en lokalliste for et parti, der var opstillingsberettiget til folketingsvalg tidligere end pr. 1. august 2009. Som eksempel kan nævnes M. Minoritetspartiet, der senest var opstillingsberettiget til folketingsvalget 8. februar 2005, og Z. Fremskridtspartiet, der senest var opstillingsberettiget til folketingsvalget den 20. november 2001. Som eksempler herpå kan endvidere nævnes lokallister for følgende partier, der var opstillingsberettigede til folketingsvalget den 12. december 1990, men som ikke senere har været opstillingsberettigede: E. Danmarks Retsforbund, G. De Grønne, H. Det Humanistiske Parti og P. Fælles Kurs. Endvidere kan nævnes U. Demokratisk Fornyelse, der var opstillingsberettiget til folketingsvalget den 11. marts 1998, men som ikke senere har været opstillingsberettiget. (Partiet har efterfølgende ændret navn til Unionsmodstanderne Demokratisk Fornyelse).

Alle de ovennævnte henstillinger gælder kun, så vidt dette er muligt, dvs. at antallet af lokallister ikke gør det nødvendigt, at også disse bogstavbetegnelser bruges til andre lokallister.

Om *tidspunktet* for tildeling af bogstavbetegnelser bemærkes, at det i lovens § 32 er fastsat, at valgbestyrelsen skal tildele de godkendte kandidatlistebestyrer en bogstavbetegnelse. En kandidatliste kan tidligst godkendes ved udløbet af fristen for indlevering af kandidatlistebestyrer tirsdag den 20. oktober 2009 (4 uger før valgdagen) og skal senest godkendes mandag den 26. oktober 2009 eller snarest derefter (22 dage før valgdagen).

Lokallisterne kan imidlertid have en berettiget interesse i at få kendskab til på et tidligere tidspunkt, hvilken bogstavbetegnelse de kan forvente at få. Indenrigs- og Socialministeriet henstiller derfor, at valgbestyrelsen allerede i forbindelse med kandidatlistens indlevering giver tilsagn om en bestemt bogstavbetegnelse under hensyntagen til de ovenfor nævnte principper for tildeling af bogstavbetegnelser. Valgbestyrelsen skal efter almindelige grundsætninger om saglighed og ligelighed i givet fald give alle kandidatlistebestyrer tilbud herom og ikke kun dem, der på eget initiativ anmoder herom. Ved et sådant forhåndstilsagn skal tages forbehold for, at valgbestyrelsen som følge af bestemmelsen i lovens

§ 36, jf. nedenfor, bliver forpligtet til at fravige forhåndstilsagnet.

Forud for en kandidatlistes indlevering vil valgbestyrelsen normalt alene kunne give oplysning om, hvilke bogstavbetegnelser der er eller må forventes at være til rådighed, og om de principper, valgbestyrelsen vil lægge til grund i tilfælde, hvor flere kandidatlister (med forskellig listebetegnelse) måtte fremsætte ønske om at få tildelt samme bogstavbetegnelse.

Hvis flere kandidatlister har samme listebetegnelse, skal de tildeles samme bogstavbetegnelse, når alle stillere og kandidater på hver af kandidatlisterne underskriver og indleverer en skriftlig anmodning herom. Tilsvarende gælder, hvis flere kandidatlister har samme listebetegnelse, bortset fra en betegnelse, der angiver et særligt lokalt eller andet tilhørsforhold. Anmodningen skal indleveres til valgbestyrelsens formand samtidig med indleveringen af kandidatlisten, jf. lovens § 34, stk. 2 og 3. Anmodningen kan anføres på den formular til kandidatlister, som er godkendt af Indenrigs- og Socialministeriet, se pkt. 3 på formularens forside.

Skal flere kandidatlister have samme bogstavbetegnelse, hvad enten der er tale om et reserveret eller et ureserveret bogstav, føjes et tal til bogstavbetegnelsen (A.1, A.2, A.3 osv.) i den rækkefølge, som kandidatlisterne er indleveret i, jf. lovens § 35.

Hvis det ikke er muligt at give en bogstavbetegnelse til alle de kandidatlister, der skal have et ureserveret bogstav, går en tidligere indleveret kandidatliste forud for en senere indleveret, når bogstavbetegnelsen skal gives. Kandidatlister, der ikke er tildelt en bogstavbetegnelse, anføres nederst på stemmesedlen i alfabetisk rækkefølge efter deres listebetegnelse. Se lovens § 36.

6.7. Listeforbund og valgforbund

6.7.1. Indgåelse af listeforbund og valgforbund

Reglerne om indgåelse af listeforbund og valgforbund findes i lovens §§ 37, 38 og 42.

Kandidatlister, der har samme bogstavbetegnelser, (f.eks. L.1, L.2 og L.3) kan indgå listeforbund, men ikke valgforbund med hinanden, jf. lovens §§ 37 og 38. Indgår sådanne kandidatlister alligevel valgforbund med hinanden, anses dette ikke for

indgået. Listeforbundet behøver kun at omfatte nogle af kandidatlisterne med samme bogstavbetegnelse (f.eks. kan L.1 og L.2 indgå listeforbund, selv om L.3 ikke deltager i listeforbundet).

Der kan kun indgås ét listeforbund mellem kandidatlister med samme bogstavbetegnelse, jf. lovens § 37, stk. 1. Er der indgået flere listeforbund mellem kandidatlister, der har samme bogstavbetegnelse (f.eks. ét listeforbund mellem L.1 og L.2 og et andet listeforbund mellem L.3 og L.4), anses ingen af listeforbundene for indgået, jf. lovens § 42, nr. 1.

Kandidatlister, der ikke har samme bogstavbetegnelser, (f.eks. K., L. og M.) kan indgå valgforbund, men ikke listeforbund med hinanden, jf. lovens §§ 37 og 38. Indgår sådanne kandidatlister alligevel listeforbund med hinanden, anses dette ikke for indgået.

Hver kandidatliste kan kun indgå ét valgforbund, jf. lovens § 38, stk. 1.

Kandidatlister, der har samme bogstavbetegnelser, kan indgå ét og kun ét listeforbund med hinanden, og listeforbundet kan indgå ét og kun ét valgforbund med andre kandidatlister, der ikke har samme bogstavbetegnelser, jf. lovens § 38, stk. 2. Der kan således godt indgås listeforbund mellem to kandidatlister med bogstavbetegnelser L.1 og L.2, der herefter indgår valgforbund med to kandidatlister med bogstavbetegnelser K. og M.

Har en kandidatliste eller et listeforbund indgået flere valgforbund, anses kandidatlisten henholdsvis listeforbundet ikke som deltager i nogen af forbundene, jf. lovens § 42, nr. 2. Indgås f.eks. listeforbund mellem to kandidatlister med bogstavbetegnelser L.1 og L.2, der herefter indgår ét valgforbund med to kandidatlister med bogstavbetegnelser K. og M., og ét andet valgforbund med to kandidatlister med bogstavbetegnelserne R. og S., anses listeforbundet mellem L.1 og L.2 ikke som deltager i nogen af valgforbundene. Det ene valgforbund vil herefter alene omfatte kandidatlisterne K. og M., og det andet valgforbund vil alene omfatte kandidatlisterne R. og S.

Indgår der i et valgforbund flere kandidatlister, der er tildelt samme bogstavbetegnelse (f.eks. et valgforbund mellem K., L.1, L.2 og M.), anses ingen af disse kandidatlister som deltager i valgfor-

bundet, medmindre kandidatlisterne tillige indgår i ét listeforbund (dvs. der i det ovennævnte valgforbund skal være indgået et listeforbund mellem L.1 og L.2), jf. lovens § 42, nr. 3.

Eksempel:

I en kommune er opstillet tre kandidatlistes, der har samme listebetegnelse, og som efter anmodning har fået tildelt bogstavbetegnelsen L., dvs. L.1, L.2 og L.3. L.1 og L.2 har indgået listeforbund, L.3 deltager ikke i listeforbundet. Der kan ikke indgås valgforbund mellem listeforbundet L.1-L.2 og kandidatliste L.3, heller ikke i tilfælde, hvor en kandidatliste med en anden bogstavbetegnelse deltager i valgforbundet. Eksempelvis kan der ikke indgås valgforbund mellem listeforbundet L.1-L.2, kandidatliste L.3, kandidatliste N. samt kandidatliste T. Hvis et sådant forbund anmeldes, anses hverken listeforbundet L.1-L.2 eller kandidatliste L.3 som deltager i valgforbundet, der herefter alene vil omfatte kandidatliste N. og kandidatliste T., jf. lovens § 42, nr. 3.

Derimod er der ikke noget i vejen for, at listeforbundet L.1-L.2 for eksempel indgår valgforbund med kandidatliste N., mens kandidatliste L.3 indgår valgforbund med kandidatliste T.

6.7.2. Anmeldelse m.v. af listeforbund og valgforbund

Skriftlig anmeldelse af indgåede listeforbund og valgforbund og skriftlig meddelelse om tilbagetrækning fra anmeldte listeforbund eller valgforbund skal indleveres til valgbestyrelsens formand senest mandag den 26. oktober 2009 kl. 12 (22 dage før valgdagen), jf. lovens § 40, stk. 1, og § 41, stk. 1. Der er ikke hjemmel til at dispensere fra denne frist.

De formularer til anmeldelse af listeforbund og/eller valgforbund til kommunalbestyrelsesvalg, der blev fremstillet til brug ved kommunalbestyrelsesvalget i 2005, kan også bruges ved valget den 17. november 2009. De nye formularer til anmeldelse af listeforbund og/eller valgforbund til kommunalbestyrelsesvalg, ministeriet har ladet fremstille, er derfor stort set uændret i forhold til 2005-udgaven af formularen, bortset fra mindre redaktionelle ændringer som følge af, at kommunalreformen er gennemført siden valget i 2005, samt indføjjelsen på

forsiden af formularen af en mulighed for at bemyndige en forening eller en eller flere navngivne vælgere til at søge om og modtage tilskud efter partistøtteloven på kandidatlistens vegne, se nærmere ovenfor afsnit 6.3.6.

Til brug for regionsrådsvalg er der også fremstillet nye formularer til anmeldelse af listeforbund og/eller valgforbund. Formularen indeholder de samme mindre redaktionelle ændringer, som er nævnt ovenfor i afsnittet om formularen til kandidatanmeldelse til kommunalbestyrelsesvalg, samt en tilsvarende rubrik som nævnt ovenfor om bemyndigelse af en forening eller en eller flere navngivne vælgere til at søge om og få udbetalt partistøtte på kandidatlistens vegne.

De nævnte formularer kan købes hos Schultz Distribution, Herstedvang 10-12, 2620 Albertslund, tlf. 43 22 73 00, telefax 43 63 19 69, e-post schultz@schultz-grafisk.dk.

Der findes ingen formularer til tilbagetrækning fra anmeldte listeforbund eller valgforbund.

Anmeldelsen af forbund og meddelelsen om tilbagetrækning fra forbund skal for hver kandidatliste være underskrevet af alle godkendte stillere og godkendte kandidater på kandidatlisten, jf. lovens § 40, stk. 1, og § 41, stk. 1.

Stillere og kandidater kan dog skriftligt bemyndige en eller flere stillere og/eller kandidater på kandidatlisten til ikke blot at anmelde listeforbund og/eller valgforbund, men også til at trække en anmeldelse af et forbund tilbage. Bemyndigelser til at anmelde eller trække listeforbund tilbage og/eller valgforbund skal være tiltrådt af både alle godkendte stillere og alle godkendte kandidater, jf. lovens § 40, stk. 2, og § 41, stk. 2, og jf. formularen til kandidatlistes, side 1 og 10 henholdsvis side 12. Der henvises herved til afsnit 6.3.5. ovenfor, hvor der bl.a. er redegjort for valgbestyrelsens forpligtelse til at undersøge, om meddelte bemyndigelser kan godkendes.

Der gælder ifølge lovens § 40, stk. 2, og § 41, stk. 2, den formodningsregel, at en bemyndigelse til at anmelde forbund/tilbagetrækning fra forbund, uanset om bemyndigelsen er givet til to eller flere stillere eller kandidater, anses for givet til de pågældende hver for sig. Denne formodningsregel gælder dog ikke, hvis det på kandidatlisten er angivet

vet, at bemyndigelsen er givet til de pågældende i forening.

Man kan ikke angive, at enkelte af de bemyndigede er bemyndigede hver for sig, og at andre kun er bemyndigede i forening. Man kan heller ikke angive, at det er tilstrækkeligt, at et vist antal af de bemyndigede handler i forening. Enten er alle bemyndiget hver for sig, eller også er alle bemyndiget i forening.

Foretager de kandidater/stillere, der er bemyndiget hver for sig, anmeldelser, der ikke stemmer overens, er anmeldelserne ugyldige i det omfang, de ikke stemmer overens. Det forudsættes dog, at valgbestyrelsen søger at bringe overensstemmelse mellem anmeldelserne, så vidt dette inden for de gældende frister er muligt, ved at rette henvendelse til de pågældende bemyndigede.

Loven indeholder ikke nogen bestemmelser om, at en valgbestyrelse skal give de bemyndigede eller i mangel heraf den kontaktperson, der er anført på kandidatlisten, besked om eventuelle mangler ved indleverede anmeldelser om liste- eller valgforbund for at give adgang til at afhjælpe mangler, inden fristen for anmeldelse af listeforbund og valgforbund udløber. Det må imidlertid antages, at valgbestyrelsen har pligt hertil efter forvaltningslovens § 7, stk. 1, om en forvaltningsmyndigheds pligt til at yde vejledning og bistand. I hvert fald med hensyn til anmeldelser om forbund, der indleveres i god tid inden fristens udløb, må det antages, at valgbestyrelsen er forpligtet til at give de pågældende lejlighed til at afhjælpe manglerne, inden fristen for anmeldelse af forbund udløber.

Valgbestyrelsen skal derfor snarest muligt efter modtagelsen af en anmeldelse om listeforbund eller valgforbund undersøge, om den er i orden, og hvis ikke give de bemyndigede eller i mangel heraf kontaktpersonen besked, for at manglen, hvis det er muligt, kan afhjælpes, inden fristen for anmeldelse af listeforbund og valgforbund udløber.

6.8. Bekendtgørelse m.v. af de godkendte kandidatlister og anmeldte forbund

De godkendte kandidatlister til kommunalbestyrelsesvalget/regionsrådsvalget, herunder samtlige kandidaters navne og eventuel betegnelse for bopæl, jf. ovenfor i afsnit 6.3.7., samt oplysning om

anmeldte listeforbund og valgforbund skal bekendtgøres af kommunalbestyrelsen ved opslag i kommunens folkeregister, jf. lovens § 43.

Bekendtgørelsen skal ske snarest efter udløbet af fristen for anmeldelse af listeforbund og valgforbund mandag den 26. oktober 2009 kl. 12.

Til brug for bekendtgørelsen skal regionsvalgbestyrelsen underrette kommunalbestyrelsen i de enkelte kommuner, der er beliggende inden for regionen, om de godkendte kandidatlister, herunder samtlige kandidaters navne og eventuel betegnelse for bopæl, og anmeldte forbund til valget til regionsrådene. Det forudsættes, at underretningen sker i så god tid og i en sådan form, at bekendtgørelsen er til rådighed sammen med den tilsvarende bekendtgørelse for kommunalbestyrelsesvalget ved den brevstemmeafgivning på folkeregistret/borger-servicecentret, der finder sted inden for de sidste tre uger før valgdagen, dvs. fra og med tirsdag den 27. oktober 2009.

I bekendtgørelse nr. 128 og 130 af 19. februar 2009 er bl.a. fastsat regler om, hvilke oplysninger om de opstillede kandidatlister og kandidater der skal være til rådighed for vælgerne i forbindelse med brevstemmeafgivning i visse boliger og boformer efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i plejeboliger m.v. og i ældreboliger samt i vælgerens hjem. Disse regler indebærer, at kommunalbestyrelsen skal sørge for, at stemmemodtagerne ved brevstemmeafgivning i visse boliger og boformer efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i plejeboliger m.v. og i ældreboliger samt i vælgerens hjem får en fortegnelse over de godkendte kandidatlister, herunder samtlige kandidaters navne og eventuel betegnelse for bopæl, samt oplysning om anmeldte listeforbund og valgforbund såvel til kommunalbestyrelsesvalget som til regionsrådsvalget. Der henvises til afsnit 8.4.3. nedenfor.

I bekendtgørelse nr. 127 af 19. maj 2009 er bl.a. fastsat regler om, hvilke oplysninger om de opstillede kandidatlister og kandidater der skal være til rådighed for vælgerne i forbindelse med brevstemmeafgivning på sygehuse. Disse regler indebærer, at regionsvalgbestyrelsen skal sørge for, at regions sygehuse til brug for brevstemmeafgivningen får tilsendt fortegnelser over kandidatlister og kan-

didater til alle kommunalbestyrelsesvalg i regionen samt til regionsrådsvalget.

Regionsvalgbestyrelsen må derfor ved henvendelse til de pågældende kommunalbestyrelser tage de nødvendige initiativer til at sikre, at de nævnte fortegnelser til brug ved brevstemmeafgivning på sygehusene bliver tilvejebragt hurtigst muligt og i en hensigtsmæssig form.

6.9. Stemmesedler og opslag m.v.

Kommunevalgbestyrelsen sørger for at få fremstillet stemmesedlerne og opslag til ophængning i stemmelokalerne til brug for kommunalbestyrelsesvalget.

Regionsvalgbestyrelsen sørger for at få fremstillet stemmesedlerne og opslag til ophængning i stemmelokalerne til brug for regionsrådsvalget.

Regionsvalgbestyrelsen skal sørge for, at det nødvendige antal stemmesedler og opslag til regionsrådsvalget er afleveret til kommunalbestyrelsen i de enkelte kommuner senest søndag den 15. november 2009 (2 dage før valgdagen), jf. lovens § 50.

Kommunevalgbestyrelsen skal sørge for, at det nødvendige antal stemmesedler og opslag til kommunalbestyrelsesvalget er klar senest mandag den 16. november 2009.

6.9.1. Stemmesedler

Om stemmesedlernes indhold og udformning, se bekendtgørelse nr. 264 af 31. marts 2009 om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg (stemmeseddelbekendtgørelsen). Bekendtgørelsen er gengivet i *bilag 3* til vejledningen. *Bilag 4* viser et udsnit af en fiktiv stemmeseddel.

Stemmesedlerne skal være af karton eller svært papir med en gramvægt på mindst 120 g/m². Minimumskravet til stemmesedlens gramvægt er ved senest udstedte bekendtgørelse sat ned fra 125 g/m² til 120 g/m². Valgbestyrelsen kan vælge at benytte en sværere kvalitet, f.eks. med en gramvægt på 140 g/m². Stemmesedlerne til kommunalbestyrelsesvalget skal være trykt på hvidt materiale, mens stemmesedlerne til regionsrådsvalget skal være trykt på gult materiale. Se stemmeseddelbekendtgørelsens § 1, stk. 1.

Stemmesedlerne skal ved anbragte knæk kunne foldes sammen således, at de kan lægges ned i stem-

mekassen af vælgerne, uden at nogen kan se, hvad vælgeren har stemt. Se stemmeseddelbekendtgørelsens § 1, stk. 2.

Vælgeren skal på selve stemmesedlen vejledes om, hvordan afgivning af stemme skal ske. Øverst på stemmesedlen umiddelbart under kommunens/regionens navn og adskilt fra stemmesedlens øvrige tekst skal der stå: "Sæt x til højre for en listebetegnelse (et partinavn) eller et kandidatnavn. Sæt kun ét kryds på stemmesedlen." Efter en bekendtgørelsesændring i 2007 skal vejledningsteksten ikke længere afgrænses opad ved en fed, vandret streg. Den fede, vandrette streg, der adskiller vejledningsteksten fra det første kandidatlistefelt på stemmesedlerne, skal gøres dobbelt så fed som de fede, vandrette streger, der i øvrigt afgrænser de forskellige kandidatlisters felter. Endvidere skal ordet "Borgerrepræsentantvalget/Kommunalbestyrelsesvalget/Byrådsvalget/Regionsrådsvalget" med tilføjelse af årstallet for valget anføres med store, fede typer og ikke blot med fede typer umiddelbart over kommunens/regionens navn.

Kandidatlisterne anføres på stemmesedlen i særskilte felter. Bemærk, at kandidatlisters, der har indgået listeforbund, skal anføres i rubrikker ved siden af hinanden under den fælles bogstav- og listebetegnelse. Dette gælder også i tilfælde, hvor kandidaternes navne på kandidatlisters, der ikke har indgået listeforbund, er anført i én kolonne - som vist i udsnit af stemmeseddel i *bilag 4*.

Felterne anbringes i alfabetisk rækkefølge efter bogstavbetegnelsen. Kandidatlisters, der ikke er tildelt nogen bogstavbetegnelse, jf. afsnit 6.6., sidste afsnit, anføres nederst på stemmesedlen i alfabetisk rækkefølge efter listebetegnelsen. Flere kandidatlisters, der er tildelt samme bogstavbetegnelse, jf. afsnit 6.6., 3. og 2. sidste afsnit, anføres i indbyrdes rækkefølge efter det tal, der er tilføjet bogstavbetegnelsen. Se lovens § 46.

Kandidaternes navne anføres på stemmesedlen i feltet henholdsvis rubrikken for den pågældende kandidatliste. Kandidaternes navne anføres i den rækkefølge, der er angivet på kandidatlisten. Dette kan ske enten under hinanden eller, hvis valgbestyrelsen beslutter dette, i kolonner ved siden af hinanden. Se lovens § 47 og stemmeseddelbekendtgørelsens § 9, stk. 1.

I tilfælde, hvor valgbestyrelsen beslutter, at kandidaternes navne inden for hvert felt skal opføres i to eller flere kolonner, skal navnene på samtlige kandidater fordeles ligeligt mellem kolonnerne, jf. stemmeseddelbekendtgørelsens § 9, stk. 2.

Hvad der skal forstås ved »ligeligt« i tilfælde, hvor det ikke er muligt at foretage en matematisk ligelig fordeling, beror i nogen grad på valgbestyrelsens skøn. Ved udøvelsen af skønnet må bl.a. lægges vægt på hensynet til stemmesedlens overskuelighed. Det vil efter omstændighederne kunne medføre, at en eller flere kolonner (til højre) på stemmesedlen lades tomme. I denne forbindelse bemærkes, at et kryds, der er placeret i en tom kolonne, skal betragtes som en listestemme for den pågældende kandidatliste.

På stemmesedlerne til valget til kommunalbestyrelserne/regionsrådene skal på en kandidatlistes anmodning anføres betegnelsen for lokaliteten for kandidatlistens kandidaters bopæl, jf. afsnit 6.3.7.

6.9.2. Opslag

Ud over stemmesedler skal kommunevalgbestyrelsen/regionsrådet sørge for at få fremstillet opslag til ophængning i stemmelokalerne til brug for valget. Opslaget skal angive samtlige godkendte kandidatlistes til kommunalbestyrelses- og regionsrådsvalget med angivelse af disses bogstavbetegnelse og listebetegnelse og med kandidaternes navne i den rækkefølge, hvori de er anført på stemmesedlen. Opslaget skal endvidere indeholde oplysning om indgåede listeforbund og valgforbund. Se lovens § 51, stk. 3.

I de tilfælde, hvor der for en kandidatlistes kandidater på stemmesedlerne efter eller under kandidatens navn anføres betegnelse for geografiske lokalitet, jf. afsnit 6.3.7., skal betegnelse for lokaliteten også anføres på opslagene.

Ministeriet *henstiller*, at opslag om kommunalbestyrelsesvalg skal være fremstillet af hvidt materiale, mens opslag om regionsrådsvalg skal være fremstillet af gult materiale.

6.9.3. Fejl i stemmesedler og opslag

Kommunevalgbestyrelsen/regionsvalgbestyrelsen skal inden afstemningen sikre sig, at der ikke er fejl i de fremstillede stemmesedler og opslag. Er der

fejl i de fremstillede stemmesedler og opslag, skal kommunevalgbestyrelsen/regionsvalgbestyrelsen sørge for at få fremstillet nye stemmesedler og opslag, hvor fejlen er rettet. Dette skal ske tids nok til, at de nye stemmesedler og opslag kan bruges, når afstemningen går i gang på valgdagen.

6.9.4. Afdøde kandidater

Den kommunale og regionale valglov indeholder ikke udtrykkelige regler om, hvad valgbestyrelsen skal gøre, hvis en kandidat dør inden valget. Valgbestyrelsen skal, når den har fået kendskab til oplysninger om en kandidats dødsfald, der vil føre til eller ville have ført til ændring af stemmesedlen, og som er relevant for vælgeres stemmeafgivning, sikre, at stemmesedlen ændres eller fremstilles på ny, således at den afdøde kandidat ikke medtages, eller, hvis dette ikke er muligt, at vælgerne får kendskab til dødsfaldet på anden måde.

Selv om det ikke kan udelukkes, at vælgere, der får kendskab til kandidatens dødsfald, vil stemme på et andet parti, kan en sådan oplysning ikke i sig selv betragtes som valgagitation, jf. afsnit 7.5., da meddelelsen om en kandidats dødsfald ikke i sig selv indeholder en opfordring til at stemme på et givet parti. En sådan oplysning er heller ikke i sig selv i strid med den almindelige valgretlige grund sætning om neutralitet, jf. afsnit 7.8., da selve meddelelsen ikke udsætter vælgeren for nogen holdningspåvirkning.

Den relevante oplysning af vælgerne må ske ved opslag i stemmerum og stemmelokaler. Opslagene skal udformes neutralt, f.eks. som en meddelelse om, at kandidat NN med angivelse af den kandidatliste, kandidaten stiller op for, er afgang ved døden. Det er valgbestyrelsen, der sørger for at få fremstillet opslagene, og kommunalbestyrelsen, der sørger for at få sat opslagene op.

6.10. Kandidatlisternes plakatsætning ved offentlig gade eller vej m.v.

Om partiernes plakatsætning ved offentlig gade eller vej m.v. gælder reglerne i lov om offentlige veje (lovbekendtgørelse nr. 432 af 22. maj 2008), hvorefter det er vejbestyrelsen, der giver tilladelse til varig eller midlertidig anbringelse af bl.a. skilte, jf. § 102 i lov om offentlige veje. Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 645 af 12. oktober 1989, som

ændret ved bekendtgørelse nr. 828 af 25. november 1998, om valgagitation fastsætter på samme måde, at opslag af plakater o. lign. til valgagitation på eller ud til offentlig gade, vej eller plads kun må ske, hvis ejeren har givet skriftlig tilladelse til det.

Kommunalbestyrelsens afgørelse af, om og i bekræftende fald på hvilke vilkår den kan give tilladelse til opslag af plakater på kommunens veje efter vejloven og den nævnte bekendtgørelse om valgagitation, skal træffes i overensstemmelse med almindelige grundsætninger om saglighed og lighed i forvaltningen.

En kommunalbestyrelse kan f.eks. ikke beslutte, at der slet ikke må hænges valgplakater op på kommunens vejarealer. Kommunalbestyrelsen kan heller ikke i øvrigt følge en praksis, der fører til, at valgplakater ikke kan sættes op på kommunevejene, eller at valgplakater kun kan hænges op på veje, hvor man må regne med, at opsætningen ikke vil have nogen effekt. Regler eller retningslinjer for plakatsætning skal endvidere administreres på samme måde over for alle partier m.v., der deltager i valgene.

Om ophængning af plakater på statsvejnettet, se Vejdirektoratets hjemmeside med standardvilkår for ophængning af plakater på statsvejnettet: www.vejsektoren.dk/wimdoc.asp?page=document&objno=181930.

Om forbuddet mod valgagitation i stemmelokalerne og andre steder i umiddelbar tilknytning hertil, se afsnit 7.5. nedenfor.

Det er kommunalbestyrelsen, der som ejer eller eventuelt bruger af den matrikel, hvor bygningen med stemmelokalerne er beliggende, kan beslutte, om kommunalbestyrelsen i det hele taget vil tillade valgagitation på afstemningsstedets matrikel, se afsnit 7.5. nedenfor.

7. Afstemning på valgdagen

Afstemningen på valgdagen finder sted efter reglerne i den kommunale og regionale valglovs kapitel 5. Det er den siddende kommunalbestyrelses ansvar at sørge for gennemførelse af valghandlingen.

I hvert afstemningsområde foregår afstemningen på ét afstemningssted.

Afstemningen begynder overalt i landet kl. 9 og fortsætter til kl. 20 og så længe der endnu derefter møder vælgere op for at stemme. Afstemningen sluttes, når ingen vælger tilkendegiver at ville stemme, selvom de opfordres til det, jf. lovens § 52, stk. 1.

Ingen vælger må derfor nægtes adgang til at stemme – heller ikke efter kl. 20 – hvis vælgeren er mødt op for at stemme, inden afstemningen rent faktisk er sluttet. Det gælder også, hvis vælgeren er mødt op for at stemme efter kl. 20, men inden afstemningen rent faktisk er afsluttet.

7.1. Kommunalbestyrelsens forberedelse af afstemningen

Kommunalbestyrelsen skal sørge for lokaler til afstemningen samt det nødvendige antal stemmerum og stemmekasser, jf. lovens § 51, stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal i øvrigt sørge for, at der er truffet de nødvendige forberedelser til afstemningen på hvert afstemningssted, jf. lovens § 51, stk. 4. Det indebærer bl.a., at kommunalbestyrelsen skal sørge for det nødvendige antal valgborde m.v. med den nødvendige bemanning. Loven indeholder ikke nærmere regler om, hvor mange valgborde, stemmerum og stemmekasser der skal være på de enkelte afstemningssteder i forhold til antallet af vælgere ved afstemningsstederne. Dette spørgsmål afgøres af kommunalbestyrelsen ud fra erfaringerne fra tidligere valg med, hvad der må anses for nødvendigt på de enkelte afstemningssteder, og hvad der må anses for muligt under hensyn til de pladsmæssige forhold og antallet af tilforordnede vælgere, der vil kunne udpeges. Det vil dog være hensigtsmæssigt at prøve at undgå, at der er mere end 1.500 vælgere pr. bord (valgliste), da dette normalt kan medføre kødannelse på visse tidspunkter under afstemningen.

Stemmerum og stemmekasser skal være indrettet som fastsat i lovens § 51, stk. 2. Der skal bl.a. være det nødvendige udstyr i hvert stemmerum for, at vælgerne kan afgive deres stemme (skriveplade og blyant eller andet egnet skriveredskab).

På hvert afstemningssted (i hvert stemmelokale) skal der være indrettet et stemmerum, hvor der er plads til, at tre personer kan opholde sig samtidig. Stemmerummet skal have plads til, at der ud over

vælgeren kan opholde sig to valgstyrere eller tilforordnede vælgere, eller en valgstyrer/tilforordnet vælger og en personligt udpeget hjælper, når en vælger har brug for hjælp til at afgive sin stemme, se nedenfor i afsnit 7.3. Det særlige stemmerum skal så vidt muligt være stort nok til, at det ud over to hjælpere kan benyttes af en vælger i kørestol.

Når kommunalbestyrelsen udpeger de bygninger/lokaler, der skal bruges under afstemningen, skal kommunalbestyrelsen i øvrigt tage hensyn til, at lokalerne og stemmerummene så vidt muligt skal være tilgængelige for kørestolsbrugere og andre stærkt bevægelsehæmmede. Kommunalbestyrelsen kan få rådgivning af Statens Byggeforskningsinstitut om den fysiske indretning af stemmelokalerne og om, hvilke mål et stemmerum skal have, for at det også vil kunne bruges af kørestolsbrugere. Statens Byggeforskningsinstitut kan kontaktes på tlf.nr. 45 86 55 33. Se også instituttets hjemmeside, der findes på adressen: www.sbi.dk/tilgaengelighed/bygningsindretning.

I stemmelokalerne skal der være opslag, der angiver alle godkendte kandidatlistes til kommunal- og regionalvalg med angivelse af deres listebetegnelse og bogstavbetegnelse samt alle kandidaters navne i den rækkefølge, som de står på stemmesedlerne. Opslagene skal endvidere indeholde oplysning om de anmeldte liste- og valgforbund. Se afsnit 6.9.2.

Det vil være hensigtsmæssigt, at der hænges opslag op i stemmerummene, som vejleder vælgeren om, hvordan man stemmer, og om muligheden for at få byttet stemmesedlen til en ny, hvis vælgeren krydser den forkert af, jf. lovens § 54, stk. 2.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at der er truffet de nødvendige forberedelser til afstemningen på hvert afstemningssted, herunder at valgstyrerne og de tilforordnede vælgere er oplyst om deres opgaver på valgdagen, jf. lovens § 51, stk. 4.

Kommunalbestyrelsen fastsætter de nærmere regler om, hvordan opgaverne på afstemningsstedet skal varetages, herunder om opbevaring af nøglerne til stemmekasserne.

Om rygning i stemmelokalerne se lov nr. 512 af 6. juni 2007 om røgfri miljøer (rygeloven), hvorefter det ikke er tilladt at ryge i indendørs lokaliteter, som offentligheden har adgang til, jf. rygelovens

§ 18, stk. 1. Det kan besluttes at indrette rygerum og rygekabiner, hvor rygning kan finde sted, jf. rygelovens § 18, stk. 2. Hvad der forstås ved et rygerum og en rygekabine fremgår af rygelovens § 3, stk. 1 og 2.

Hvis stemmelokalerne befinder sig på en skole eller en anden institution for børn og unge under 16 år, må der heller ikke ryges på skolens eller institutionens udendørs arealer, jf. rygelovens § 8, stk. 1. Det følger af rygelovens § 8, stk. 2, at det på sådanne skoler og institutioner vil være tilladt at indrette rygerum. Derimod vil det ikke være tilladt at opstille rygekabiner.

7.2. Den almindelige fremgangsmåde ved stemmeafgivningen

Den almindelige fremgangsmåde ved stemmeafgivningen er fastsat i lovens §§ 53 og 54.

I lovens §§ 53 og 54 er følgende fastsat:

»§ 53. Valgret udøves ved personligt fremmøde på afstemningsstedet. Vælgeren skal inden stemmeafgivningen aflevere sit valgkort til valglisteføreren. Har en vælger ikke medbragt valgkort, udskrives et valgkort. Vælgeren skal i øvrigt på forespørgsel give oplysning om navn, bopæl og fødselsdato. Hvis der er tvivl om en vælgers identitet, skal denne fastslås, om fornødent ved fremlæggelse af dokumentation herfor. Derefter, og når valglisteføreren har afmærket vælgerens navn på valglisten, udleveres til vælgeren én stemmeseddel til kommunalbestyrelsesvalget og én stemmeseddel til regionsrådsvalget.

Stk. 2. Såfremt en vælger kun ønsker at benytte den ene af de udleverede stemmesedler, skal den stemmeseddel, der ikke ønskes benyttet, tilbageleveres til den tilforordnede vælger, der registrerer stemmesedlen som tilbageleveret.

§ 54. Stemmeafgivningen sker i stemmerummet, hvor kun vælgeren må være til stede. På stemmesedlen sætter vælgeren et kryds ved en listebetegnelse eller et kandidatnavn.

Stk. 2. En vælger kan få ombyttet sin stemmeseddel, hvis den er fejlagtigt afkrydset eller ved uagtsomhed gjort ubrugelig. Ombytning kan ikke ske, efter at stemmesedlen er lagt i stemmekassen.

Stk. 3. Når stemmeafgivningen er foretaget, sammenfolder vælgeren stemmesedlen, således at ingen

kan se, hvordan der er stemt. Derefter lægger vælgeren stemmesedlen i den stemmekasse, der er beregnet dertil, i overværelse af en tilforordnet vælger.«

Vælgere, der har afgivet en brevstemme, som er taget i betragtning, kan ikke stemme til det eller de pågældende valg ved afstemningen på valgdagen, jf. lovens § 73.

Det er en betingelse for at have ret til at stemme, at vælgeren er optaget på valglisten, jf. lovens § 2, stk. 1. Møder en vælger, der på 15.-dagen før valgdagen er registreret som forsvunden i CPR og derfor ikke er optaget på valglisten, frem på et afstemningssted på valgdagen, skal den pågældende optages manuelt på valglisten for at vedkommende kan stemme. Se herom afsnit 4.3., sidste afsnit.

Det er ikke nogen betingelse for at stemme, at man har medbragt sit valgkort, jf. lovens § 53, stk. 1, 3. pkt. som gengivet ovenfor.

Som det fremgår af lovens § 53, stk. 1, 5. pkt., skal en vælgers identitet, hvis der er tvivl herom, fastslås, om nødvendigt ved, at vælgeren bliver bedt om at fremlægge dokumentation herfor (ID). Det vil ikke være i overensstemmelse med loven, hvis der kræves ID af alle, der stemmer. Dokumentation for en vælgers identitet skal alene kræves i tilfælde, hvor der er tvivl om den pågældende vælgers identitet. Der kan endvidere ikke stilles et generelt krav om billedlegitimation, mens der konkret vil kunne stilles krav herom, hvis der, efter at vælgeren har fremvist legitimation uden billede, stadig er tvivl om vælgerens identitet.

Valglisteføreren skal efter lovens § 53, stk. 1, sidste pkt., afmærke vælgerens navn på valglisten. Afmærkning på valglisten kan ske ved afkrydsning af den rubrik, hvor vælgerens navn står anført på valglisten. Der er endvidere ikke noget i vejen for, at der i valglisten af praktiske årsager sættes nr. ud for vælgerne, efterhånden som de møder op for at stemme på valgdagen, og at samme nr. påføres den pågældende vælgers valgkort.

Ministeriet skal i den forbindelse indskærpe, at de stemmesedler, der udleveres til vælgerne, derimod ikke må påføres et nr. eller nogen anden form for påskrift før udleveringen til vælgeren. Valgstyrerne/de tilforordnede vælgere skal gives klare instrukser herom.

De valgkort, som valglisteføreren modtager fra de vælgere, der møder frem for at stemme på afstemningsstedet, eller som udskrives for de vælgere, som ikke har medbragt valgkort, skal opbevares på afstemningsstedet. Herved sikres dokumentation for, at afmærkningen på valglisten af, at vælgeren har afgivet stemme, er korrekt. Valglisteføreren må, inden stemmesedlen udleveres, sikre sig, at vælgeren ikke er afmærket på valglisten som en vælger, der tidligere har stemt, og at afmærkningen på valglisten er korrekt. Viser det sig, at vælgeren er afmærket på valglisten som en vælger, der tidligere har stemt, må valglisteføreren derfor efterse, at vælgerens brevstemme eller valgkort er afleveret til afstemningsstedet. I særlige tilfælde kan det vise sig nødvendigt at undersøge, om en anden vælger ved en fejl har afleveret den pågældende vælgers valgkort.

Om elektroniske valglisten se afsnit 4.12.

7.3. Reglerne om hjælp til stemmeafgivningen på valgdagen

Reglerne om hjælp til stemmeafgivningen er blevet ændret ved en lovændring i 2008. I det følgende vil det blive fremhævet, på hvilke punkter reglerne er blevet ændret.

Vælgere, der på grund af manglende førlighed, svagelighed eller lignende ikke kan bevæge sig ind i stemmelokalet eller stemmerummet eller i øvrigt afgive stemme på den foreskrevne måde, kan forlange at få den nødvendige hjælp til stemmeafgivningen. Der kan i den forbindelse ske de nødvendige lempelser i den foreskrevne fremgangsmåde, jf. lovens § 55, stk. 1.

Retten til at forlange hjælp ved stemmeafgivningen gælder alle vælgere, herunder fysisk og psykisk handicappede, der har behov for hjælp til stemmeafgivningen. Også vælgere med behov for at få forklaret stemmesedlens indhold og få vejledning om fremgangsmåden ved stemmeafgivningen har ret til at få hjælp hertil.

Skal en vælger have hjælp til at afgive stemme, skal to valgstyrere eller tilforordnede vælgere, efter at vælgerens identitet er blevet sikret efter reglerne i lovens § 53, give vælgeren den fornødne hjælp, jf. lovens § 55, stk. 2, 1. pkt.

Ved lovændringen i 2008 har *enhver vælger*, der har ret til at forlange hjælp til stemmeafgivningen, fået ret til at forlange, at hjælpen i stedet for den ene af de to valgstyrelser eller tilforordnede vælgere ydes af en person, som vælgeren selv har udpeget, jf. § 55, stk. 2, 2. pkt.

Ønsker vælgeren hjælp fra en personligt udpeget hjælper, skal der således *i alle* tilfælde tillige medvirke en myndighedsperson i form af en valgstyrelse eller tilforordnet vælger. Den person, vælgeren udpeger til at yde sig hjælp til stemmeafgivningen, kan kun yde hjælpen i *stedet for* den ene af de to valgstyrelser eller tilforordnede vælgere, som ellers skal yde hjælp til vælgerens stemmeafgivning.

Den tidligere gældende særlige regulering af blinde og svagsynedes mulighed for hjælp ved stemmeafgivningen, hvorefter blinde og svagsynede havde ret til *alene* at lade sig bistå af en personligt valgt hjælper i *stedet for* to valgstyrelser eller tilforordnede vælgere, er ophævet. Ønsker en blind eller svagsynet hjælp til stemmeafgivningen, skal der således også i disse tilfælde tillige medvirke en myndighedsperson i form af en valgstyrelse eller tilforordnet vælger.

Ønsker vælgeren ikke at udpege en personligt valgt hjælper, ydes hjælpen som hidtil af to valgstyrelser eller tilforordnede vælgere på valgdagen.

En kandidat, der er opstillet til valget i kommunen eller regionen, må ikke yde hjælp til stemmeafgivningen som valgstyrelse eller tilforordnet vælger, jf. lovens § 55, stk. 3. Dette gælder, hvad enten vælgeren har udpeget en personligt valgt hjælper eller ej. En kandidat til valget må således ikke yde hjælp til stemmeafgivningen som myndighedsperson. Der er derimod ikke noget i vejen for, at en kandidat yder hjælp til stemmeafgivningen som personligt udpeget hjælper.

Det er *vælgeren selv* og ingen andre, der over for en valgstyrelse eller tilforordnet vælger skal forlange hjælp til sin stemmeafgivning af en person, vælgeren selv har udpeget. Vælgerens tilkendegivelse skal være utvetydig og ikke kunne misforstås. Det er ikke tilstrækkeligt, at vælgeren ledsages af en anden person hen til en valgstyrelse eller tilforordnet vælger. Vælgerens tilkendegivelse om behov for hjælp behøver ikke at blive fremsat umiddelbart over for valgstyrelsen eller den tilforordnede vælger,

dvs. den kan f.eks. ske på et andet sprog end dansk og kan eventuelt formidles gennem en anden person, f.eks. en tolk.

Der er ikke begrænsninger i, *hvilken person* vælgeren ønsker at udpege til at yde sig bistand ved stemmeafgivningen. Hjælperen behøver ikke at have valgret til det valg, hvortil vælgeren ønsker at stemme. Hjælperen behøver heller ikke at være myndig, men skal dog have en sådan alder og modenhed, at vedkommende forstår karakteren af sin virksomhed. En valgstyrelse, en tilforordnet vælger eller en kandidat til valget kan også udpeges af vælgeren til at yde sig bistand.

Den person, vælgeren udpeger til at yde sig bistand ved stemmeafgivningen, er ikke forpligtet til at påtage sig eller at udføre dette hverv, hvorimod hvervet som valgstyrelse eller tilforordnet vælger er et borgerligt ombud, jf. lovens § 18, stk. 1 og 2. Der ydes følgelig heller ikke vederlag fra det offentlige til at yde en vælger bistand ved stemmeafgivningen.

At hjælpen ydes *i forening* mellem myndighedspersonen og den person, der er udpeget af vælgeren selv, indebærer, at den praktiske bistand til selve stemmeafgivningen ydes af både myndighedspersonen og den person, der er udpeget af vælgeren selv. I det omfang, en praktisk opgave kun kan udføres af én person alene, f.eks. afkrydsning på stemmesedlen, må det aftales mellem myndighedspersonen og den person, der er udpeget af vælgeren selv, hvem der udfører opgaven. I tilfælde af uenighed kan det almindelige hensyn til valgbehandlings uforstyrrede afvikling i ro og orden føre til, at en valgstyrelse må tilkaldes for at give anvisninger for stemmeafgivningens afvikling, som hjælperen skal rette sig efter, jf. lovens § 56.

Den person, vælgeren udpeger til at yde sig bistand ved stemmeafgivningen, er forpligtet til at yde bistand i overensstemmelse med *valglovgivningen*. Den person, vælgeren udpeger til at yde sig bistand ved stemmeafgivningen, må ikke give vælgeren råd eller opfordring med hensyn til, hvad vælgeren skal stemme på, sammenlign lovens § 57, ligesom vedkommende heller ikke må udsætte vælgeren for anden form for holdningsmæssig påvirkning. Hjælperen må heller ikke optræde støjende eller truende eller på anden måde forstyrre den offentlige ro og orden, ligesom hjælperen ikke må forhindre, at kun

vælgeren, myndighedspersonen og hjælperen overværer vælgerens stemmeafgivning, sammenlign lovens § 54, stk. 1. Det er i første række den myndighedsperson, der er til stede ved stemmeafgivningen, der skal sikre, at disse principper bliver overholdt ved stemmeafgivningen, og hvis dette ikke er tilfældet, at afbryde stemmeafgivningen og tilkalde en (anden) valgstyret. Hjælperen skal som andre personer i stemmelokalet rette sig efter valgstyrenes anvisninger og skal om nødvendigt, hvis valgstyret bestemmer dette, forlade lokalet, jf. lovens § 56, 1. og 2. pkt. Den nødvendige hjælp til vælgerens stemmeafgivning må, medmindre vælgeren frabeder sig bistand, herefter ydes af to valgstyret eller tilforordnede vælgere i overensstemmelse med den almindelige regel herom, eller vælgeren kan udpege en ny personlig hjælper.

En vælger må kun få hjælp til at afkrydse stemmesedlen, hvis vælgeren umiddelbart over for dem, der yder hjælp, utvetydigt kan tilkendegive, hvad vælgeren ønsker at stemme, jf. lovens § 55, stk. 4.

Ydes hjælpen til vælgerens stemmeafgivning af både en myndighedsperson og den person, der er udpeget af vælgeren selv, skal vælgeren umiddelbart over for *både* den person, der er udpeget af vælgeren selv, og myndighedspersonen afgive en utvetydig tilkendegivelse af, hvad vælgeren ønsker at stemme. Det er ikke nok, at vælgerens tilkendegivelse af, hvad vælgeren ønsker at stemme, alene opfattes som utvetydig af den person, der er udpeget af vælgeren selv. Uenighed herom mellem myndighedspersonen og den person, der er udpeget af vælgeren selv, vil indebære, at vælgerens tilkendegivelse om sin stemmeafgivning ikke kan betragtes som utvetydig, hvis tvivlen ikke umiddelbart kan afklares ved supplerende neutrale spørgsmål til vælgeren.

En håndskrevet eller maskinskrevet seddel, som vælgeren selv har medbragt, hvor der står, hvordan vælgeren ønsker at stemme, er ikke en *umiddelbar* tilkendegivelse om vælgerens stemmeafgivning. En tilkendegivelse formidlet gennem tolk er heller ikke en umiddelbar tilkendegivelse. Vælgeren må i disse tilfælde supplerende tilkendegive umiddelbart over for hjælperne, hvad vælgeren ønsker at stemme. Det er forudsat i valglovgivningen, at den nødvendige kommunikation om vælgerens stemmeaf-

givning mellem vælgeren og dem, der yder bistand til vælgerens stemmeafgivning, foregår på dansk.

Vælgerens tilkendegivelse om, hvad vælgeren ønsker at stemme på, skal desuden være *utvetydig*. Ved bedømmelsen heraf kan man tage udgangspunkt i de krav, der stilles til, at en skriftlig tilkendegivelse på en brevstemmeseddel med tilstrækkelig sikkerhed angiver, hvad vælgeren ønsker at stemme, se afsnit 9.3.2. Der vil ikke være noget i vejen for umiddelbart at afklare tvivlen ved supplerende neutrale spørgsmål til vælgeren.

Hvis det er nødvendigt, skal en vælger have mulighed for at afgive stemme umiddelbart uden for stemmelokalet, f.eks. i en bil parkeret ved afstemningsstedet. To valgstyret eller tilforordnede vælgere skal i så fald bringe stemmesedlen ud til vælgeren efter at have sikret sig vælgerens identitet efter reglerne i lovens § 53. Når vælgeren har stemt og foldet stemmesedlen sammen, lægger valgstyret eller de tilforordnede stemmesedlen ned i en transportabel stemmekasse og bærer stemmekassen tilbage til stemmelokalet.

Det er meget vigtigt, at stemmeafgivningen sker på en betryggende måde, så de pågældende vælgere ikke bliver udsat for nogen påvirkning med hensyn til, hvordan de skal stemme, og så ingen får mulighed for at finde ud af, hvad vælgeren har stemt.

Hvis en vælger, der afgiver stemme umiddelbart uden for stemmelokalet, skal have hjælp til at afkrydse stemmesedlen, er det kun *enten* de to valgstyret eller tilforordnede vælgere, der giver vælgeren den nødvendige hjælp, eller den hjælper, som vælgeren selv har udpeget samt den medvirkende myndighedsperson, der må medvirke ved stemmeafgivningen og få at vide, hvad vælgeren har stemt.

De personer, der står for afstemningen, må ikke under afstemningen give en vælger råd eller opfordring med hensyn til, på hvilket parti (kandidatliste) eller hvilken kandidat vælgeren skal stemme. De må heller ikke oplyse over for uvedkommende, om en vælger har været til stede for at afgive stemme eller i øvrigt oplyse forhold vedrørende en vælgers stemmeafgivning. Se lovens § 57, stk. 1.

De myndighedspersoner, der medvirker ved afstemningen, har således *tavshedspligt* med hensyn til, hvad de får at vide om en vælgers stemmeafgiv-

ning. Det gælder også, hvis myndighedspersonen medvirker som hjælper.

Center for Ligebehandling af Handicappede har udarbejdet en vejledning til kommunerne om tilgængelighed til valg for personer med funktionsnedsættelse. Vejledningen kan hentes fra CLHs hjemmeside på adressen: www.clh.dk/tilgaengelighedtilvalg.

7.4. Opretholdelse af ro og orden i stemmelokalerne

Ifølge lovens § 56 kan valgstyrene bestemme, at det ud over de personer, der står for afstemningen, kun er de vælgere, der skal afgive stemme, der må opholde sig i stemmelokalet. Valgstyrene kan også begrænse antallet af de vælgere, der må være til stede, når hensynet til ro og orden i stemmelokalerne kræver det. De tilstedeværende skal rette sig efter valgstyrenes anvisninger.

Reglerne i den tidligere lov, hvorefter de opstillede kandidater – og for hver kandidat en vælger, som kandidaten angav over for valgstyrene – havde en særlig ret til at opholde sig i stemmelokalet, er ophævet. Det har dog ikke været meningen at ændre eventuelle lokale traditioner for kandidater med fleres tilstedeværelse på afstemningsstederne, men spørgsmålet om, hvorvidt og i hvilket omfang de pågældende har ret til at være til stede, vil være op til valgstyrenes beslutning.

Borgmesteren hører til de personer, der står for afstemningen, og har derfor ret til at opholde sig i stemmelokalerne. Den person, en vælger selv har udpeget til at yde sig bistand til stemmeafgivningen, hører ikke til de personer, der står for afstemningen, og kan derfor bortvises af valgstyrene, når hensynet til ro og orden i stemmelokalerne kræver det.

7.5. Valgagitation er ikke tilladt i stemmelokalerne m.v.

Valgstyrene skal sørge for, at vælgerne ikke bliver udsat for valgagitation i stemmelokalerne eller andre steder i umiddelbar tilknytning hertil, jf. lovens § 56.

Efter almindelige valgretlige grundsætninger om neutralitet med hensyn til de ydre omstændigheder ved valghandlingens afvikling skal valgstyrene endvidere sikre, at vælgerne kan stemme uden at

blive udsat for nogen form for holdningsmæssig påvirkning umiddelbart inden.

Der må derfor ikke uddeles propagandamateriale eller hænges valgplakater op eller på anden måde udøves egentlig valgagitation i de nævnte lokaliteter eller de umiddelbare adgangsveje hertil, f. eks. gange, trapper samt efter omstændighederne skolegårde og lignende, jf. nedenfor.

Endvidere må der i stemmelokalerne ikke befinde sig et TV, som er tændt.

Det er i loven forudsat, at valgstyrene alene skal skride ind, når manifestationerne er af en vis påtrængende karakter. At vælgere, der møder op for at stemme, bærer emblemer, mærkater eller lignende med opfordringer til at stemme for eller imod lovforslaget, er normalt ikke i sig selv nok til, at valgstyrene skal skride ind.

Derimod må de personer, der deltager i afviklingen af afstemningen, dvs. valgstyrene og tilfornede og kommunalt ansatte, overhovedet ikke bære politiske emblemer, mærkater eller lignende. De må heller ikke bære mærkater, emblemer eller lignende, der agiterer for et bestemt synspunkt i forhold til aktuelle politiske spørgsmål eller i øvrigt giver udtryk for en bestemt politisk holdning eller lignende.

Det er ikke i strid med de nævnte grundsætninger at bære dannebrogsemler eller lignende eller at flage med dannebrogflag.

Valgstyrene skal i øvrigt sørge for, at vælgerne kan komme uforstyrret til og fra stemmelokalerne.

Placering af valgplakater m.v. på afstemningsstedets matrikel (f.eks. i en skolegård) er ikke i sig selv i strid med lovens § 56. Det afgørende efter loven er, om der er tale om valgagitation på »steder i umiddelbar tilknytning« til stemmelokalerne. Valgagitation på afstemningsstedets matrikel skal imidlertid foregå i en så passende afstand fra indgangsdøren til den bygning, hvor stemmelokalerne ligger, at det ikke sker »i umiddelbar tilknytning« til stemmelokalerne. Er der tale om en større bygning med flere indgangsdøre, er den eller de relevante indgangsdøre i denne sammenhæng dem, som vælgerne skal bruge, når de møder frem for at stemme på valgdagen.

Vurderingen af, hvad der må anses for ”passende afstand”, vil afhænge af de konkrete adgangsforhold til bygningen med stemmelokalerne.

Kommunalbestyrelsen kan som ejer, eventuelt bruger, af den matrikel, hvor bygningen med stemmelokaler ligger, imidlertid beslutte, om valgagitation på afstemningsstedets matrikel i det hele taget skal være tilladt, uanset om en sådan valgagitation ikke i øvrigt ville være i strid med forbuddet mod valgagitation i stemmelokalerne og andre steder i umiddelbar tilknytning hertil. Kommunalbestyrelsen vil således f.eks. kunne vælge den praksis ikke at tillade benyttelse af valgplakater, herunder ”levende plakatsøjler”, på matriklen. Kommunalbestyrelsens afgørelse skal træffes i overensstemmelse med almindelige grundsætninger om saglighed og lighed i forvaltningen.

Områder på eller ud til offentlig gade eller vej er ikke omfattet af forbuddet mod valgagitation i stemmelokalerne og andre steder i umiddelbar tilknytning hertil, selv om de måtte ligge tæt på indgangsdøren til bygningen med stemmelokaler.

Om kommunalbestyrelsens tilladelse til opsætning af valgplakater på kommunens vejarealer, se afsnit 6.10. ovenfor. Om standardvilkår for opsætning af valgplakater på de statsejede veje, se Vejdirektoratets hjemmeside: www.vejsektoren.dk/wimpdoc.asp?page=document&objno=181930

7.6. Indsamlinger på afstemningsstederne

Kommunalbestyrelsen afgør, om der må ske indsamlinger til velgørende formål (Røde Kors, Folkekirkens Nødhjælp m.v.) på valgdagen ved de enkelte afstemningssteder. Kommunalbestyrelsen kan i den forbindelse stille betingelser om, hvor store indsamlingsbøsserne må være, og hvor de må stå m.v. Indsamlingsbøsserne skal selvsagt placeres uden for stemmelokalerne.

Eventuelle indsamlinger skal i øvrigt foregå således, at de ikke på nogen måde kan forstyrre afstemningshandlingen, herunder gøre det besværligt at komme ind og ud af stemmelokalerne.

Kommunalbestyrelsens afgørelse af, om og i bekræftende fald på hvilke betingelser der skal gives tilladelse til sådanne indsamlinger, skal i øvrigt træffes i overensstemmelse med almindelige grundsætninger om saglighed og lighed i forvaltningen

gen med henblik på at sikre, at afstemningen kan foregå uforstyrret.

7.7. Andre afstemninger samtidig med valg

Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at der i forbindelse med valget skal afholdes en særlig lokal afstemning. En forudsætning herfor er, at den lokale afstemning tilrettelægges på en sådan måde, at den lokale afstemning foregår tydeligt og klart adskilt fra kommunal- og regionalvalget, herunder med særlige valgborde, stemmerum og stemmekasser og så vidt muligt i adskilte lokaler med særskilte adgangsveje til de pågældende stemmelokaler. Den lokale afstemning skal herudover tilrettelægges på en måde, så den ikke kan virke forstyrrende på vælgerens adgang til at stemme ved kommunal- og regionalvalget eller på gennemførelsen af afstemningen i øvrigt, og sådan, at kommunal- og regionalvalget har første prioritet i forhold til den lokale afstemning.

7.8. Exit polls

Loven indeholder ikke bestemmelser om og i bekræftende fald på hvilke betingelser der kan foretages meningsmålinger på afstemningsstederne på valgdagen, efter at vælgerne har afgivet deres stemme (exit polls).

Efter de almindelige valgretlige grundsætninger om neutralitet med hensyn til de ydre omstændigheder ved valghandlingens afvikling skal vælgerne kunne stemme uden at blive udsat for nogen form for holdningsmæssig påvirkning umiddelbart inden.

Der må derfor ikke foretages meningsmålinger på valgdagen i stemmelokalerne eller på steder i umiddelbar tilknytning hertil. Der er ikke noget i vejen for at afholde meningsmålingen uden for stemmelokalerne og steder i umiddelbar tilknytning hertil, blot man først henvender sig til vælgerne, efter at de har stemt.

Meningsmålinger, der afholdes inden for afstemningsstedets matrikel, kan kun foretages med kommunalbestyrelsens tilladelse. Kommunalbestyrelsens afgørelse, om og i bekræftende fald på hvilke betingelser der skal gives tilladelse, skal træffes i overensstemmelse med almindelige grundsætninger om saglighed og lighed i forvaltningen med

henblik på at sikre afstemningens uforstyrrede varetagelse.

Kommunalbestyrelsen må derfor ikke ud fra et ønske om at forhindre afholdelsen af sådanne meningsmålinger give afslag eller gøre en tilladelse betinget af, at resultatet først offentliggøres efter afstemningens afslutning for at forhindre, at sådanne meningsmålinger afholdes.

Meningsmålinger på områder på eller ud til offentlig gade eller vej kan derimod foretages uden tilladelse fra kommunalbestyrelsen.

Efter ministeriets opfattelse kan der ikke udledes et forbud mod offentliggørelse af sådanne meningsmålinger, inden afstemningen på valgdagen er afsluttet, af forbuddet i loven mod foretagelse af stemmeoptælling og offentliggørelse af resultatet inden kl. 20 på valgdagen.

7.9. Pressens adgang til stemmelokalerne

Det er valgstyrene på vedkommende afstemningssted, der som ansvarlige for afstemningen på valgdagen afgør, om og på hvilken måde pressen, herunder et tv-reportagehold, skal have adgang til et stemmelokale.

Valgstyrene skal sikre, at pressen ikke får adgang til stemmelokalerne på en måde, der strider mod stemmehemmeligheden. Pressen må derfor under ingen omstændigheder overvære en vælgers stemmeafgivning i stemmerummet, hvor kun vælgeren og de, der efter loven må give vælgeren den nødvendige hjælp til stemmeafgivningen, må være til stede, jf. lovens § 54, stk. 1, og § 55. I de tilfælde, hvor en vælger får lov til at stemme uden for stemmelokalet, må pressen heller ikke overvære vælgerens stemmeafgivning på en sådan måde, at pressen kan se, hvad vælgeren har stemt, jf. lovens § 54 sammenholdt med § 55. Pressen må heller ikke se, hvad en vælger har stemt, inden vælgeren lægger stemmesedlen i stemmekassen, da vælgeren skal folde stemmesedlen sammen på en sådan måde, at ingen kan se, hvad vælgeren har stemt, jf. lovens § 54, stk. 3. Dette gælder, uanset om vælgeren udtrykkeligt ønsker, at andre kan se, hvad vælgeren har stemt. Vælgeren kan altså ikke bestemme, at andre skal se den udfyldte stemmeseddel, før den bliver lagt i stemmeboksen.

Valgstyrene skal også sikre, at pressen ikke får adgang til stemmelokalerne på en måde, der strider mod den valgretlige grundsætning om neutralitet med hensyn til de ydre omstændigheder ved valg-handlingens afvikling og mod forbuddet mod valg-agitation, jf. afsnit 7.5 og 7.8 ovenfor. Det må derfor sikres, hvis der gives tilladelse hertil, at pressen først henvender sig til vælgerne, efter at disse har stemt, at vælgerne kun afbildes/medvirker i reportagen efter eget ønske, og at reportagen fra stemmelokalerne ikke får karakter af valgagitation over for de vælgere, der er til stede i lokalet.

Valgstyrenes afgørelse af, om og i bekræftende fald på hvilke betingelser det kan tillades, at pressen er til stede under afstemningen, skal træffes i overensstemmelse med almindelige grundsætninger om saglighed og ligebehandling i forvaltningen med henblik på at sikre afstemningens uforstyrrede varetagelse.

8. Brevstemmeafgivning

Ved kommunale og regionale valg kan der brevstemmes efter reglerne i lovens kapitel 6 om brevstemmeafgivning.

8.1. De generelle regler om brevstemmeafgivning her i landet

Reglerne om brevstemmeafgivning her i landet findes i lovens §§ 59-62 og §§ 66-68.

Efter disse bestemmelser kan enhver vælger, der er forhindret i at møde frem til afstemningen på valgdagen, brevstemme på ethvert folkeregister/borgerservicecenter fra den 3. tirsdag i august måned i valgåret, dvs. fra tirsdag den 18. august 2009, dog senest lørdagen før valgdagen, det vil sige lørdag den 14. november 2009, jf. lovens § 62.

Visse nærmere angivne grupper af vælgere på sygehuse, i visse boliger og boformer efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i kriminalforsorgens anstalter og arresthusene kan brevstemme inden for de sidste tre uger før valgdagen, dvs. fra tirsdag den 27. oktober 2009, til og med senest lørdagen før valgdagen, dvs. senest lørdag den 14. november 2009, jf. lovens § 62.

Endelig kan vælgere, der på grund af sygdom eller manglende førlighed ikke kan møde frem på af-

stemningsstedet, brevstemme i deres eget hjem, medmindre de har mulighed for at stemme på sygehuse og i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger. Alle vælgere, herunder fysisk og psykisk handicappede, der har behov for hjælp ved brevstemmeafgivningen, har ret til at modtage hjælp af en personligt udpeget hjælper, se nærmere nedenfor under afsnit 8.2.

Om stemmeafgivning på mindre øer, se nedenfor i afsnit 8.5.

Ved brevstemmeafgivningen må kun anvendes det brevstemmemateriale, der er fremstillet af Indenrigs- og Socialministeriet, jf. lovens § 66 og afsnit 8.7.3. og 9.3.2. nedenfor.

Indenrigs- og Socialministeriet har i 2008 fået fremstillet nyt brevstemmemateriale til kommunale og regionale valg. Det nye materiale træder i stedet for det hidtil benyttede.

Brevstemmematerialet til brug ved brevstemmeafgivning til kommunale og regionale valg består af

- 1) en grå stemmeseddel til kommunalbestyrelsesvalg, der er påtrykt ordene »Stemmeseddel til kommunalbestyrelsesvalg« og forsynet med tre rubrikker til angivelse af henholdsvis bogstavbetegnelse, listebetegnelse (partinavn) og kandidatnavn,
- 2) en blå konvolut, der på forsiden er påtrykt ordene »Stemmeseddel til kommunalbestyrelsesvalg» samt en kortfattet vejledning om, hvordan stemmesedlen skal udfyldes,
- 3) en gul stemmeseddel til regionsrådsvalg, der er påtrykt ordene »Stemmeseddel til regionsrådsvalg« og forsynet med tre rubrikker til angivelse af henholdsvis bogstavbetegnelse, listebetegnelse (partinavn) og kandidatnavn,
- 4) en gul konvolut, der på forsiden er påtrykt ordene »Stemmeseddel til regionsrådsvalg» samt en kortfattet vejledning om, hvordan stemmesedlen skal udfyldes,
- 5) et følgebrev. Følgebrevets ene side er forsynet med rubrikker til angivelse af den kommunalbestyrelse, følgebrevet skal sendes til, samt vælgerens navn, fødselsdato, bopæl og underskrift i tilknytning til en fortrykt tekst, hvoraf det bl.a. fremgår, at der hermed fremsendes et

af vælgeren nærmere udfyldt antal konvolutter med stemmeseddel til henholdsvis kommunalbestyrelsesvalg og regionsrådsvalg fra den vælger, der har underskrevet følgebrevet. Den samme side er endvidere forsynet med rubrikker i tilknytning til en fortrykt tekst til stemmemodtagerens attestation af vælgerens brevstemmeafgivning. Følgebrevets anden side er påtrykt en vejledning om fremgangsmåden ved afgivelsen af brevstemme. I nederste højre hjørne på vejledningssiden (bagsiden) er trykt »Schultz 2008».

- 6) En gråblå yderkuvert, der på forsiden i nederste venstre hjørne er påtrykt ordene »Stemmesedler til kommunale og regionale valg». Forsiden er endvidere forsynet med rubrikker til angivelse af, hvilken kommunes kommunalbestyrelse yderkuverten skal sendes til. Yderkuvrertens bagside er forsynet med rubrikker til angivelse af vælgerens navn, fødselsdato og bopæl.

Brevstemmematerialet kan for Indenrigs- og Socialministeriets regning bestilles hos Schultz Distribution, Herstedvang 10-12, 2620 Albertslund, tlf. 43 22 73 00, telefax 43 63 19 69, e-post Schultz@Schultz-Grafisk.dk.

Indenrigs- og Socialministeriet kan bestemme, at følgebrev og yderkuverter, som kommunalbestyrelsen har fået fremstillet, kan anvendes i stedet for de følgebrev og yderkuverter, som Indenrigs- og Socialministeriet har fået fremstillet, jf. lovens § 66, stk. 3.

I henhold hertil har Indenrigs- og Socialministeriet bestemt, at det følgebrev, som kommunalbestyrelsen kan udskrive fra KMD A/S's valgudskrivningssystem, samt den yderkuvert, der passer til dette følgebrev, skal sidestilles med følgebrev og yderkuverter, som Indenrigs- og Socialministeriet har fået fremstillet. Disse følgebrev og yderkuverter kan derfor anvendes ved den brevstemmeafgivning, som kommunalbestyrelsen står for, dvs. brevstemmeafgivning på folkeregistre/borger-servicecentre, i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, samt i vælgerens hjem.

Eventuelle restoplæg af brevstemmemateriale fra kommunale og regionale valg i 2005 kan fortsat benyttes. Tidligere restoplæg kan ikke benyttes.

Benyttes restoplæg af brevstemmemateriale fra kommunale og regionale valg i 2005, skal ministeriet dog gøre opmærksom på, at det kan give nogle problemer i forhold til postsorteringen, hvis yderkuverten frankeres med en frankeringsmaskine, der påfører afsenderens postnummer. I dette tilfælde kan man risikere, at yderkuverten ved den maskinelle postsortering returneres til indehaveren af frankeringsmaskinen. Dette skyldes, at yderkuverten i det gamle materiale er mindre end i det nye brevstemmemateriale, som ministeriet har fået fremstillet. For at undgå dette skal brevstemmemodtageren overstrege afsenderadressen i frankeringsstempet, inden brevet videregives til Post Danmark til postbesøgelse.

Brevstemmemateriale beregnet til folketingsvalg, folkeafstemninger eller Europa-Parlamentsvalg kan ikke benyttes til kommunale og regionale valg.

8.2. Særligt om brevstemmeafgivning på folkeregistrene/borgerservicecentre

Det er kommunalbestyrelsens ansvar at tilrettelægge og gennemføre brevstemmeafgivning på folkeregistrene.

8.2.1. Betingelserne for brevstemmeafgivning

Enhver vælger, der er forhindret i at møde frem til afstemningen på valgdagen, kan brevstemme på ethvert folkeregister fra den 3. tirsdag i august måned i valgåret, dvs. fra tirsdag den 18. august 2009, dog senest lørdagen før valgdagen, dvs. senest lørdag den 14. november 2009, jf. lovens § 62.

I kommuner, hvor folkeregisterfunktionerne varetages i flere afdelinger, herunder i en eller flere borgerservicecentre, kan der gives adgang til at brevstemme på alle kommunens borgerservicecentre inklusiv filialer. I de kommuner, som er blevet væsentligt større efter kommunalreformen, kan det være hensigtsmæssigt at give vælgerne adgang til at brevstemme flere steder i kommunen, så vælgerne ikke får for lang afstand til et sted, hvor de kan brevstemme.

Brevstemmematerialet skal senest fra den 3. tirsdag i maj måned i valgåret, dvs. senest tirsdag den

19. maj 2009, findes på folkeregistrene, jf. lovens § 66, stk. 2, 2. pkt.

Bestemmelsen om, at der på folkeregistrene kan brevstemmes fra den 3. tirsdag i august måned i valgåret, indebærer, at der fra og med denne dag inden for almindelig ekspeditionstid skal være personale til stede, der kan fungere som brevstemmemodtagere for de vælgere, der måtte henvende sig for at brevstemme.

Uanset normal lørdagslukning skal folkeregistrene/borgerservicecentre mindst ét sted i kommunen holde åbent for brevstemmeafgivning i mindst nogle timer den lørdag, som er den sidste dag for brevstemmeafgivning, dvs. lørdag den 14. november 2009. Det vil i øvrigt være hensigtsmæssigt at holde også de øvrige folkeregistre/borgerservicecentre i kommunen åbent nogle timer den pågældende dag. Det vil endvidere være hensigtsmæssigt at holde folkeregistrene/borgerservicecentre åbne nogle timer de to forudgående lørdage før den sidste dag for brevstemmeafgivning, dvs. *lørdag den 31. oktober 2009 og lørdag den 7. november 2009.*

8.2.2. Den almindelige fremgangsmåde ved brevstemmeafgivningen

Indenrigs- og Socialministeriet har ikke fastsat nærmere regler om, hvordan afgivning af brevstemmer på folkeregistrene/borgerservicecentre skal foregå. Brevstemmeafgivningen skal derfor foregå direkte efter lovens regler, jf. lovens § 67.

Ved brevstemmeafgivningen skal vælgere, der ønsker at brevstemme, vise den nødvendige legitimation til brevstemmemodtageren. Herefter udleveres brevstemmematerialet, jf. lovens § 67, stk. 1.

På stemmesedlen til henholdsvis kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget anfører vælgeren listebetegnelsen eller bogstavbetegnelsen for en kandidatliste, der er opstillet i henholdsvis den kommune eller region, hvor vælgeren er optaget på valglisten. Ønsker vælgeren at stemme på en bestemt kandidat, der er opstillet i henholdsvis den pågældende kommune eller region, anfører vælgeren navnet på kandidaten, eventuelt med tilføjelse af listebetegnelsen eller bogstavbetegnelsen for den kandidatliste, kandidaten er opstillet på, jf. lovens § 67, stk. 2.

Vælgeren udfylder stemmesedlerne, uden at andre overværer det, og lægger hver stemmeseddel i den tilhørende konvolut. Derefter udfylder vælgeren følgebrevet og underskriver dette i overværelse af stemmemodtageren, der attesterer stemmeafgivningen, jf. lovens § 67, stk. 3.

Konvolutterne med hver sin stemmeseddel samt følgebrevet lægges i yderkuverten, der sendes til kommunalbestyrelsen i den kommune, hvor vælgeren er optaget på valglisten. På yderkuverten skal angives vælgerens navn, fødselsdato og bopæl, jf. lovens § 67, stk. 7.

Ønsker vælgeren kun at stemme til enten kommunalbestyrelsesvalget eller regionsrådsvalget, kan vælgeren enten lade være med at udfylde stemmesedlen for det valg, som vælgeren ikke ønsker at stemme til, og i øvrigt følge den almindelige fremgangsmåde ved brevstemmeafgivning, eller levere den ubenyttede stemmeseddel med tilhørende konvolut tilbage til stemmemodtageren, der straks skal tilintetgøre det ubrugte materiale.

Når den enkelte vælger er færdig med at stemme, vil det være hensigtsmæssigt, at brevstemmen (yderkuvert med indhold) lægges ned i en særlig brevstemmekasse i vælgerens påsyn, sådan at én stemmekasse er beregnet til »indenbys« brevstemmer, dvs. brevstemmer, der ikke skal sendes videre med postvæsenet, mens en anden stemmekasse er beregnet til »udenbys« brevstemmer, dvs. brevstemmer, der skal sendes videre med postvæsenet.

Det vil være hensigtsmæssigt, at alle brevstemmer, der skal sendes med postvæsenet, sendes som A-post. Brevstemmer, der afgives i ugen op til valgdagen, skal sendes som A-post.

Det vil endvidere være hensigtsmæssigt, at der så vidt muligt indrettes stemmerum på folkeregistrene/borgerservicecentre, hvor vælgeren kan stemme. Et bord eller en pult, der står for sig selv, kan dog også bruges.

Det vil være hensigtsmæssigt, hvis en eller flere af kommunens folkeregisterafdelinger/borgerservicecentre er indrettet således, at lokalerne, herunder evt. stemmerum eller enkeltstående pulte, er tilgængelige for kørestolsbrugere og andre stærkt bevægelsehæmmede. Kommunalbestyrelsen kan af Statens Byggeforskningsinstitut få rådgivning om den fysiske indretning af stemmelokalerne og

om, hvilke mål et stemmerum skal have, for at det også vil kunne benyttes af kørestolsbrugere. Statens Byggeforskningsinstitut kan kontaktes på tlf.nr. 45 86 55 33. Se også instituttets hjemmeside, der findes på adressen: www.sbi.dk/tilgaengelighed/bygningsindretning. Se afsnit 7.1. ovenfor.

Det vil i den forbindelse være hensigtsmæssigt, hvis der på en eller flere af kommunens folkeregisterafdelinger/borgerservicecentre for at lette tilgængeligheden for fysisk og psykisk handicappede vælgere indrettes et stemmerum, hvor der er plads til, at tre personer kan opholde sig samtidig. Stemmerummet skal have plads til, at der ud over vælgeren kan opholde sig to stemmemodtagere eller en stemmemodtager samt en personligt valgt hjælper, når en vælger har brug for hjælp til at afgive sin stemme, se nedenfor i afsnit 8.2.3. Det særlige stemmerum skal være stort nok til, at det ud over de to hjælpere kan benyttes af en vælger i kørestol.

Center for Ligebehandling af Handicappede har udarbejdet en vejledning til kommunerne om tilgængelighed til valg for personer med funktionsnedsættelse. Vejledningen kan hentes fra CLHs hjemmeside på adressen: www.clh.dk/tilgaengelighedstilvalg.

Der er ingen bestemmelse om valgagitation ved brevstemmeafgivning, der svarer til lovens § 56, 3. pkt., om valgagitation i stemmelokaler på valgdagen. Det følger imidlertid af almindelige valgretlige grundsætninger om neutralitet med hensyn til de ydre omstændigheder ved valghandlingens afvikling, at en kommunalbestyrelse som ansvarlig myndighed for afholdelse af brevstemmeafgivning skal sikre, at vælgerne kan stemme uden at blive udsat for nogen form for holdningsmæssig påvirkning umiddelbart inden, herunder påvirkning, der ikke kan karakteriseres som valgagitation. Kommunalbestyrelsen skal derfor sikre, at der i de lokaler, hvor brevstemmeafgivningen finder sted, ikke ligger materiale med nogen form for holdningsmæssig påvirkning i forbindelse med afstemningen, herunder påvirkning, der ikke kan karakteriseres som valgagitation.

De godkendte kandidatlistor til kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, herunder samtlige kandidaters navne, samt oplysning om anmeldte listeforbund og valgforbund skal af kommunalbe-

styrelsen bekendtgøres ved opslag i kommunens folkeregister snarest efter udløbet af fristen for anmeldelse af listeforbund og valgforbund mandag den 26. oktober 2009 kl. 12, jf. lovens § 43. Vælgerne har snarest efter dette tidspunkt, dvs. fra tirsdag den 27. oktober 2009, i forbindelse med brevstemmeafgivningen på folkeregistret/borgerservicecentret lejlighed til at gøre sig bekendt med de nævnte opslag. Se afsnit 6.8.

En vælger, der ønsker at afgive brevstemme inden da, eller at afgive brevstemme på et andet folkeregister/borgerservicecenter end det, der er beliggende i den kommune henholdsvis region, hvor vælgeren har fast bopæl, dvs. er bopælsregistret i CPR, forudsættes selv at være bekendt med, hvilke kandidatlistor og eventuelt kandidater der forventes at blive eller er opstillet til valget i den kommune henholdsvis region, hvor vælgeren har fast bopæl.

Indenrigs- og Socialministeriet har med henblik på fremlæggelse i folkeregistrene/borgerservicecentre udsendt en vejledning om brevstemmeafgivning til de kommunale valg og regionale valg den 17. november 2009 ved brevstemmeafgivning på folkeregistrene/borgerservicecentre. Vejledningen er udsendt til brug for de vælgere, der ikke har lejlighed til at gøre sig bekendt med opslagene over godkendte kandidatlistor, herunder samtlige kandidaters navne. Vejledningen indeholder bl.a. en fortegnelse over de bogstavbetegnelser, der skal tildeles kandidatlistor for partier, der pr. 1. august 2009 er opstillingsberettigede til folketingsvalg, og for det tyske mindretals parti. Fortegnelsen er gengivet i afsnit 6.6. ovenfor. Vejledningen indeholder endvidere en angivelse af, at fortegnelsen ikke viser, om de nævnte partier opstiller til valget i den kommune henholdsvis region, hvor vælgeren har fast bopæl, og at fortegnelsen ikke udelukker, at der i kommunen henholdsvis regionen kan være eller blive opstillet andre kandidatlistor.

I forbindelse med brevstemmeafgivningen må stemmemodtagerne ikke give en vælger råd eller opfordring med hensyn til, hvorledes vælgeren skal stemme. De må ikke oplyse over for uvedkommende, om en vælger har brevstemt eller i øvrigt oplyse noget om en vælgers stemmeafgivning. Se lovens § 68, stk. 1.

De myndighedspersoner, der medvirker ved brevstemmeafstemningen som stemmemodtagere, har således *tavshedspligt* med hensyn til, hvad de får at vide om en vælgers stemmeafgivning.

Efter lovens § 67, stk. 3, 1. pkt., skal vælgeren udfylde stemmesedlen, uden at andre overværer det, og dermed, uden at andre kan se, hvorledes vælgeren har stemt, jf. dog afsnit 8.2.3. nedenfor om de tilfælde, hvor vælgeren skal have hjælp til stemmeafgivningen. Reglen gælder også ved brevstemmeafgivning på folkeregistre/borgerservicecentre. Reglen gælder endvidere i tilfælde, hvor pårørende eller andre, herunder repræsentanter for pressen, er til stede i folkeregistret/borgerservicecentret, mens brevstemmeafgivningen finder sted. Vælgeren kan ikke bestemme, at andre skal se, hvorledes vælgeren har stemt. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at denne regel også overholdes ved brevstemmeafgivning på kommunens folkeregister/borgerservicecentre.

Det er endvidere kommunalbestyrelsen, der afgør, om og i bekræftende fald på hvilke vilkår pressen skal have adgang til folkeregistret/borgerservicecentret i forbindelse med stemmeafgivningen, jf. afsnit 7.9.

8.2.3. Reglerne om hjælp til brevstemmeafgivningen

Som nævnt har Indenrigs- og Socialministeriet ikke fastsat nærmere regler om, hvordan afgivning af brevstemmer på folkeregistrene/borgerservicecentre skal foregå. Hjælp til brevstemmeafgivningen skal derfor ydes direkte efter lovens regler.

Lovens regler om hjælp til brevstemmeafgivningen er blevet ændret ved en lovændring i 2008. I det følgende vil det blive fremhævet, på hvilke punkter reglerne er blevet ændret.

Hvis vælgeren ikke er i stand til at udfylde stemmesedlen eller udfylde og underskrive følgebrevet, skal den eller de stemmemodtagere, brevstemmen afgives til, yde den fornødne hjælp, jf. lovens § 67, stk. 4, 1. pkt.

Der er ikke nogen regel i loven om, at der skal være to stemmemodtagere ved brevstemmeafgivning på folkeregistrene/borgerservicecentre.

Det vil dog være hensigtsmæssigt, at der er mindst to stemmemodtagere til stede for det tilfælde, at en

vælger skal have hjælp til at udfylde stemmesedlen. I så fald kan to stemmemodtagere hjælpe vælgeren ved brevstemmeafgivningen. De stemmemodtagere, der har ydet hjælp, påfører følgebrevet ordene »Hjælp ydet til udfyldelse af stemmesedlen«, eller lignende samt deres underskrifter. Det er ikke længere hensigtsmæssigt at påføre stemmemodtagerens initialer på følgebrevet, da vælgeren nu kan forlange, at hjælpen i stedet for den ene af stemmemodtagerne ydes af en person, som vælgeren selv har udpeget, jf. nedenfor. Den ene af stemmemodtagerne attesterer følgebrevet.

I tilfælde, hvor vælgeren ikke er i stand til selv at underskrive følgebrevet, kan vælgeren også få hjælp af to stemmemodtagere. Den ene stemmemodtager skriver i dette tilfælde under på det sted på følgebrevet, der er beregnet til vælgerens underskrift, med sit eget navn efterfulgt af ordet »for« og vælgerens navn, mens den anden stemmemodtager underskriver attesten.

I loven er det forudsat, at vælgeren selv udfylder yderkuverten, herunder rubrikken på bagsiden. Der er dog intet til hinder for, at stemmemodtageren hjælper vælgeren med - på grundlag af den foreviste legitimation - at udfylde rubrikken på yderkuvrtens bagside med vælgerens fulde navn, fødselsdato og bopæl samt skriver adressen på yderkuverten til kommunalbestyrelsen i den kommune, hvor vælgeren er optaget på valglisten (dvs. normalt den kommune, hvor vælgeren er bopælsregistreret i CPR 15 dage før valgdagen). Tilsvarende gælder om hjælp til at udfylde følgebrevet.

Retten til at forlange hjælp ved brevstemmeafgivningen gælder således alle vælgere, herunder fysisk og psykisk handicappede, der har behov for hjælp til brevstemmeafgivningen. Også vælgere med behov for at få forklaret stemmesedlens indhold og få vejledning om fremgangsmåden ved stemmeafgivningen har ret til at få hjælp hertil.

Ved lovændringen i 2008 har *enhver vælger*, der har ret til at forlange hjælp til brevstemmeafgivningen, fået ret til at forlange, at hjælpen ydes af en person, som vælgeren selv har udpeget. Hjælpen ydes af den personligt udpegede hjælper *ud over* stemmemodtageren eller, hvis der medvirker flere stemmemodtagere, *i stedet for* den ene af stemmemodtagerne, jf. lovens § 67, stk. 4, 2. pkt. Ønsker

vælgeren hjælp fra en personligt udpeget hjælper, skal der således i *alle* tilfælde ud over den personlige hjælper tillige medvirke en stemmemodtager.

At hjælpen ydes i *forening* mellem stemmemodtageren og den person, der er udpeget af vælgeren selv, indebærer, at den praktiske bistand til selve stemmeafgivningen ydes af både stemmemodtageren og den person, der er udpeget af vælgeren selv. I det omfang, en praktisk opgave kun kan udføres af én person alene, f.eks. udfyldning af stemmesedlen, udfyldning og underskrift af følgebrevet samt attestationen på følgebrevet af vælgerens brevstemmeafgivning, må det aftales mellem stemmemodtageren og den person, der er udpeget af vælgeren selv, hvem der udfører opgaven. Det vil dog være naturligt, at det er stemmemodtageren, der foretager attestationen på følgebrevet af vælgerens brevstemmeafgivning. Den, der attesterer på følgebrevet, må ikke samtidig underskrive følgebrevet på vælgerens vegne, dvs. følgebrevet skal i givet fald underskrives af den person, der er udpeget af vælgeren selv. Kan den person, vælgeren har udpeget, ikke underskrive følgebrevet, må en anden stemmemodtager tilkaldes for at løse denne opgave. Det er også stemmemodtageren, der skal identificere vælgeren og yde denne vejledning om fremgangsmåden ved brevstemmeafgivningen, jf. afsnit 8.2.2. I tilfælde af uenighed kan det almindelige hensyn til valghandlingens uforstyrrede afvikling i ro og orden føre til, at brevstemmeafgivningen må afbrydes. Den fornødne hjælp til vælgerens brevstemmeafgivning må, medmindre vælgeren frabeder sig bistand, herefter ydes af en eller to stemmemodtagere.

Om reglerne for valget af den personligt udpegede hjælper og for hjælperens bistand henvises i øvrigt til afsnit 7.3. ovenfor.

En kandidat, der er opstillet i kommunen eller regionen, må ikke som stemmemodtager (men godt som personligt udpeget hjælper) yde hjælp til brevstemmeafgivning, jf. lovens § 67, stk. 5. Denne regel blev indført ved lovændringen i 2008.

En vælger må kun få hjælp til at udfylde stemmesedlen, hvis vælgeren *umiddelbart* over for den, der yder hjælp, *utvetydigt* kan tilkendegive, hvorledes vælgeren ønsker at stemme, jf. lovens § 67, stk. 6. Modtager vælgeren hjælp af en personligt udpeget hjælper, skal vælgerens utvetydige tilkendegivelse

om sin stemmeafgivning fremsættes både over for den personligt udpegede hjælper og den stemmemodtager, der tillige skal medvirke. Se nærmere afsnit 7.3.

Brevstemmeafgivning på folkeregistret/borgerservicecentret kan efter behov ske uden for folkeregistrets/borgerservicecentrets lokaler, f.eks. på parkeringspladsen ved folkeregistret/borgerservicecenteret («vognbrevstemme»). En vælger har dog ikke krav på at kunne brevstemme uden for folkeregistrets/borgerservicecenterets lokaler.

Det er meget vigtigt, at stemmeafgivningen sker på en betryggende måde, så de pågældende vælgere ikke bliver udsat for nogen påvirkning med hensyn til, hvordan de skal stemme, og så ingen får lejlighed til at gøre sig bekendt med, hvad vælgeren har stemt.

8.3. Særligt om brevstemmeafgivning på sygehuse og i kriminalforsorgens anstalter og arresthusene

Brevstemmeafgivning på sygehuse og i kriminalforsorgens anstalter og arresthuse gennemføres af institutionerne selv. Nærmere regler om tilrettelæggelse og gennemførelse af brevstemmeafgivningen er fastsat i bekendtgørelser nr. 127 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning på sygehuse og i bekendtgørelse nr. 129 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning i kriminalforsorgens anstalter og arresthusene.

8.4. Særligt om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen samt i vælgerens hjem

Det er kommunalbestyrelsens ansvar at tilrettelægge og gennemføre brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem.

Nærmere regler herom er fastsat i bekendtgørelse nr. 128 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og bekendtgørelse nr. 130 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, hvortil der henvises. Opmærksomheden henledes særligt på den fortegnelse over kommunalbestyrelsens opgaver, som er opregnet i § 3 i de nævnte bekendtgørelser.

8.4.1. Betingelserne for brevstemmeafgivning

For så vidt angår brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, gælder, at enhver vælger, der bor eller opholder sig i en af de boformer og boliger, der er nævnt i § 1, stk. 2, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, kan afgive brevstemme i boformen eller boligen. Se også lovens § 60, stk. 2. Vælgere, der på grund af sygdom eller manglende førlighed ikke vil kunne møde frem på afstemningsstedet, kan brevstemme hjemme, medmindre de har mulighed for at stemme i en af de boformer og boliger, der er nævnt i § 1, stk. 2, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen. Se lovens § 60, stk. 4.

Brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen samt i vælgerens hjem kan ske inden for de sidste 3 uger før valgdagen, dvs. fra tirsdag den 27. oktober 2009, dog senest lørdagen før valgdagen, dvs. senest lørdag den 14. november 2009. Se lovens § 62, 1. pkt.

Kredsen af boformer og boliger, hvor der kan afgives brevstemme uden at følge fremgangsmåden for afgivelse af brevstemme i hjemmet, er blevet justeret ved en lovændring i 2008. Der er i bilag 2 redegjort nærmere for lovændringen. De boformer og boliger, der er nævnt i § 1, stk. 2, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, kan inddeles i følgende 3 grupper:

- 1) Beboere i plejehjem og beskyttede boliger, i kvindekrisecentre (servicelovens § 109) samt i (almene) plejeboliger, udstøttede private plejeboliger og friplejeboliger har under alle omstændigheder ret til at brevstemme i boformen eller boligen.
- 2) Beboere i boformer for voksne med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer m.v. (servicelovens § 107, § 108, stk. 1, og § 184) samt i øvrige (almene) ældreboliger, lette kollektivboliger m.v. har som udgangspunkt ret til at brevstemme i boformen eller boligen. Kommunalbestyrelsen

kan dog beslutte, at brevstemmeafgivning i de nævnte boformer i stedet skal ske efter reglerne om brevstemmeafgivning i hjemmet.

- 3) Vælgere, der opholder sig på opholdssteder uden for vælgerens bolig, hvor kommunen giver tilbud om personlig hjælp, omsorg og pleje m.v., har som udgangspunkt ret til at brevstemme på opholdsstedet. Kommunalbestyrelsen kan dog beslutte, at der ikke skal foretages brevstemmeafgivning på de nævnte opholdssteder. Det betyder, at vælgeren i stedet kan brevstemme i hjemmet efter reglerne herom.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at vælgere, der bor eller opholder sig i de nævnte boformer eller boliger, i god tid, inden afstemningen skal finde sted, bliver gjort bekendt med muligheden for at brevstemme i boformen eller boligen. Vælgerne skal samtidig gøres bekendt med, at de i stedet for at brevstemme har mulighed for at afgive deres stemme ved personligt fremmøde på afstemningsstedet på valgdagen. Se § 3 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen.

Sidste frist for at ansøge om at brevstemme i hjemmet er *kl. 18 tolv dage før valgdagen*, dvs. torsdag den 5. november 2009. Se lovens § 60, stk. 4. Ansøgningen skal indgives til opholdskommunen på et særligt ansøgningsskema, der udleveres af kommunen (folkeregistret/borgerservice). Skemaet kan også hentes på Indenrigs- og Socialministeriets hjemmeside, der findes på adressen valg.ism.dk.

Af hensyn til udlevering af ansøgningsskemaet til personer, der måtte henvende sig herom, skal folkeregistret holdes åbent mindst nogle timer umiddelbart inden kl. 18 tolv dage inden valget, dvs. torsdag den 5. november 2009. I kommuner, hvor folkeregisterfunktionerne varetages i flere afdelinger, herunder i en eller flere borgerserviceafdelinger, skal mindst en af disse afdelinger holdes længe åbent.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at vælgerne på forskellig måde bliver gjort bekendt med muligheden for at brevstemme i hjemmet og de nærmere betingelser herfor, jf. § 3 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem. Kommunalbestyrelsen skal gennem annoncering i de stedlige dagblade eller lokalaviser sørge for, at vælger-

ne bliver gjort bekendt med muligheden for at brevstemme i hjemmet og om de nærmere betingelser herfor. Kommunalbestyrelsen skal også sørge for, at vælgere, der får personlig og praktisk hjælp m.v. i hjemmet eller hjemmesygepleje, og som må antages at opfylde betingelserne for at stemme i hjemmet, får udleveret et ansøgningsskema af den person, der yder den personlige og praktiske hjælp m.v., eller af hjemmesygeplejersken eller en anden aktivt udøvende person fra hjemmesygeplejerskeordningen. Dette gælder, uanset om vedkommende er ansat i kommunen eller hos en privat leverandør, kommunen har antaget. Den, der udleverer ansøgningsskemaet, skal også hjælpe vælgeren med at udfylde og indsende skemaet, hvis det er nødvendigt.

8.4.2. Udpegning af stemmemodtagere

Hvervene som stemmemodtagere ved brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem varetages af to tilforordnede vælgere, der er valgt af kommunalbestyrelsen, jf. lovens § 61, stk. 2, og afsnit 5.3. ovenfor.

Kommunalbestyrelsen kan dog bestemme, at en af stemmemodtagerne udpeges blandt personale ansat i kommunens forvaltning, jf. folketingsvalglovens § 61, stk. 2. Kommunalbestyrelsens adgang hertil blev indført ved en lovændring i 2001. Kommunalbestyrelsen har ikke pligt til at træffe bestemmelse herom. Kommunalbestyrelsen kan bestemme, at en person udpeget blandt ansatte i kommunens forvaltning som stemmemodtager ved brevstemmeafgivning kun skal være stemmemodtager bestemte steder, f.eks. i vælgerens hjem, og ikke ved brevstemmeafgivning andre steder. Kommunalbestyrelsen kan også bestemme, at en sådan ordning skal gælde generelt for al brevstemmeafgivning de nævnte steder.

Den stemmemodtager, der udpeges blandt personale ansat i kommunens forvaltning, behøver ikke selv bo i kommunen.

Ved den lovændring i 1989, hvor det blev bestemt, at visse opgaver som brevstemmemodtager skal varetages af tilforordnede vælgere, er det tilsigtet, at eventuel hjælp til vælgerens stemmeafgivning på

plejehjem m.v. og i vælgerens hjem ligesom ved stemmeafgivning på valgdagen skal gives af to tilforordnede vælgere. Ved 1989-lovændringen er det derfor forudsat, at de tilforordnede vælgere, der skal fungere som brevstemmemodtagere, bliver udpeget blandt de tilforordnede vælgere efter samme principper som de tilforordnede vælgere (eventuelt valgstyrere), der udpeges til på valgdagen at hjælpe de vælgere med stemmeafgivningen, der har brug for det og anmoder herom.

Det vil derfor ikke være i overensstemmelse med forudsætningerne for 1989-lovændringen, hvis der kun udpeges stemmemodtagere ved brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem blandt tilforordnede vælgere, der er ansat i kommunens forvaltning, herunder folkeregistret/borgerservicecentret. Brevstemmeafgivningen de nævnte steder må ikke som før 1989-lovændringen gennemføres alene med kommunalt ansat personale som stemmemodtagere.

I dag er der som nævnt ved 2001-lovændringen åbnet mulighed for, at kommunalbestyrelsen kan bestemme, at den ene af de to stemmemodtagere er en person udpeget blandt personale ansat i kommunens forvaltning. Den nævnte forudsætning fra 1989-lovændringen gælder fortsat for den anden af de to stemmemodtagere, der skal udpeges blandt tilforordnede vælgere, der ikke samtidig er ansat i kommunen.

§ 10 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 4 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen indeholder en række begrænsninger i, hvem der kan udpeges som stemmemodtager ved brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen samt i vælgerens hjem. Disse begrænsninger er som følger:

1) Personer, der er ansat til at yde personlig og praktisk hjælp m.v. i hjemmet, samt hjemmesygeplejersker og andre aktivt udøvende i hjemmesygeplejerskeordningen kan ikke udpeges til at varetage hvervet som stemmemodtager i vælgerens hjem eller i de boformer og boliger efter lov om social service og boliglov-

givningen, hvor de gør tjeneste. Dette gælder, uanset om vedkommende er ansat i kommunen eller hos en privat leverandør, kommunen har antaget.

- 2) For så vidt angår brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen gælder den særlige begrænsning, at ansatte knyttet til vedkommende boform eller bolig ikke kan udpeges til at varetage hvervet som stemmemodtager. De nævnte begrænsninger gælder, uanset om de pågældende i øvrigt måtte være valgt som tilforordnede eller udpeget blandt personale ansat i kommunens forvaltning.
- 3) I tilfælde, hvor begge stemmemodtagere er udpeget blandt de tilforordnede vælgere, skal hver af de to stemmemodtagere så vidt muligt være udpeget af forskellige grupper i kommunalbestyrelsen.
- 4) Kandidater til kommunal- eller regionalvalget kan ikke udpeges til at varetage hvervet som stemmemodtager ved brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem.

8.4.3. Den almindelige fremgangsmåde ved brevstemmeafgivning

Vælgeren skal vise den nødvendige legitimation til stemmemodtagerne, medmindre vælgerens identitet kan fastslås med sikkerhed på anden måde. Stemmemodtagerne skal herefter udlevere brevstemmematerialet til vælgeren og sikre sig, at brevstemmeafgivningen sker umiddelbart efter, at brevstemmematerialet er udleveret. Se § 13, stk. 1 og 2, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 9 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen.

Se afsnit 8.2.2., afsnit 3 – 6, om, hvordan vælgeren udfylder brevstemmematerialet.

Foregår brevstemmeafgivningen i vælgerens egen bolig, må pårørende, besøgende eller andre, bortset fra stemmemodtagerne, ikke være til stede i det lokale, hvor brevstemmeafgivningen finder sted, medmindre vælgeren udtrykkeligt tilkendegiver sit ønske herom. Har vælgeren udpeget en hjælper til stemmeafgivningen, jf. nedenfor, har ved-

kommende også ret til at være til stede ud over begge stemmemodtagere. Foregår brevstemmeafgivningen ikke i vælgerens egen bolig, men i et særligt lokale i tilknytning til eller i umiddelbar nærhed af boligen, skal stemmeafgivningen tilrettelægges således, at eventuel hjælp til stemmeafgivningen sker uden for hørevidde af andre end stemmemodtagerne og en eventuel hjælper, vælgeren har udpeget. Stemmemodtagerne skal sørge for, at denne regel overholdes. Se § 13, stk. 3, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og i § 6, stk. 2 og 3, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen.

Stemmemodtagerne skal om fornødent give vælgeren vejledning om fremgangsmåden ved brevstemmeafgivning, herunder om mulighederne og betingelserne for, at der kan ydes hjælp til stemmeafgivningen, jf. § 20 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 16 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen.

Stemmemodtagerne skal sørge for, at vælgeren i forbindelse med stemmeafgivningen har adgang til at gøre sig bekendt med en fortegnelse over de opstillede kandidatlistor (partier) og samtlige de opstillede kandidater samt oplysning om anmeldte listeforbund og valgforbund til både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådvalget, jf. § 21 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 17 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at stemmemodtagerne bliver forsynet med de nævnte fortegnelser. Se nærmere afsnit 6.8.

Stemmemodtagerne må ikke i forbindelse med brevstemmeafgivningen give en vælger råd eller opfordring med hensyn til, hvorledes vælgeren skal stemme. De må heller ikke fortælle en uvedkommende, om en vælger har brevstemt, eller oplyse andet om en vælgers stemmeafgivning. Se lovens § 68, stk. 1.

Efter lovens § 67, stk. 3, 1. pkt., udfylder vælgeren stemmesedlen, uden at andre ser det, og dermed, uden at andre kan se, hvorledes vælgeren har stemt.

Reglen gælder også ved brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen samt i vælgerens hjem, jf. dog nedenfor om de tilfælde, hvor vælgeren skal have hjælp til stemmeafgivningen. Reglen gælder endvidere i tilfælde, hvor pårørende eller andre, herunder repræsentanter for pressen, efter vælgerens udtrykkelige ønske herom er til stede i det lokale, hvor brevstemmeafgivningen finder sted. Vælgeren kan ikke bestemme, at andre skal se, hvorledes vælgeren har stemt. Stemmemodtagerne skal sørge for, at denne regel overholdes.

8.4.4. Reglerne om ydelse af hjælp til stemmeafgivningen

Reglerne om ydelse af hjælp til stemmeafgivningen i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen samt i vælgerens hjem findes i lovens § 67, stk. 4 og 6, sammenholdt med § 19 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 15 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen.

Hvis vælgeren ikke er i stand til at udfylde stemmesedlen eller udfylde og underskrive følgebrevet eller udfylde yderkuverten, skal stemmemodtagerne yde den fornødne hjælp. Se afsnit 8.2.3. ovenfor om fremgangsmåden ved ydelse af hjælp. Bemærk, at det, hvis der er ydet hjælp til at udfylde stemmesedlen, ikke længere er muligt for stemmemodtagerne eller den personligt udpegede hjælper at underskrive påtegningen herom på følgebrevet ved deres initialer, men alene ved deres underskrift. Se § 19, stk. 4, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 15, stk. 4, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen.

Ved lovændringen i 2008 har *enhver vælger*, der har ret til at forlange hjælp til brevstemmeafgivningen, fået ret til at forlange, at hjælpen ydes af en person, som vælgeren selv har udpeget. Hvis der som ved brevstemmeafgivningen i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen samt i vælgerens hjem medvirker to stemmemodtagere, ydes hjælpen af den personligt udpegede hjælper *i stedet for* den ene af stemmemodtagerne. Ønsker vælgeren hjælp fra en person-

ligt udpeget hjælper, skal der således i *alle* tilfælde ud over den personlige hjælper tillige medvirke en stemmemodtager.

Hjælpen ydes i forening mellem stemmemodtageren og den person, der er udpeget af vælgeren selv. Det er dog stemmemodtageren og ikke hjælperen, der sikrer sig vælgerens identitet, foretager attestationen på følgebrevet af vælgerens brevstemmeafgivning og giver vejledning om fremgangsmåden ved brevstemmeafgivningen og om opstillede partier og kandidater m.v. Hvis vælgeren ikke er i stand til at underskrive følgebrevet, underskriver hjælperen eller, hvis dette ikke er muligt, den anden stemmemodtager følgebrevet på vælgerens vegne. Se § 19, stk. 6, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 15, stk. 6, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen.

Om reglerne for valget af den personligt udpegede hjælper og for hjælperens bistand henvises i øvrigt til afsnit 8.2.3. og afsnit 7.3. ovenfor.

En vælger må kun få hjælp til at udfylde stemmesedlen, hvis vælgeren *umiddelbart* over for stemmemodtagerne *utvetydigt* kan tilkendegive, hvorledes vælgeren ønsker at stemme, jf. lovens § 67, stk. 6. Modtager vælgeren hjælp af en personligt udpeget hjælper, skal vælgerens utvetydige tilkendegivelse om sin stemmeafgivning fremsættes både over for den personligt udpegede hjælper og den stemmemodtager, der tillige skal medvirke. Se nærmere afsnit 7.3.

8.5. Særligt om brevstemmeafgivning på mindre øer, herunder Christiansø

Vælgere, der bor på afsides beliggende øer, der ikke udgør et selvstændigt afstemningsområde, kan brevstemme på øen over for en eller flere vælgere, som kommunalbestyrelsen har udpeget som stemmemodtagere, se lovens § 60, stk. 5, sammenholdt med § 61, stk. 3.

På Christiansø kan der brevstemmes hos øens administrator inden for de frister, der i øvrigt gælder for brevstemmeafgivning her i landet.

8.6. Brevstemmeafgivning på Færøerne, i Grønland, i udlandet, på danske skibe i udenrigsfart og på danske havanlæg

8.6.1. Brevstemmesteder og -modtagere på Færøerne, i Grønland og i udlandet

Ved kommunale og regionale valg kan enhver vælger ligesom ved andre valg brevstemme på folkeeregistrene på Færøerne og i Grønland samt på danske diplomatiske og konsulære repræsentationer i udlandet (ambassader, konsulater m.v.). Se lovens § 63.

Der kan også brevstemmes hos en stemmemodtager udpeget af Indenrigs- og Socialministeriet, se lovens § 63. Indenrigs- og Socialministeriet giver forud for afstemningen kommunalbestyrelserne meddelelse om, hvilke personer eller stillingsindehavere der er udpeget som stemmemodtagere i udlandet enten permanent eller alene til den pågældende afstemning. Stemmemodtagerne i udlandet udpeges enten gennem Forsvarsministeriet eller Udenrigsministeriet.

De permanente stemmemodtagere i udlandet, der er udpeget gennem Forsvarsministeriet, er bemyndiget til at udpege en eller flere personer blandt det tjenstgørende personel til at varetage opgaven som brevstemmemodtager på vegne af vedkommende stemmemodtager ved en bestemt afstemning. Navnene på de personer, der ved en bestemt afstemning rent faktisk fungerer som stemmemodtagere i udlandet, indberettes til Indenrigs- og Socialministeriet inden afstemningen.

Nedennævnte personer (stillingsindehavere) er *permanent udpeget som brevstemmemodtagere* på Færøerne henholdsvis i Grønland af Indenrigs- og Socialministeriet:

På Færøerne

- 1) Rigsombudsmanden eller den fuldmægtig ved rigsombudet, som rigsombudsmanden har bemyndiget hertil
- 2) Landfogden
- 3) Sysselmændene

I Grønland

- 1) Forbindelsesofficeren, Thule Air Base
- 2) Stationslederen, Danmarkshavn

- 3) Regionschefen ved Grønlands Luft-
havsvæsen, Narssarsuaq
- 4) Stationslederen, Prins Christianssund
- 5) Stationslederen på Station Nord
- 6) Flyvepladslederen, Constable Pynt
- 7) Chefen for Slædepatruljen Sirius

8.6.2. Brevstemmesteder og -modtagere på danske skibe i udenrigsfart og danske havanlæg

Søfolk og passagerer på danske skibe i udenrigsfart kan brevstemme på skibet, se lovens § 64, stk. 1. Skibsføreren eller den, skibsføreren har udpeget, fungerer som stemmemodtager. Der kan ikke brevstemmes på danske skibe i indenrigsfart.

Personer, der er ansat på danske havanlæg, kan brevstemme på havanlægget, se lovens § 64, stk. 1. Dette gælder danske havanlæg både på dansk område og uden for dansk område. Chefen for havanlægget eller den, chefen har udpeget, fungerer som stemmemodtager.

8.6.3. Tidsrum for brevstemmeafgivning

På Færøerne, i Grønland, i udlandet, på danske skibe i udenrigsfart samt på danske havanlæg uden for dansk område kan der brevstemmes fra den 3. tirsdag i august måned i valgåret, dvs. fra tirsdag den 18. august 2009, se lovens § 63, stk. 3, og 64, stk. 2.

Loven indeholder ingen regler om sidste frist for brevstemmeafgivning på Færøerne, i Grønland, i udlandet, på danske skibe i udenrigsfart samt på danske havanlæg uden for dansk område. Brevstemmerne skal imidlertid være afgivet i så god tid forud for valgdagen, at de kan være sendt hjem og modtaget i kommunen, inden afstemningen på valgdagen begynder kl. 9.

Brevstemmematerialet skal senest fra den 3. tirsdag i august måned i valgåret, dvs. senest den 18. august 2009, findes på de danske repræsentationer i udlandet samt om bord i danske skibe i udenrigsfart og på danske havanlæg uden for dansk område, jf. lovens § 66, stk. 2, 2. pkt.

På *danske havanlæg på dansk område* kan der brevstemmes fra tirsdagen 3 uger før valgdagen, det vil sige fra tirsdag den 27. oktober 2009, til og med lørdagen før valgdagen, det vil sige senest lørdag den 14. november 2009, se lovens § 64, stk. 3.

8.6.4. Brevstemmematerialet samt fremgangsmåden ved afgivning af brevstemme

Brevstemmematerialet er det samme, som bruges her i landet, se afsnit 8.1. ovenfor.

8.6.5. Fremgangsmåden ved brevstemmeafgivning

Med hensyn til den praktiske fremgangsmåde ved brevstemmeafgivningen henvises til lovens § 67 og den af Indenrigs- og Socialministeriet udsendte vejledning om brevstemmeafgivning til de kommunale valg og regionale valg den 17. november 2009 ved brevstemmeafgivning på folkeregistrene, samt til afsnit 8.2.2. og 8.2.3. ovenfor om brevstemmeafgivning på folkeregistrene/borgerservicecentre.

En vælger, der ønsker at afgive brevstemme på Færøerne, i Grønland, i udlandet, på danske skibe i udenrigsfart og på danske havanlæg, forudsættes selv at være bekendt med, hvilke kandidatlistor og eventuelt kandidater der forventes at blive eller er opstillet til valget i den kommune henholdsvis region, hvor vælgeren har fast bopæl.

Indenrigs- og Socialministeriet har udsendt en vejledning om brevstemmeafgivning til de kommunale og regionale valg den 17. november 2009 ved brevstemmeafgivning på Færøerne, i Grønland, i udlandet, på danske skibe i udenrigsfart og på danske havanlæg uden for dansk område. Vejledningen indeholder bl.a. en fortegnelse over de bogstavbetegnelser, der ved de kommunale og regionale valg skal tildeles kandidatlistor for partier, der pr. 1. august 2005 er opstillingsberettigede til folketingsvalg, og for det tyske mindretals parti. Fortegnelsen er gengivet i afsnit 6.6. ovenfor. Vejledningen indeholder endvidere en angivelse af, at fortegnelsen ikke viser, om de nævnte partier opstiller til valget i den kommune henholdsvis region, hvor vælgeren har fast bopæl, og at fortegnelsen ikke udelukker, at der i kommunen henholdsvis regionen kan være eller bliver opstillet andre kandidatlistor.

8.7. Modtagelse og kontrol af brevstemmer

Reglerne om kommunalbestyrelsens modtagelse og registrering af brevstemmer m.v. samt om valgstyrrernes kontrol og gennemgang af disse findes i lovens §§ 70-72.

8.7.1. Kommunalbestyrelsens modtagelse og registrering af brevstemmer m.v.

Det er den siddende kommunalbestyrelses ansvar at modtage og registrere de brevstemmer, som kommunalbestyrelsen modtager, til det pågældende valg.

Før hvert valg skal kommunalbestyrelsen oprette en protokol over de brevstemmer, som kommunalbestyrelsen modtager til det pågældende valg (*brevstemmeprotokol*). Brevstemmeprotokollen skal være udformet i overensstemmelse med de fortrykte brevstemmeprotokoller, Indenrigs- og Socialministeriet har ladet fremstille, se § 6 i cirkulære nr. 54 af 8. maj 2001 om brevstemmeprotokollers indhold og udformning. Cirkulæret er optaget som bilag 5 til denne vejledning. Brevstemmeprotokoller kan købes hos Schultz Distribution, Herstedvang 10-12, 2620 Albertslund, tlf. 43 22 73 00, telefax 43 63 19 69, e-post schultz@schultz-grafisk.dk

Bemærk, at der skal oprettes særskilte brevstemmeprotokoller for henholdsvis kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget.

Modtagelsestidspunktet skal skrives på yderkuverten for de brevstemmer, som kommunalbestyrelsen modtager, se lovens § 70, stk. 1. Samme dag, som kommunalbestyrelsen modtager brevstemmer, skal det antal brevstemmer, der modtages den pågældende dag, anføres i brevstemmeprotokollen sammen med den dato, hvor de er modtaget, samt antallet af brevstemmer modtaget på en bestemt dato, der sendes videre til andre kommuner, samt datoen for videresendelsen. Hvis afsenderen efter sin bopælsangivelse på yderkuverten bor i en anden kommune, skal kommunalbestyrelsen straks sende brevstemmen videre til denne kommune, se lovens § 70, stk. 2.

I folketingsvalgloven er der en bestemmelse om, at kommunalbestyrelsen, når valg er udskrevet, skal sørge for, at de brevstemmer, som kommunen allerede har modtaget fra vælgere, der senere har anmeldt flytning til en anden kommune, straks sendes videre til denne, se folketingsvalglovens § 64, stk. 3. En tilsvarende bestemmelse findes ikke i den kommunale og regionale valglov. Da brevstemmer til kommunale og regionale valg må anses for afgivet til valget i den kommune, hvor vælgeren var bopælsregistreret i CPR på tidspunktet for afgivelse

af brevstemme, må sådanne brevstemmer ikke videresendes til den kommune, som vælgeren er flyttet til.

Kommunalbestyrelsen skal samle og opgøre antallet af brevstemmer, der er modtaget for hvert afstemningsområde i kommunen, hvor afsenderne efter deres bopælsangivelse på yderkuverterne er optaget på valglisten, se lovens § 70, stk. 3, og der skal i brevstemmeprotokollen indføres en række nærmere oplysninger herom. Kommunalbestyrelsen skal efter lovens § 70, stk. 3, sørge for, at brevstemmerne inden afstemningens begyndelse er afleveret til valgstyrene på afstemningsstedet i det pågældende afstemningsområde, se dog nedenfor.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at kommunen afhenter post på posthuset mandag den 16. november 2009 og samme dag efterser sin postkasse for at sikre, at de brevstemmer, der er afsendt til en anden kommune m.v., rettidigt kan afleveres til vedkommende valgstyrene.

Brevstemmer, der modtages i kommunen på valgdagen inden kl. 9, skal straks bringes ud til valgstyrene på det pågældende afstemningssted. Brevstemmer, der modtages i kommunen på valgdagen efter kl. 9, skal samme dag bringes ud til valgstyrene på det pågældende afstemningssted.

Er der modtaget færre end fem brevstemmer for et afstemningsområde, skal brevstemmerne efter kommunalbestyrelsens beslutning overføres til et afstemningsområde, hvor der er modtaget mindst fem brevstemmer, og afleveres til valgstyrene for dette afstemningsområde. Dette skyldes hensynet til sikring af stemmehemmeligheden. Det er valgstyrene for dette afstemningsområde, der undersøger, om brevstemmerne kan komme i betragtning. Se lovens § 70, stk. 4.

Kan en brevstemme ikke henføres til et bestemt afstemningsområde ud fra oplysningerne om afsenderen på yderkuverten, skal kommunalbestyrelsen endvidere beslutte, hvilket afstemningsområde brevstemmen skal henregnes til i henseende til valgstyrenes kontrol af, om brevstemmen kan komme i betragtning, jf. lovens § 70, stk. 5.

I brevstemmeprotokollen skal der indføres oplysning om, hvilket afstemningsområde brevstemmer er overført til fra det/de afstemningsområder, hvor der var modtaget færre end fem brevstemmer, samt

oplysning om, fra hvilket eller hvilke afstemningsområder brevstemmerne blev overført.

I brevstemmeprotokollen skal der også indføres oplysning om, hvilket afstemningsområde den/de brevstemmer, der ikke kunne henføres til et bestemt afstemningsområde, blev overført til.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at de modtagne brevstemmer opbevares betryggende. Yderkuverterne må først åbnes af valgstyrene eller under overværelse af valgstyrene i forbindelse med valgstyrenes gennemgang af brevstemmerne.

I cirkulære nr. 54 af 8. maj 2001 om brevstemmeprotokollers indhold og udformning er fastsat nærmere regler om registrering af brevstemmer, hvortil der henvises.

8.7.2. Elektronisk brevstemmeprotokol

Ved en lovændring i 2005 er der givet mulighed for, at kommunalbestyrelsen kan beslutte at anvende en elektronisk brevstemmeprotokol. Se lovens § 70, stk. 1, 3. pkt. Den brevstemmeprotokol, som kommunalbestyrelsen skal føre, omfatter i modsætning til valglister alle kommunens afstemningsområder, og en elektronisk brevstemmeprotokol kan derfor ikke indskrænkes til enkelte af disse.

Anvendelse af en elektronisk brevstemmeprotokol er frivillig. Det er kommunalbestyrelsen selv, der skal betale de nødvendige merudgifter, hvis den beslutter at anvende en elektronisk brevstemmeprotokol.

Den elektroniske brevstemmeprotokol skal indeholde de samme oplysninger, som skal indføres i brevstemmeprotokollen ifølge den fortrykte brevstemmeprotokol (se cirkulære nr. 54 af 8. maj 2001 om brevstemmeprotokollers indhold og udformning, der er optaget som bilag 5) og vil kunne varetage de opgaver, som brevstemmeprotokollen benyttes til ved valgets afholdelse efter gældende lovgivning. Adgangen til at anvende en elektronisk brevstemmeprotokol betyder endvidere, at det i så fald er en elektronisk brevstemmeprotokol, der skal opbevares af kommunalbestyrelserne efter valgets afholdelse i overensstemmelse med arkivlovens regler om opbevaring af materiale, der alene foreligger i elektronisk form, se nærmere afsnit 13 nedenfor.

Der er ikke noget krav om, at brevstemmeprotokollen skal indeholde oplysning om, hvilke vælgere der har brevstemt. Der er omvendt ikke noget til hinder for, at kommunen som et supplement til brevstemmeprotokollen fører lister over de vælgere, der har brevstemt, blot listerne bliver destrueret, når klagefristen er udløbet, og eventuelle klager over valget er endeligt afgjort.

I det omfang kommunen anvender en elektronisk valgliste, hvor der løbende foretages en elektronisk foreløbig afmærkning af de vælgere, som der er modtaget brevstemme fra (se afsnit 4.13. ovenfor), kan det være hensigtsmæssigt løbende at overføre oplysninger om de foreløbigt afmærkede vælgere til brevstemmeprotokollen som hjælp ved opgørelsen af, hvor mange brevstemmer der er modtaget for hvert afstemningsområde.

Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at der skal oprettes et særskilt elektronisk system til at udarbejde, anvende og opbevare brevstemmeprotokollen, hvis oplysninger skal kunne samkøres med et elektronisk system til udarbejdelse, anvendelse og opbevaring af valglisten. Kommunalbestyrelsen kan i stedet vælge at beslutte, at de oplysninger, som skal indføres i brevstemmeprotokollen ifølge den fortrykte brevstemmeprotokol, der er udarbejdet af ministeriet, indføres i et elektronisk system til valglistens udarbejdelse, anvendelse og opbevaring eller en liste over de vælgere, der har indsendt brevstemme. Dog skal kommunalbestyrelsen i så fald sørge for, at de oplysninger, som efter valglovgivningen og den fortrykte brevstemmeprotokol skal indføres i brevstemmerprotokollen, til enhver tid kan udskrives i overensstemmelse med udformningen af den fortrykte brevstemmeprotokol.

Kommunalbestyrelsen skal som dataansvarlig og KMD A/S eller en anden dataleverandør skal som databehandler træffe de nødvendige tekniske og organisatoriske sikkerhedsforanstaltninger mod, at oplysninger hændeligt eller ulovligt tilintetgøres, fortabes eller forringes samt mod, at de kommer til kendskab for uvedkommende, misbruges eller i øvrigt behandles i strid med loven, jf. persondatalovens § 41, stk. 3, og bekendtgørelse nr. 528 af 15. juni 2000 med senere ændringer om sikkerhedsforanstaltninger til beskyttelse af personoplysninger, som behandles for den offentlige forvaltning (sik-

kerhedsbekendtgørelsen), der er udstedt i medfør af persondatalovens § 41, stk. 5.

Det forudsættes, at kommunalbestyrelsen har truffet de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at de oplysninger, der er indført i den elektroniske brevstemmeprotokol, også findes på papir i tilfælde af systemnedbrud eller lignende. Det gælder uanset, om oplysningerne i den elektroniske brevstemmeprotokol alene svarer til oplysningerne i den manuelle brevstemmeprotokol, eller om den elektroniske brevstemmeprotokol herudover indeholder oplysninger om de vælgere, der har indsendt brevstemme.

8.7.3. Valgstyrernes kontrol og gennemgang af de modtagne brevstemmer

Valgstyrerne skal gennemgå de modtagne brevstemmer på valgdagen inden afstemningens begyndelse. Gennemgangen skal om nødvendigt foretages dagen før valgdagen. Der skal medvirke mindst to valgstyrere for hvert afstemningsområde ved gennemgangen, undersøgelsen og afgørelsen af, om en brevstemme kan komme i betragtning, se lovens § 71, stk. 1.

For det/de afstemningsområde(r), som der er overført eller henregnet brevstemmer til, se afsnit 8.7.1. ovenfor, omfatter gennemgangen både de brevstemmer, der hører til det/de pågældende afstemningsområder, og de brevstemmer, der er overført eller henregnes til dette/disse afstemningsområder.

Benyttes elektronisk valgliste, vil denne kunne bruges, når valgstyrerne gennemgår brevstemmerne inden valgdagen og afmærker de vælgere på listen, der har afgivet brevstemme, der kan komme i betragtning. De gældende regler forudsætter, at denne afmærkning først sker, når valgstyrerne har gennemgået de modtagne brevstemmer og konstateret, hvilke der kan komme i betragtning, da kun disse skal afmærkes på valglisten, jf. nedenfor. Der er dog ikke noget i vejen for, at der inden valgstyrernes gennemgang kan ske en *foreløbig* afmærkning på valglisten af de vælgere, som der er modtaget brevstemme fra, efterhånden som disse modtages, og i det omfang det er muligt at identificere de pågældende vælgere uden at åbne yderkuverten, som først må åbnes ved valgstyrernes

gennemgang af brevstemmerne, jf. lovens § 71, stk. 1, 2. pkt. Den foreløbige afmærkning skal blot slettes, hvis det viser sig, at den pågældende brevstemme, som er foreløbigt afmærket på den elektroniske valgliste, ikke kan komme i betragtning. En foreløbig afmærkning kan lette arbejdet i forbindelse med valgstyrernes gennemgang af brevstemmerne, da man på forhånd har konstateret, om de pågældende vælgere er optaget på valglisten, ligesom arbejdet med valgstyrernes afmærkning af valglisten kan begrænses til at fjerne afmærkninger for de vælgere, hvis brevstemme ikke er taget i betragtning.

En sådan foreløbig afmærkning af valglisten vil kunne ske, uanset om man bruger en valgliste på papir eller en elektronisk valgliste. Afmærkning på en valgliste af papir vil først kunne begyndes, når kommunen har modtaget papirvalglisten (hovedlisten senest 8 dage før afstemningen og tilflytterlisten senest 5 dage før), hvorimod afmærkningen på en elektronisk valgliste vil kunne ske fra et tidligere tidspunkt, da kommunen vil kunne råde over denne kort tid efter skæringsdatoen for udskrivelse af valglisten (15.-dagen eller 7.-dagen før valgdagen).

Ved gennemgangen af brevstemmerne åbnes yderkuverterne, og det undersøges, om brevstemmerne kan komme i betragtning, jf. lovens § 71, stk. 1.

En brevstemme kan *ikke komme i betragtning*, se lovens § 71, stk. 2, hvis

- 1) afsenderen ikke er opført på valglisten eller ikke længere har fast bopæl i kommunen henholdsvis regionen,
- 2) afsenderen er død inden valgdagen,
- 3) yderkuverten indeholder flere end ét følgebrev og én konvolut til hvert af de pågældende valg,
- 4) der ikke er anvendt det brevstemmemateriale, som indenrigs- og socialministeren har fået fremstillet,
- 5) den foreskrevne fremgangsmåde (udfyldning, attestation, underskrift m.v.) ved brevstemmeafgivningen ikke har været fulgt,
- 6) brevstemmen ikke er afgivet inden for de frister, der er nævnt i loven

Har vælgeren til hvert valg afgivet mere end én brevstemme, der kan komme i betragtning, er det

den sidst afgivne brevstemme, der kommer i betragtning, se lovens § 71, stk. 3.

Med hensyn til brevstemmematerialet, se nr. 4) ovenfor, bemærkes, at en brevstemme kan tages i betragtning, selvom den er afgivet på brevstemmemateriale fremstillet til brug ved de kommunale og regionale valg i 2005, jf. afsnit 8.1. ovenfor. Om følgebrev og yderkuverter tilvejebragt fra KMD A/S's valgudskrivningssystem, se afsnit 8.1. ovenfor. Er der anvendt brevstemmemateriale til folketingsvalg, folkeafstemninger eller Europa-Parlamentsvalg, kan brevstemmen derimod *ikke* komme i betragtning.

Med hensyn til de brevstemmer, hvor den forekrevne fremgangsmåde ikke har været fulgt, se nr. 5) ovenfor, bemærkes, at en brevstemme kan tages i betragtning, selv om følgebrevet mangler stempel på attesten, hvis der ikke hersker tvivl om, at brevstemmen er afgivet på et af de steder, hvor der kan brevstemmes, eller at brevstemmen er afgivet til en stemmemodtager, der er udpeget af Indenrigs- og Socialministeriet.

Med hensyn til de tilfælde, hvor vælgeren har indsendt mere end én brevstemme til hvert valg, der kan komme i betragtning, jf. ovenfor, bemærkes, at hvis der fra en vælger er modtaget to gråblå yderkuverter, hvoraf den ene ud over et følgebrev alene indeholder en blå konvolut med stemmeseddel til kommunalbestyrelsesvalget, mens den anden ud over et følgebrev alene indeholder en gul konvolut med stemmeseddel til regionsrådsvalget, skal begge brevstemmer komme i betragtning til de respektive valg, såfremt de i øvrigt opfylder betingelserne herfor.

Når en brevstemme *ikke kan komme i betragtning*, anføres grunden hertil på yderkuverten, og den (de) uåbnede konvolut(ter) og følgebrevet skal lægges ned i yderkuverten igen, se lovens § 72, stk. 2. Der foretages ingen afmærkning på valglisten. Er der lavet en foreløbig afmærkning, slettes denne, se ovenfor.

Det anføres i afstemningsbogen, hvor mange af brevstemmerne der ikke er taget i betragtning fordelt efter årsagen hertil.

Når en brevstemme *kan komme i betragtning*, sættes et mærke ved vælgerens navn på valglisten, der angiver, at vælgeren har brevstemt. Hvis yder-

kuverten foruden følgebrev kun indeholder en konvolut til et af valgene, afmærkes tillige på valglisten, hvilket af valgene vælgeren har brevstemt til. Se lovens § 72, stk. 1.

Når en brevstemme, der er overført til afstemningsområdet fra et afstemningsområde, hvor der er modtaget færre end fem brevstemmer, kan komme i betragtning, skal valgstyrene optage den pågældende vælger på valglisten og skrive en bemærkning på valglisten om grunden til, at vælgeren er optaget på valglisten. Valgstyrene skal desuden, inden afstemningen begynder, meddele valgstyrene fra det oprindelige afstemningsområde, at den pågældende vælger skal slettes af valglisten for dette afstemningsområde. Valgstyrene for det oprindelige afstemningsområde skal endvidere anføre årsagen på valglisten til, at vælgeren er slettet af valglisten, og i hvilket afstemningsområde vælgeren i stedet er blevet optaget på valglisten, se lovens § 70, stk. 4.

I tilfælde, hvor en brevstemme, der er henregnet til et bestemt afstemningsområde i medfør af lovens § 70, stk. 5, kan komme i betragtning, og hvor den pågældende vælger er optaget på valglisten i et andet afstemningsområde end det, som brevstemmen er henregnet til, kan valgstyrene følge den samme fremgangsmåde som står i det foregående afsnit om brevstemmer, der er overført fra et afstemningsområde, hvor der er modtaget færre end fem brevstemmer.

Der skal ikke længere udskrives valgkort for de vælgere, der har afgivet en brevstemme, der er taget i betragtning. I stedet kan følgebrevene anvendes til at kontrollere antallet af vælgere, der ifølge valglisten har stemt, se nedenfor i afsnit 9.2.

Når en brevstemme kan komme i betragtning, lægges den uåbnede konvolut og følgebrevet ind i yderkuverten igen. Brevstemmer, der kan komme i betragtning, opbevares, indtil afstemningen er afsluttet. Derefter tages konvolutterne ud af yderkuverterne og lægges i en stemmekasse, se dog nedenfor. Konvolutterne skal først åbnes, når stemmeoptællingen går i gang, se lovens § 72, stk. 1.

Brevstemmer, der kan komme i betragtning, skal i perioden, efter at disse er gennemgået, og indtil afstemningen er afsluttet, opbevares på en sådan måde, at det alene er valgstyrene eller eventuelt

tillige en person, der er særligt bemyndiget af valgstyrene, der har adgang til brevstemmerne. Endvidere må der i denne periode kun ske håndtering af brevstemmer, hvis det er nødvendigt som følge af andre regler i loven. For eksempel kan det være nødvendigt at tage brevstemmen frem i forbindelse med afgørelsen af, om en vælger, der møder frem for at afgive stemme på valgdagen, skal afvises som følge af, at vedkommende har afgivet en brevstemme, der kan komme i betragtning, jf. lovens § 73. Brevstemmen skal i denne situation tages frem for at kontrollere, om afmærkningen i valglisten af, at vælgeren har brevstemt, er korrekt.

Ved håndtering af en brevstemme, inden afstemningen er afsluttet, må konvolutten med stemmesedlen under *ingen* omstændigheder åbnes.

Hvis valgstyrene efter afstemningens begyndelse modtager bekræftet underretning om, at en vælger, der har afgivet en brevstemme, der er taget i betragtning ved gennemgangen af brevstemmerne inden afstemningens begyndelse, er afgået ved døden inden valgdagen, kan den pågældendes brevstemme ikke komme i betragtning. Brevstemmen skal derfor tages frem, påtegnes grunden til, at den ikke kan komme i betragtning, og lægges hen til de øvrige brevstemmer, der ikke kan komme i betragtning, samt registreres i afstemningsbogen sammen med disse.

Det samme gælder, hvis valgstyrene, efter at afstemningen er begyndt, modtager bekræftet underretning om, at en vælger, der er optaget på valglisten, har mistet sin valgret inden valgdagen af andre grunde (iværksættelse af værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, jf. værgemålslovens § 6, fortabelse af dansk indfødsret eller af statsborgerskab i et af de øvrige EU-lande eller i Island eller Norge, medmindre vælgeren uanset tab af henholdsvis dansk indfødsret eller et af de nævnte statsborgerskaber har valgret i kraft af reglerne om udlændinges valgret ved kommunale og regionale valg).

Når konvolutterne tages ud af yderkuverterne efter afstemningens afslutning og nedlægges i en stemmekasse, skal det ske under den fornødne gensidige kontrol og i øvrigt på en sådan måde, at stemmehemmeligheden heller ikke i denne forbindelse kan blive krænket.

Brevstemmer, der *modtages af valgstyrene efter afstemningens begyndelse*, skal have påtegnet modtagelsestidspunktet (dato og klokkeslæt) og kommer ikke i betragtning. Yderkuverterne åbnes ikke. Se lovens § 72, stk. 3.

Brevstemmer, der modtages i kommunen fra og med dagen efter valgdagen og til og med den dag, hvor eventuelle klager over valget er endeligt afgjort, registreres i brevstemmeprotokollen i overensstemmelse med bestemmelserne i § 2, stk. 4 og 5, i cirkulæret om brevstemmeprotokollens indhold og udformning, jf. bilag 5. Retningslinjerne for kassation af brevstemmemateriale, herunder af brevstemmer, der er modtaget efter valgdagen, er nærmere beskrevet i afsnit 13 nedenfor.

9. Opgørelse af afstemningen

På valgaftenen tælles stemmerne for både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget op på de enkelte afstemningssteder, se afsnit 9.2. Senest dagen efter fintæller kommunevalgbestyrelsen stemmerne for både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, se afsnit 9.5. Reglerne om opgørelse af afstemningen findes i lovens §§ 74 – 78 a.

Regionsvalgbestyrelsen kan beslutte at foretage fornyet fintælling af de stemmesedler, der er afgivet til regionsrådsvalget. Dette sker efter reglerne i lovens § 80, se afsnit 9.7.

9.1. Kandidaters deltagelse i stemmeoptællingen

1) En kandidat kan ikke deltage i optællingen af, hvor mange stemmer den kandidatliste, som vedkommende er opstillet for, har fået. Det fremgår af lovens § 78 a, 1. pkt. Forbuddet gælder alene deltagelse i optællingen af stemmer, der er afgivet for den kandidatliste, som den pågældende kandidat er opstillet for. En kandidat, der er opstillet for én kandidatliste, kan med andre ord godt deltage i optællingen af stemmer afgivet for andre kandidatlistes.

Forbuddet gælder endvidere kun optællingen af det samlede antal stemmer (personlige stemmer og listestemmer), der er afgivet for den kandidatliste, kandidaten er opstillet for. Kandidaten kan derfor godt være med til at sortere de stemmesedler, der er taget ud af stemmekasserne, i bunker, inden bunkerne senere skal tælles op for hver kandidatliste.

Kandidaten må dog ikke deltage i sorteringen, hvis der i en kommune tælles stemmer op samtidig med sorteringen. Kandidaten må f.eks. ikke deltage i et optællingshold, der både skal tælle stemmer op og sortere stemmerne i bunker efter kandidatlistes, se lovens tidligere bestemmelser herom, der blev ophævet i 1962.

Forbuddet gælder alene deltagelse i optællingen og ikke kontrollen med andres optælling. Er kandidaten valgstyrrer, må kandidaten derfor forestå og kontrollere andres optælling og dermed løfte det ansvar for, at stemmeoptællingen er korrekt, som er en valgstyrrers opgave. En kandidat, som også er valgstyrrer, må endvidere gerne skrive i afstemningsbogen, hvor mange stemmersedler der er ugyldige, se lovens § 75, stk. 3, eller skrive resultatet af stemmeoptællingen i afstemningsbogen og underskrive denne, se lovens § 76, stk. 1.

2) Efter § 78 a, 2. pkt., kan en kandidat desuden ikke deltage i opgørelsen af, hvordan de afgivne stemmer for den pågældende kandidatliste fordeler sig på personlige stemmer for hver kandidat og listestemmer. Opgørelse af, om der er tale om en personlig stemme eller listestemme, foretages under ét og ikke særskilt for de enkelte kandidater. Kandidaten må derfor hverken være med til at tælle den pågældendes egne personlige stemmer eller være med til at tælle personlige stemmer for andre kandidater for den kandidatliste, som kandidaten selv stiller op for. Det gælder både den fintælling, som valgbestyrelsen står for senest dagen efter valget, og en eventuel foreløbig fintælling på afstemningsstederne på valgaftenen.

Reglerne i § 78 a for kandidaters deltagelse i stemmeoptællingen gælder, uanset om kandidaten er valgstyrrer, tilforordnet vælger eller en kommunalt ansat person indkaldt for at deltage i optællingen.

9.2. Stemmeoptælling på afstemningsstedet

Umiddelbart efter, at afstemningen er afsluttet kl. 20, tæller valgstyrrerne og de tilforordnede vælgere stemmerne op på afstemningsstedet, se lovens § 74, stk. 1, 1. pkt. Stemmeoptællingen sker som anført i lovens §§ 74-76. Om bedømmelse af stemmesedler gælder lovens § 75, se nærmere nedenfor i afsnit 9.3.

Bemærk, at kommunalt ansat personale kan udpeges til at bistå valgstyrrerne og de tilforordnede vælgere ved stemmeoptællingen. Også kommunalt ansatte, der ikke har bopæl i kommunen, kan deltage. Stemmeoptællingen skal dog ske under valgstyrrernes ansvar, kontrol og instruktion. Ansvar for stemmeoptællingen kan ikke overlades til andre.

De nødvendige regler om den praktiske tilrettelæggelse af stemmeoptællingen forudsættes fastsat af kommunalbestyrelsen inden for lovens rammer, herunder de rammer, der følger af reguleringen af kandidaters deltagelse i stemmeoptællingen, jf. afsnit 9.1. ovenfor.

Stemmeoptællingen er offentlig, jf. lovens § 74, stk. 1, 2. pkt. Af sikkerhedsmæssige grunde skal der foretages den nødvendige afskærmning af den del af lokalet/lokalerne, hvor stemmeoptællingen foregår, så uvedkommende ikke kan komme til stemmematerialet, men stadig har mulighed for at følge stemmeoptællingen.

Det tælles op særskilt for kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, hvor mange stemmer der er afgivet for hver af kandidatlisterne ved afstemningen. For hvert listeforbund optælles endvidere de stemmer, der anses afgivet for listeforbundet, men som ikke kan henføres til nogen af de kandidatlistes, der deltager i listeforbundet. Se lovens § 74, stk. 1, 3. – 5. pkt.

Reglerne om, hvilke stemmer der anses afgivet for de enkelte kandidatlistes, og hvilke der anses for afgivet for et listeforbund, findes i lovens § 74, stk. 2 og 3, der lyder som følger:

”Stk. 2. En stemme er afgivet for den kandidatliste, inden for hvis felt henholdsvis rubrik på stemmesedlen vælgeren har sat kryds. Har vælgeren sat kryds såvel ud for den fælles listebetegnelse for kandidatlistes, der har indgået et listeforbund, som i rubrikken for en af de kandidatlistes, der deltager i listeforbundet, anses stemmesedlen ligeledes som afgivet for den pågældende kandidatliste. Har vælgeren alene sat kryds ved den fælles listebetegnelse for de kandidatlistes, der har indgået et listeforbund, anses stemmen som afgivet for listeforbundet og henføres ikke til nogen af de kandidatlistes, der deltager i listeforbundet. Tilsvarende gælder, hvis vælgeren har sat kryds i rubrikken for to eller flere af de kandidatlistes, der deltager i listeforbundet.

Stk. 3. En brevstemme er afgivet for den kandidatliste, hvis listebetegnelse eller bogstavbetegnelse vælgeren har anført på brevstemmesedlen. Har vælgeren på brevstemmesedlen anført navnet på en kandidat, anses stemmen som afgivet for den pågældende kandidatliste. Har vælgeren på brevstemmesedlen anført såvel den fælles listebetegnelse for kandidatlistener, der har indgået et listeforbund, som navnet på en kandidat, der er opstillet på en af de kandidatlistener, der deltager i listeforbundet, anses brevstemmesedlen ligeledes som afgivet for den pågældende kandidatliste. Har vælgeren på brevstemmesedlen alene anført den fælles listebetegnelse eller bogstavbetegnelse for kandidatlistener, der har indgået listeforbund, anses stemmen som afgivet for listeforbundet og henføres ikke til nogen af de kandidatlistener, der deltager i listeforbundet. Tilsvarende gælder, hvis vælgeren på brevstemmesedlen har anført listebetegnelsen eller bogstavbetegnelsen for en kandidatliste, der har indgået et listeforbund, tilligemed navnet på en kandidat, der er opstillet på en af de øvrige kandidatlistener, der deltager i listeforbundet.”

Om begrebet felt/rubrik, jf. bestemmelsen i § 74, stk. 2, se afsnit 9.3.1.

Tvivlsomme stemmesedler, herunder blanke stemmesedler og andre stemmesedler, der utvivlsomt er ugyldige, sorteres fra og gives til formanden for valgstyrene. Valgstyrene bedømmer derefter, om stemmesedlerne er gyldige eller ej, se nedenfor i afsnit 9.3. Antallet af ugyldige stemmer optælles særskilt fordelt efter de forskellige ugyldighedsgrunde.

Når stemmeoptællingen for kommunalbestyrelsesvalget/regionsrådsvalget er afsluttet, indføres resultatet af stemmeoptællingen af afgivne stemmer til kommunalbestyrelsesvalget/regionsrådsvalget i afstemningsbogen for det pågældende valg, jf. lovens § 76, stk. 1. I afstemningsbogen indføres også opgørelsen af de ugyldige stemmer fordelt efter de forskellige ugyldighedsgrunde, jf. lovens § 75, stk. 3.

Valgstyrene skal kontrollere optællingen af de afgivne stemmer og herunder sørge for, at der er foretaget de nødvendige kontroller af optællingen i henhold til valgbogens rubrikker. Valgstyrene skal bl.a. sammenholde antallet af afgivne stemmesedler

med det antal vælgere, der ifølge afmærkningerne på valglisten har stemt. Valgstyrene skal endvidere sammenholde på den ene side antallet af vælgere, der ifølge afmærkningerne på valglisten har stemt, med på den anden side antallet af modtagne eller udskrevne valgkort for vælgere, der har stemt ved at møde personligt op på valgdagen, og antallet af følgebrev (eventuelt særskilt udskrevne valgkort) for vælgere, der har afgivet en brevstemme, der er taget i betragtning.

Resultatet af stemmeoptællingen til både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget meddeles de tilstedeværende. Formanden for valgstyrene på det enkelte afstemningssted skal straks, når resultatet af stemmeoptællingen til kommunalbestyrelsesvalget/regionsrådsvalget foreligger, meddele resultatet til formanden for kommunevalgbestyrelsen i den kommune, det pågældende afstemningsområde ligger i. Se lovens § 76, stk. 1.

Formanden for kommunevalgbestyrelsen skal straks herefter meddele resultatet af regionsrådsvalget til formanden for regionsvalgbestyrelsen, jf. § 76, stk. 1, 2. pkt.

Der vil ikke være noget i vejen for at offentliggøre resultatet, før valgstyrene har underskrevet afstemningsbogen, forudsat at der hersker den fornødne sikkerhed omkring resultatet. Det vil dog på den anden side ikke være usagligt at afvente valgstyrenes underskrivelse af afstemningsbogen, før offentliggørelse sker. Offentliggørelse kan ikke begrænses til enkelte medier.

Valgstyrene skal endvidere afstemme *stemmeseddelregnskabet*, som det er beskrevet i afstemningsbøgerne. Valgstyrene skal sammenholde på den ene side antallet af stemmesedler, valgstyrene har modtaget fra valgbestyrelsen, og brevstemmer, der var nedlagt i stemmekasserne, med på den anden side antallet af afgivne, ombyttede og ikke-udleverede stemmesedler. Stemmematerialet bindes derefter sammen i særskilte pakker (sammenpakkes) som angivet i afstemningsbøgerne.

Afstemningsbogen underskrives af valgstyrene, jf. lovens § 76, stk. 1, og afleveres til kommunalbestyrelsen i den kommune, hvor det pågældende afstemningsområde ligger, sammen med det sammenpakkede stemmemateriale, jf. lovens § 76, stk. 2.

Valgstyrene indestår således ved deres underskrift af afstemningsbogen for, at stemmeoptællingen og kontrollen af denne er foretaget som det står i lovgivningen.

Valgstyrenes opgave med bedømmelsen af tvivlsomme stemmesedler og underskrift af afstemningsbogen samt valgstyrenes ansvar for, at stemmeoptællingen og kontrollen af denne er foretaget som foreskrevet i lovgivningen, kan ikke overlades til andre.

Valglovgivningen forudsætter derfor, at et *nødvendigt antal valgstyrelser er til stede under stemmeoptællingen* i den udstrækning, dette er nødvendigt for at varetage disse opgaver. En ordning, hvorefter der ikke er valgstyrelser til stede under (en del af) stemmeoptællingen på et afstemningssted, vil ikke være i overensstemmelse med valglovgivningen.

I afstemningsbogen indføres også alle væsentlige oplysninger om afstemningen på valgdagen, inden stemmeoptællingen gik i gang, jf. lovens § 16, stk. 5. Det vil derfor ikke være i overensstemmelse med valglovgivningen, hvis de valgstyrelser, der underskriver afstemningsbogen, kun har været til stede under stemmeoptællingen og ikke været til stede i afstemningsperioden.

9.3. Bedømmelse af stemmesedler

Lovens § 75, stk. 1 og 2, indeholder de grundlæggende regler om årsagerne til, at stemmesedler afgivet til kommunale og regionale valg er ugyldige. De nærmere regler herom findes i den bekendtgørelse om bedømmelse af stemmesedler afgivet til kommunale og regionale valg, som indenrigs- og socialministeren har udstedt (bekendtgørelse nr. 649 af 19. juni 2007 – i det følgende kaldet *bilag 6* til vejledningen).

I de følgende afsnit er enkelte af bestemmelserne i bekendtgørelsen uddybet.

9.3.1. Bedømmelse af stemmesedler afgivet på afstemningsstedet

Ifølge lovens § 54, stk. 1, stemmer vælgeren ved at afmærke stemmesedlen med et kryds. Loven indeholder ingen definition af, hvad der skal forstås ved et kryds. I bekendtgørelsens § 1, stk. 1, er fast-

sat, at der ved kryds forstås et tegn svarende til bogstavet X eller til tegnet for plus (+). Bekendtgørelsens § 1, stk. 2, om tegn afledt af kryds henholdsvis tydeliggjorte kryds indebærer, at V-formede mærker (også kaldet »hak«, »tjekmærker« eller »flueben«) henholdsvis såkaldte dobbeltkryds sidestilles med almindelige kryds. Derfor er en stemmeseddel afmærket på denne måde gyldig, med mindre den er ugyldig af andre grunde.

Ifølge lovens § 75, stk. 1, nr. 2, er en stemmeseddel afgivet på afstemningsstedet derimod ugyldig, hvis vælgerens stemme på stemmesedlen ikke er afmærket med kryds, jf. den tilsvarende bestemmelse i bekendtgørelsens § 4, stk. 1, 1. pkt.

En stemmeseddel er derfor ugyldig, hvis den i stedet for kryds er afmærket med et bogstav, en cirkel eller et andet mærke, der ikke har karakter af (ligner) et kryds, se bekendtgørelsens § 4, stk. 1, 2. pkt. Stemmesedler, der *ud over at være afmærket med kryds* også er afmærket med et bogstav, en cirkel eller et andet mærke, der ikke har karakter af et kryds, er også ugyldige, se bekendtgørelsens § 14, stk. 1.

I afstemningsbogen og valgbogen skal det registreres særskilt, hvor mange stemmesedler der er ugyldige, fordi de i stedet for kryds er afmærket med et mærke, der ikke har karakter af et kryds. I afstemningsbogen og valgbogen skal det også registreres særskilt, hvor mange stemmesedler der er ugyldige, fordi de ud over med kryds også er afmærket med et mærke, der ikke har karakter af et kryds.

Stemmesedler, der er afmærket med overstreget, udvisket eller halvt kryds (dvs. en lodret, vandret eller skrå streg) *i stedet for* med kryds, skal ifølge bekendtgørelsens § 4, stk. 2, bedømmes efter den særlige bestemmelse herom i bekendtgørelsens § 9, stk. 1, dvs. stemmesedlerne er ugyldige. Er stemmesedlen inden for samme felt både afmærket med kryds og med et overstreget, udvisket eller halvt kryds, anses stemmesedlen som en gyldig stemme for den pågældende kandidatliste henholdsvis liste-forbund, medmindre stemmesedlen er ugyldig af en af de andre grunde i bekendtgørelsen, se bekendtgørelsens § 9, stk. 2. Hvis stemmesedlen er afmærket med kryds inden for samme rubrik som det overstregede, udviskede eller halve kryds, anses

stemmesedlen som en gyldig stemme for den pågældende kandidatliste, jf. bekendtgørelsens § 9, stk. 3. Er stemmesedlen afmærket med kryds i ét felt og med et overstreget, udvisket eller halvt kryds i et andet felt, er stemmesedlen ugyldig, jf. bekendtgørelsens § 9, stk. 1.

Selv om det er forudsat i lovens § 54, stk. 1, at vælgeren kun sætter ét kryds på stemmesedlen, enten ved en listebetegnelse eller et kandidatnavn, er en stemmeseddel også gyldig, selv om der er anbragt to eller tre kryds (men derimod ikke flere end 3 kryds) på stemmesedlen, når blot disse kryds er placeret inden for samme felt, se lovens § 74, stk. 2, og § 78, stk. 4, sammenholdt med bekendtgørelsens § 6 og § 15 modsætningsvis. Stemmesedler, der er afmærket med et stort kryds, der dækker et helt partifelt, kan også være gyldige.

Reglerne i lovens § 74, stk. 2, og § 78, stk. 5, samt reglerne i bekendtgørelsens §§ 5-11 er baseret på begreberne ”felt” og ”rubrik”. Stemmesedlen indeholder et særskilt felt for hver liste, der har indleveret en gyldig kandidatliste til valget, se § 3 i bekendtgørelse nr. 264 af 31. marts 2009 om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg. Bekendtgørelsen er optrykt i *bilag 3* i denne vejledning.

Kandidatlisterne anføres på stemmesedlen i særskilte felter. Kandidatlistes, der har indgået listeforbund, skal dog anføres i samme felt, og de enkelte kandidatlistes, der har indgået listeforbund, anføres inden for listeforbundets felt i rubrikker ved siden af hinanden under den fælles listebetegnelse og bogstavbetegnelse, jf. lovens § 46.

En stemmeseddel, der er tegnet, skrevet eller påklæbet (klistret) noget på af nogen art, er ugyldig, se *bekendtgørelsens § 16*. Afsmitning eller lignende fra skriftfarven i den blyant, tusch eller kuglepen m.v., som er brugt til at sætte krydset, er ikke påskrift, se *bekendtgørelsens § 16, 2. pkt.* Stemmesedler, der er ugyldige, fordi der er klistret noget på dem, skal ikke registreres for sig, men registreres sammen med stemmesedler, der er ugyldige på grund af tegning eller påskrift.

En stemmeseddel er også ugyldig, hvis den på anden måde end nævnt i bekendtgørelsen §§ 14-16 er givet et særpræg, f.eks. hvis den er afmærket med forskellige skriftfarver, er revet itu, eller der er revet

et eller flere stykker af den, se *bekendtgørelsens § 17*.

Er en stemmeseddel revet itu eller har fået revet et eller flere stykker af i forbindelse med, at stemmesedlen blev taget ud af stemmekassen eller senere, er der ikke tale om særpræg, og stemmesedlen er derfor ikke ugyldig, se *bekendtgørelsens § 17, 2. pkt.* På samme måde er afmærkning af stemmesedlen med et andet skriveredskab end det, der er lagt frem eller hængt op i stemmerummet, normalt heller ikke et særpræg, medmindre skriftfarven eller skrifttykkelsen er helt usædvanlig sammenlignet med almindelige skriveredskaber, se *bekendtgørelsens § 17, 3. pkt.* Stemmesedler, der er ugyldige, fordi de er afmærket med forskellige skriftfarver, eller fordi de er revet itu m.v., skal ikke registreres særskilt, men sammen med de stemmesedler, der er ugyldige på grund af andet særpræg.

9.3.2. *Bedømmelse af brevstemmesedler*

Ifølge lovens § 67, stk. 2, brevstemmer vælgeren ved at skrive listebetegnelsen eller bogstavbetegnelsen på brevstemmesedlen for en kandidatliste, der har opstillet kandidater til valget i den kommune/region, hvor vælgeren er optaget på valglisten. Ønsker vælgeren at stemme på en bestemt kandidat, der er opstillet i kommunen/regionen, skrives navnet på kandidaten, eventuelt med tilføjelse af listebetegnelsen eller bogstavbetegnelsen for den kandidatliste, kandidaten er opstillet på.

Det er nok, at enten listebetegnelsen eller bogstavbetegnelsen for en kandidatliste, der er opstillet i kommunen/regionen, eller navnet på en kandidat, der er opstillet i kommunen/regionen, er anført på brevstemmesedlen. En brevstemmeseddel, hvor alle tre felter for listebetegnelse, bogstavbetegnelse og kandidatens navn er udfyldt, vil også være gyldig, når blot de afgivne oplysninger ikke strider mod hinanden indbydes, og brevstemmesedlen ikke er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen, se nærmere nedenfor.

Kandidatens navn skal angives, ikke blot kandidatens stilling. Har vælgeren alene skrevet navnet på en person, der ikke opstiller som kandidat i den kommune/region, hvor vælgeren er optaget på valglisten, må stemmesedlen anses for ugyldig, jf. nedenfor.

Udtrykket »bogstavbetegnelse« eller »officiel bogstavbetegnelse« betyder efter *bekendtgørelsens* § 2, 1. pkt., en bogstavbetegnelse, som kommunalbestyrelsen/regionsrådet har givet en godkendt kandidatliste forud for det pågældende valg. Tildeling af bogstavbetegnelse vil til dette valg senest ske mandag den 26. oktober 2009 (22 dage før valgdagen) eller snarest derefter, se afsnit 6.6. En »uofficiel bogstavbetegnelse« er enhver anden betegnelse bestående af et eller flere bogstaver, herunder de betegnelser, som Folketinget anvender til at angive de enkelte folketingsmedlemmers tilhørsforhold til en bestemt folketingsgruppe, se § 2, 2. pkt. i bekendtgørelsen.

En brevstemmeseddel, der alene er påført den officielle bogstavbetegnelse for et parti, der har opstillet kandidater i kommunen/regionen, er derfor en gyldig stemme for det pågældende partis kandidatliste, medmindre brevstemmesedlen er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen. Er brevstemmesedlen alene påført en uofficiel bogstavbetegnelse for et parti, der har opstillet kandidater i kommunen/regionen, vil brevstemmesedlen som hovedregel være ugyldig, jf. dog nedenfor om uofficielle bogstavbetegnelser på flere bogstaver.

Bemærk, at en brevstemmeseddel, der kun er udfyldt med den fælles bogstavbetegnelse og/eller listebetegnelse for kandidatlistene, der har indgået listeforbund, ikke er ugyldig, men anses som en stemme afgivet for listeforbundet, jf. lovens § 74, stk. 3, 4. pkt. Det er imidlertid en forudsætning, at der ikke er opstillet kandidatlistene med den samme bogstavbetegnelse eller listebetegnelse uden for listeforbundet. Er dette tilfældet, vil brevstemmesedlen være ugyldig.

Reglerne i *bekendtgørelsens* §§ 19-22 vedrører bedømmelsen af brevstemmesedler, hvor der hverken er skrevet en listebetegnelse eller officiel bogstavbetegnelse for en kandidatliste, der er opstillet i kommunen/regionen, eller navnet på en kandidat, der er opstillet i kommunen/regionen. Disse brevstemmesedler er som hovedregel ugyldige. Det gælder dog ikke de brevstemmesedler, der er påført en af de uofficielle bogstavbetegnelser på flere bogstaver, der er omfattet af bekendtgørelsens § 21, stk. 2, og eventuelt også er påført navnet på en eller flere

personer, der ikke er opstillet til valget i den pågældende kommune/region, se bekendtgørelsens § 19, stk. 3. Hvis der ikke er en begrundet tvivl om, hvilken kandidatliste en uofficiel bogstavbetegnelse, der består af flere bogstaver, skal angive, anses brevstemmesedlen som en gyldig stemme for den pågældende kandidatliste, medmindre stemmesedlen er ugyldig efter en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen.

Ligesom ved folketingsvalget i 2007 anses KD som en sikker uofficiel bogstavbetegnelse for Kristendemokraterne, se bekendtgørelsens § 21, stk. 2. KRF hører derimod som følge af Kristendemokraternes navneskrift forud for folketingsvalget i 2005 ikke mere til gruppen af sikre uofficielle bogstavbetegnelser. En brevstemmeseddel, der alene er påført KRF, eller eventuelt også navnet på en eller flere personer, der ikke er opstillet til valget i den pågældende kommune/region, er derfor ugyldig.

Ligesom ved folketingsvalget i 2007 anses KF som en sikker uofficiel bogstavbetegnelse for Det Konservative Folkeparti, se bekendtgørelsens § 21, stk. 2. De øvrige eksempler på sikre uofficielle bogstavbetegnelser, der er nævnt i bekendtgørelsens § 21, stk. 2, (RV, SF, DF og EL), er fortsat sikre uofficielle bogstavbetegnelser.

Som supplement til opregningen i bekendtgørelsens § 21, stk. 2, af eksempler på »sikre« uofficielle bogstavbetegnelser kan endvidere nævnes, at LA efter Ny Alliances navneændring til Liberal Alliance i august 2008 vil kunne anses for sikker uofficiel bogstavbetegnelse for partiet Liberal Alliance. Som følge af Ny Alliances navneændring til Liberal Alliance vil NA eller NY ikke kunne anses for sikker uofficiel bogstavbetegnelse for Liberal Alliance. En brevstemmeseddel, der alene er påført NA eller NY, eller eventuelt også navnet på en eller flere personer, der ikke er opstillet til valget i den pågældende kommune/region, er derfor ugyldig.

En brevstemmeseddel, hvor der alene står en sådan sikker uofficiel bogstavbetegnelse, og eventuelt også navnet på en eller flere personer, der ikke er opstillet til valget i den pågældende kommune/region, må herefter anses som en gyldig stemme for den pågældende kandidatliste, medmindre den er ugyldig efter bekendtgørelsens øvrige bestemmelser. Opstiller den person, hvis navn er anført på

brevstemmesedlen, til valget i en anden kommune/region for et andet parti end det parti, hvis sikre uofficielle bogstavbetegnelse er angivet på brevstemmesedlen, og er dette almindeligt kendt, vil stemmesedlen dog kunne være ugyldig som følge af modstridende angivelser, jf. nedenfor. Tilsvarende gælder, hvis den person, hvis navn er anført på brevstemmesedlen, slet ikke er opstillet til valget, men hvor det er almindeligt kendt, at personen ikke tilhører det parti, hvis sikre uofficielle bogstavbetegnelse er angivet på brevstemmesedlen, men f.eks. er en kendt politiker for et andet parti.

Reglerne i *bekendtgørelsens* § 23 handler om bedømmelsen af brevstemmesedler, der er påført modstridende angivelser vedrørende officiel bogstavbetegnelse, listebetegnelse eller kandidatnavn (personnavn). Disse brevstemmesedler er ugyldige. Som *eksempel* kan nævnes, at en brevstemmeseddel er ugyldig, hvis den er påført bogstavet C og partinavnet Venstre. Brevstemmesedlen er også ugyldig, selv om den herudover er påført navnet på en kandidat, der er opstillet for partiet Venstre.

Som et andet *eksempel* kan nævnes, at i en kommune henholdsvis en region, hvor Slesvigsk Parti har opstillet en kandidatliste, vil en brevstemmeseddel være ugyldig, såfremt den foruden bogstavet S er påført listebetegnelsen Socialdemokratiet og/eller navnet på en kandidat opstillet for Socialdemokratiet.

En brevstemmeseddel, der ud over bogstavet C og/eller partinavnet Det Konservative Folkeparti er påført navnet på en person, der ikke er opstillet til valget i vedkommende kommune henholdsvis region, vil derimod kun være ugyldig efter bekendtgørelsens § 23, hvis det er almindeligt kendt, at personen ikke tilhører Det Konservative Folkeparti, men f.eks. er en kendt politiker for et andet parti.

Bemærk, at angivelser, der vedrører to eller flere kandidatlistes, der deltager i samme listeforbund, ikke anses for modstridende. En brevstemmeseddel, der indeholder sådanne angivelser, er ikke af den grund ugyldig, men anses som en stemme afgivet for listeforbundet, jf. lovens § 74, stk. 3, sidste punkt.

Reglerne i *bekendtgørelsens* § 24 handler om bedømmelse af en brevstemmeseddel, der ud over officiel bogstavbetegnelse og/eller listebetegnelse

og/eller kandidatnavn (personnavn) er påført en uofficiel bogstavbetegnelse. Som *eksempler* på anvendelse af reglerne i bekendtgørelsens § 24 kan anføres følgende:

- En brevstemmeseddel, der er påført den uofficielle bogstavbetegnelse KF samt navnet på en kandidat, der er opstillet for Det Konservative Folkeparti, er en gyldig stemme for Det Konservative Folkepartis kandidatliste, medmindre den er ugyldig efter en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen. En brevstemmeseddel, der er påført den uofficielle bogstavbetegnelse KF samt navnet på en kandidat, der er opstillet for Venstre, er derimod ugyldig. En brevstemmeseddel, der er påført den uofficielle bogstavbetegnelse KF samt navnet på en kandidat, der er opstillet for Kristendemokraterne, er endvidere ugyldig. Det skyldes, at KF som følge af Kristendemokraternes navneskrift forud for folketingsvalget i 2005 anses som en sikker uofficiel bogstavbetegnelse for Det Konservative Folkeparti ligesom ved sidste folketingsvalg, jf. bekendtgørelsens § 21, stk. 2.
- En brevstemmeseddel, der er påført den uofficielle bogstavbetegnelse NA eller NY samt navnet på en kandidat, der er opstillet for Liberal Alliance, er en gyldig stemme for Liberal Alliances kandidatliste, medmindre den er ugyldig efter en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen.
- En brevstemmeseddel, der er påført den uofficielle bogstavbetegnelse KRF samt navnet på en kandidat, der opstiller for Kristendemokraterne, er en gyldig stemme for Kristendemokraterne, medmindre den er ugyldig efter en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen. En brevstemmeseddel, der er påført den uofficielle bogstavbetegnelse KRF samt navnet på en kandidat, der opstiller for et andet parti end Kristendemokraterne, anses derimod for en gyldig stemme for dette andet parti. Det skyldes, at KRF som følge af Kristendemokraternes navneskrift forud for folketingsvalget den 8. februar 2005 ikke er en sikker uofficiel bogstavbetegnelse for dette parti.
- En brevstemmeseddel, der til valget i en kommune/region, hvor bogstavet Q ikke er tildelt nogen kandidatliste, er påført denne bogstavbe-

tegnelse og tillige navnet på en kandidat for Kristendemokraterne, er en gyldig stemme for Kristendemokraterne, med mindre den er ugyldig efter en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen. En brevstemmeseddel, der til valget i en kommune/region, hvor bogstavet Q ikke er tildelt nogen kandidatliste, er påført denne bogstavbetegnelse og tillige navnet på en kandidat for et andet parti end Kristendemokraterne, anses derimod for en gyldig stemme for dette andet parti. Det skyldes, at Q som følge af Kristendemokraternes navneskift ikke er en uofficiel bogstavbetegnelse for dette parti.

- I kommuner/regioner, hvor Slesvigsk Parti ikke har opstillet en kandidatliste, vil brevstemmesedler, der er påført S foruden »Socialdemokratiet« og/eller navnet på en socialdemokratisk kandidat, være gyldige, medmindre de er ugyldige i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen.

Bekendtgørelsens § 25 handler om brevstemmesedler, hvor det af andre grunde ikke kan afgøres med sikkerhed, hvilken af kandidatlisterne vælgeren har villet give sin stemme.

Den omstændighed, at der på brevstemmesedlen er anført »Ny Alliance« i stedet for »Liberal Alliance«, er ikke i sig selv til hinder for, at der kan foreligge den fornødne sikkerhed for, at der er tale om en stemme for Liberal Alliance. En brevstemmeseddel, hvorpå der er anført »Ny Alliance«, er således en gyldig stemme for Liberal Alliance, medmindre den er ugyldig efter en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen.

I kommuner/regioner, hvor Kristendemokraterne har opstillet en kandidatliste, er en brevstemmeseddel, hvorpå der er anført »Kristeligt Folkeparti«, på samme måde en gyldig stemme for Kristendemokraterne, medmindre den er ugyldig efter en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen.

Anvendelse af forkortelser eller forkert stavemåde af et partinavn eller et kandidatnavn eller udfyldning af en brevstemmeseddel på forsiden uden for de rubrikker, der er bestemt til udfyldning, er ikke i sig selv til hinder for, at der kan foreligge den fornødne sikkerhed, jf. bekendtgørelsens § 25, 2. pkt.

Har vælgeren på brevstemmesedlen alene skrevet et fornavn eller et efternavn, der svarer til fornavnet eller efternavnet på kun én af kandidaterne til valget i den pågældende kommune/region, må det bero på en konkret bedømmelse, om brevstemmesedlen med tilstrækkelig sikkerhed angiver, hvilket parti eller hvilken kandidat vælgeren ønsker at stemme på.

Ifølge *bekendtgørelsens § 27* er en brevstemmeseddel ugyldig, hvis det må antages, at den ikke er tilvejebragt af indenrigs- og socialministeren. De brevstemmesedler, der er fremstillet til brug ved brevstemmeafgivning, er til kommunalbestyrelsesvalg grå, forsynet med tre rubrikker til angivelse af bogstavbetegnelse, listebetegnelse (partinavn) og kandidatnavn og påtrykt ordene »Stemmeseddel til kommunalbestyrelsesvalg«. Til regionsrådsvalg er brevstemmesedlerne gule, forsynet med tre tilsvarende rubrikker og påtrykt ordene »Stemmeseddel til regionsrådsvalg«, se afsnit 8.1. Brevstemmer, der er afgivet på brevstemmesedler beregnet til folketingsvalg, Europa-Parlamentsvalg eller folkeafstemninger, vil være ugyldige i medfør af bekendtgørelsens § 27.

En brevstemmeseddel er ugyldig, hvis den på anden måde end nævnt i *bekendtgørelsens §§ 28 og 29* er givet et særpræg, f.eks. er udfyldt på bagsiden i stedet for eller ud over på forsiden, er revet itu eller har fået revet et eller flere stykker af, jf. nærmere *bekendtgørelsens § 30*.

Udfyldning af en brevstemmeseddel på forsiden uden for de rubrikker, der er bestemt til udfyldning, gør ikke i sig selv, at brevstemmesedlen bliver ugyldig, se *bekendtgørelsens § 25, 2. pkt.*, og *§ 30, 2. pkt.* Er en stemmeseddel revet itu eller har fået revet et eller flere stykker af i forbindelse med, at stemmesedlen blev taget ud af stemmekassen eller af konvolutten eller senere, er der ikke tale om særpræg, og stemmesedlen er derfor ikke ugyldig, jf. bekendtgørelsens § 30, 3. pkt. På samme måde er anvendelse af skrift, som er særlig karakteristisk, eller som er gået ud af almindelig brug, og som indebærer en særlig udformning af bogstaverne, ikke særpræg, jf. bekendtgørelsens § 30, 4. pkt.

Brevstemmesedler, der er ugyldige, fordi de er udfyldt på bagsiden, eller fordi de er revet itu m.v., skal ikke registreres særskilt, men registreres sam-

men med de brevstemmesedler, der er ugyldige på grund af andet særpræg.

9.3.3. Registrering af ugyldige stemmesedler, herunder brevstemmesedler

Antallet af ugyldige stemmesedler, samt oplysning om, hvordan disse fordeler sig på de enkelte ugyldighedsgrunde, anføres i de skemaer, der er beregnet til det i afstemningsbogen og valgbogen. Paragrafhenvisningen i disse skemaer vedrører de paragraffer i bekendtgørelsen, hvor de pågældende ugyldighedsgrunde er beskrevet.

En stemmeseddel, der er anset for ugyldig i medfør af to eller flere bestemmelser i bekendtgørelsen, registreres under den ugyldighedsgrund, der er anført først i bekendtgørelsen. Stemmesedler, der er ugyldige i medfør af §§ 13, 26, 27 eller 28, skal dog altid registreres under den pågældende ugyldighedsgrund. Se *bekendtgørelsens § 31*.

9.4. Valgstyrernes afstemningsbøger

For hvert afstemningsområde fører valgstyrene som nævnt ovenfor en afstemningsbog, hvor de skal skrive alle væsentlige oplysninger om afstemningen i afstemningsområdet samt afstemningens resultat. Der føres særskilte afstemningsbøger for kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, jf. lovens § 16, stk. 5. Afstemningsbogen underskrives af valgstyrene, se lovens § 76, stk. 1.

De kommunalbestyrelser, der benytter KMD A/S's valgopgørelsessystem, kan benytte de afstemningsbøger, der kan udskrives fra dette system. De kommuner, der ikke benytter KMD A/S's valgopgørelsessystem, kan købe afstemningsbøger hos KMD A/S til manuel udfyldelse.

9.5. Kommunevalgbestyrelsens fintælling

Senest dagen efter, at afstemningen har fundet sted, dvs. senest onsdag den 18. november 2009, foretager kommunevalgbestyrelsen den endelige opgørelse af resultatet af stemmeafgivningen i kommunen (fintælling) til både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, jf. lovens § 77, stk. 1, 1. pkt. Fintællingen af regionsrådsvalget sker for hver af kommunerne for sig.

Valgbestyrelsen kan beslutte, at tilforordnede vælgere og kommunalt ansat personale også skal

medvirke ved fintællingen. Også kommunalt ansatte, der ikke har bopæl i kommunen, kan deltage. Fintællingen skal dog ske under valgbestyrelsens ansvar, kontrol og instruktion. Fintællingen kan ikke overlades til andre.

Efter ministeriets opfattelse er det forudsat i valgloven, at fintællingen, der efter udtrykkelig bestemmelse herom i valgloven skal foretages af valgbestyrelsen, skal foretages på ét sted for hver kommune og ikke på de enkelte afstemningssteder. Formålet hermed er at sikre en ensartet bedømmelse af stemmesedlerne. Det er derfor ikke i overensstemmelse med loven at foretage den endelige fintælling på afstemningsstederne i fortsættelse af den foreløbige optælling på afstemningsaftenerne. Efter valgloven er der dog ikke noget i vejen for, at der på afstemningsstederne på afstemningsaftenerne, ud over den foreskrevne optælling af stemmerne, der indføres i afstemningsbøgerne, foretages en foreløbig fintælling. En sådan foreløbig fintælling kan imidlertid ikke træde i stedet for den fintælling, som valgbestyrelsen skal foretage senest dagen efter, at afstemningen har fundet sted. En foreløbig fintælling skal under alle omstændigheder ske efter samme regler som den fintælling, valgbestyrelsen skal foretage.

Fintællingen skal ske *senest* dagen efter, at afstemningen har fundet sted. Der er ikke noget i vejen for, at den egentlige fintælling påbegyndes og evt. afsluttes på selve afstemningsaftenerne, når blot fintællingen foretages af valgbestyrelsen på ét sted for hver kommune.

Det er i loven forudsat, at fintællingen sker på et sted, som ligger i kommunen.

Fintællingen er offentlig, jf. lovens § 77, stk. 1, 2. pkt. Af sikkerhedsmæssige grunde skal der foretages den nødvendige afskærmning af den del af lokalet/lokalerne, hvor fintællingen foregår.

Den siddende kommunalbestyrelse skal sørge for, at afstemningsbøgerne, stemmesedlerne, brevstemmematerialet samt de benyttede valglister og valgkort er til stede ved fintællingen, jf. lovens § 77, stk. 2.

Fintællingen foretages særskilt for kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget efter reglerne i lovens § 78, stk. 2-6.

For hvert afstemningsområde for sig foretages en ny optælling og bedømmelse af de afgivne stemmesedler efter reglerne i lovens §§ 74 og 75, jf. lovens § 78, stk. 2, 1. pkt. Det vil sige, der sker en fornyet optælling af, hvor mange stemmer der er afgivet for hver kandidatliste. For hvert listeforbund optælles endvidere på ny de stemmer, der anses afgivet for listeforbundet, men som ikke kan henføres til nogen af de kandidatlistes, der deltager i listeforbundet. Desuden sker der en fornyet optælling af antallet af blanke og ugyldige stemmesedler. I forbindelse hermed foretages den endelige bedømmelse af stemmesedlernes gyldighed. Der henvises til afsnit 9.2. om stemmeoptælling på afstemningsstedet og afsnit 9.3. om bedømmelse af stemmesedler.

Derefter opgøres det samlede resultat for hele kommunen af den fornyede optælling og bedømmelse af de afgivne stemmesedler, der er sket for hvert af afstemningsområderne, jf. lovens § 78, stk. 2, 3. – 5. pkt.

Samtidig med optællingen af stemmer for hvert afstemningsområde for sig foretages en opgørelse af de personlige stemmer for hver kandidat samt antallet af listestemmer for hver kandidatliste, jf. lovens § 78, stk. 3. Opgørelsen af de personlige stemmer og listestemmerne kan dog også foretages ved en 3. optælling for kommunen under ét.

Reglerne, hvorefter det afgøres, om en stemme er en personlig stemme eller en listestemme, findes i lovens § 78, stk. 4 og 5:

”*Stk. 4.* Har vælgeren sat kryds ud for navnet på en kandidat eller såvel ud for navnet på en kandidat som ud for betegnelsen for den kandidatliste, kandidaten er opstillet på, anses stemmesedlen som afgivet for kandidaten (personlig stemme). Har vælgeren sat kryds ud for såvel den fælles listebetegnelse for kandidatlistes, der har indgået et listeforbund, som ud for navnet på en kandidat, der er opstillet på en af de kandidatlistes, der deltager i listeforbundet, anses stemmesedlen ligeledes som en personlig stemme for den pågældende kandidat. Tilsvarende gælder, hvis vælgeren på brevstemmesedlen har anført navnet på en kandidat eller såvel navnet på en kandidat som listebetegnelsen eller bogstavbetegnelsen for den kandidatliste, kandidaten er opstillet på. Har vælgeren på brevstemmesedlen anført såvel den fælles listebetegnelse eller

bogstavbetegnelse for kandidatlistes, der har indgået et listeforbund, som navnet på en kandidat, der er opstillet på en af de kandidatlistes, der deltager i listeforbundet, anses brevstemmesedlen ligeledes som en personlig stemme for den pågældende kandidat.

”*Stk. 5.* Har vælgeren sat kryds ud for betegnelsen for en kandidatliste eller inden for kandidatlistens felt henholdsvis rubrik på en sådan måde, at det ikke med sikkerhed fremgår, hvilken af kandidatlistens kandidater vælgeren har villet give sin stemme, anses stemmesedlen som afgivet for kandidatlisten (listestemme). Tilsvarende gælder, hvis vælgeren på brevstemmesedlen har anført listebetegnelsen eller bogstavbetegnelsen for en kandidatliste eller navnene på flere kandidater opstillet på samme kandidatliste. Har vælgeren på brevstemmesedlen anført såvel den fælles listebetegnelse eller bogstavbetegnelse for kandidatlistes, der har indgået et listeforbund, som navnene på flere kandidater, der er opstillet på en af de kandidatlistes, der deltager i listeforbundet, anses brevstemmesedlen ligeledes som en listestemme for den pågældende kandidatliste.”

Om begrebet felt, se afsnit 9.3.1.

For hvert afstemningsområde skal kommunalvalgbestyrelsen endvidere særskilt foretage en ny gennemgang af de brevstemmer (yderkuverter med deri værende følgebreve og uåbnede konvolutter), for kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, som efter valgstyernes undersøgelse ikke kunne komme i betragtning, for endeligt at afgøre, hvilke brevstemmer der ikke kan komme i betragtning. Resultatet af denne gennemgang indføres i valgbogen for det pågældende valg sammen med en opgørelse for kommunen under ét af antallet af brevstemmer, der ikke kan komme i betragtning fordelt på årsagerne hertil, jf. ovenfor i afsnit 8.7.3.

Når fintællingen er afsluttet, indføres resultatet af kommunevalgbestyrelsens fintælling for både kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget i valgbogen for det pågældende valg og meddeles de tilstedeværende, jf. lovens § 78, stk. 2 og stk. 6, 1. pkt.

Offentliggørelse af fintællingsresultatet af kommunalbestyrelsesvalget kan ikke afvente valgbestyrelsens underskrift af valgbogen, der først sker efter

kommunalbestyrelsesvalgets opgørelse, jf. lovens § 88, stk. 1. Det skyldes, at denne valgbook ud over resultatet af fintællingen også skal indeholde resultatet af opgørelsen af kommunalbestyrelsesvalget, jf. afsnit 10 nedenfor.

Der vil ikke være noget i vejen for at offentliggøre fintællingsresultatet af regionsrådsvalget, før valgbestyrelsen har underskrevet valgbooken, forudsat at der hersker den fornødne sikkerhed omkring resultatet. Det vil dog på den anden side ikke være usagligt at afvente valgbestyrelsens underskrivelse af valgbooken, før offentliggørelse sker.

Offentliggørelse kan ikke begrænses til enkelte medier.

Valgbooken for regionsrådsvalget skal snarest muligt sendes til formanden for regionsvalgbestyrelsen, se lovens § 78, stk. 6, 2. pkt.

Stemmesedlerne og det øvrige stemmemateriale opbevares af kommunevalgbestyrelsen, til opgørelsen af valget er afsluttet, jf. afsnit 12.

Stemmesedlerne og det øvrige stemmemateriale til regionsrådsvalget skal dog sendes til regionsvalgbestyrelsen, hvis regionsvalgbestyrelsen har besluttet at foretage fornyet fintælling, se nærmere nedenfor i afsnit 9.7.

9.6. Valgbestyrelsens valgbook

Om valgbooker gælder, at de valgbestyrelser, der benytter KMD A/S's valgopgørelsessystem, selv kan udskrive valgbookerne fra dette system. De valgbestyrelser, der ikke benytter KMD A/S's valgopgørelsessystem, kan købe en valgbook hos KMD A/S til manuel udfydelse.

9.6.1. Kommunevalgbestyrelsens valgbook

Kommunevalgbestyrelsen fører en valgbook, hvor valgbestyrelsen indfører alle væsentlige oplysninger om afstemningen i kommunen og resultatet heraf, dvs. resultatet af fintællingen. Opgørelsen for hvert afstemningsområde af antallet af personlige stemmer for hver kandidat samt antallet af listestemmer for hvert parti, se afsnit 9.5, skal vedlægges valgbooken som et bilag. Kommunevalgbestyrelsen fører særskilte valgbooker for kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget, jf. lovens § 15, stk. 3.

Valgbooken for kommunalbestyrelsesvalget underskrives af hele kommunevalgbestyrelsen straks efter valgets opgørelse, jf. lovens § 88, stk. 1. Valgbooken for regionsrådsvalget underskrives af hele kommunevalgbestyrelsen, når fintællingen af regionsrådsvalget er afsluttet, inden valgbooken sendes til formanden for regionsvalgbestyrelsen.

9.6.2. Regionsvalgbestyrelsens valgbook

Regionsvalgbestyrelsen fører en valgbook, hvor valgbestyrelsen indfører resultatet af den fintælling, som kommunevalgbestyrelserne har foretaget, samt en opgørelse af resultatet af fintællingen for hele regionen. Hvis regionsvalgbestyrelsen har foretaget en fornyet fintælling, jf. afsnit 9.7. nedenfor, er det dog resultatet af regionsvalgbestyrelsens fintælling, der skal indføres i valgbooken. Valgbooken indeholder endvidere resultatet af opgørelsen af kommunalbestyrelsesvalget i regionen, jf. afsnit 10 nedenfor, og underskrives af hele regionsvalgbestyrelsen straks efter valgets opgørelse, jf. lovens § 89, stk. 1.

9.7. Regionsvalgbestyrelsens eventuelle fintælling

Regionsvalgbestyrelsen kan beslutte at foretage en ny fintælling af de stemmesedler, der er afgivet til regionsrådsvalget. Den nye fintælling kan vedrøre alle stemmesedler eller bestemte grupper af stemmesedler. Ved den fornyede fintælling finder lovens §§ 78 og 78 a tilsvarende anvendelse. Se lovens § 80, stk. 1.

Valgbestyrelserne i de pågældende kommuner skal, hvis regionsvalgbestyrelsen har besluttet det, sørge for, at stemmesedlerne til regionsrådsvalget sendes til regionsvalgbestyrelsen. Har regionsvalgbestyrelsen truffet beslutningen før valgdagen, skal stemmesedlerne sendes senest dagen efter kommunevalgbestyrelsens fintælling. Træffer regionsvalgbestyrelsen beslutning herom efter valgdagen, skal stemmesedlerne sendes senest dagen efter, at kommunalbestyrelsen har modtaget underretning herom, jf. lovens § 80, stk. 2.

Inden fremsendelsen til regionsvalgbestyrelsen skal stemmesedlerne være bundet sammen og pakket som angivet i lovens § 88, stk. 1, nr. 2-6, jf. lovens § 80, stk. 3.

Den fornyede fintælling og regionsvalgbestyrelsens opgørelse af valget skal foretages senest dagen

efter, at regionsvalgbestyrelsen har modtaget stemmesedlerne fra kommunerne, jf. lovens § 80, stk. 4.

Regionsvalgbestyrelsen skal i sin valgbog indføre resultatet af den fornyede fintælling.

10. Opgørelsen af valget

10.1. Tilrettelæggelsen af og grundlaget for opgørelsen

Kommunalbestyrelsesvalget opgøres af kommunevalgbestyrelsen på grundlag af de resultater af fintællingen, der er indført i kommunevalgbestyrelsens valgbog for kommunalbestyrelsesvalget, jf. afsnit 9.5. og 9.6.1.

Regionsrådsvalget opgøres af regionsvalgbestyrelsen på grundlag af de resultater af fintællingen, der er indført i de valgbøger for regionsrådsvalget, som regionsvalgbestyrelsen har modtaget fra kommunevalgbestyrelserne i de kommuner, der indgår i regionen, jf. lovens § 79, stk. 1, 2. pkt., samt afsnit 9.5. og 9.6.2.

Regionsvalgbestyrelsen kan dog beslutte at foretage en fornyet fintælling af enten alle stemmer, der er afgivet til regionsrådsvalget, eller bestemte grupper af disse, jf. afsnit 9.7. Hvis regionsvalgbestyrelsen har foretaget fornyet fintælling, lægges resultatet af denne til grund for opgørelsen af regionsrådsvalget, jf. lovens § 79, stk. 2.

Opgørelsen af kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget skal efter lovens § 79, stk. 1, ske senest dagen efter, at fintællingen har fundet sted, dvs. senest torsdag den 19. november 2009. Har regionsvalgbestyrelsen besluttet at foretage fornyet fintælling, skal opgørelsen af regionsrådsvalget ske senest dagen efter, at regionsvalgbestyrelsen har modtaget stemmesedlerne fra kommunerne, jf. lovens § 80, stk. 4.

Reglerne i den tidligere lov, hvorefter hver af de opstillede kandidater havde ret til at overvære valgbestyrelsens endelige opgørelse af valget, er ophævet. Opgørelsen kan eventuelt tilrettelægges på en sådan måde, at resultaterne bekendtgøres for kandidater og andre interesserede, efterhånden som de foreligger.

10.2. Mandaternes fordeling på kandidatlistes

Reglerne om mandatfordelingen findes i lovens §§ 81 – 83.

Fordelingen af mandater mellem de forskellige kandidatlistes sker efter d'Hondts metode. Hver kandidatlistes stemmetal divideres med 1, 2, 3 osv., indtil der er foretaget et så stort antal divisioner som det antal mandater, der højst kan ventes at tilfalde listen. Den kandidatliste, der har den største af de fremkomne kvotienter, får det første mandat, den næststørste kvotient giver ret til det andet mandat og så videre. Er kvotienterne lige store, trækkes der lod.

Har der været anmeldt listeforbund eller valgforbund ved valget, lægges stemmetallene sammen for de kandidatlistes, som listeforbundet består af, og stemmetallene for de kandidatlistes og/eller listeforbund, som valgforbundet består af, inden det nu sammenlagte stemmetal divideres med 1, 2, 3 osv. De forbundne listes regnes således foreløbig for en enhed.

Mandatfordelingen foretages da i første omgang mellem

- 1) kandidatlistes, som ikke har indgået nogen art af forbund,
- 2) listeforbund, som ikke deltager i valgforbund, og
- 3) valgforbund.

Derefter fordeles efter samme metode de mandater, som er tilfaldet et valgforbund, mellem de listeforbund og kandidatlistes, som valgforbundet består af. Endelig fordeles de mandater, der er tilfaldet et listeforbund, mellem de kandidatlistes, som dette forbund består af.

I bilag 7 er der givet et konkret eksempel på, hvordan man beregner mandatfordelingen.

10.3. Kandidatudvælgelsen

For kandidatlistes, der har fået et eller flere mandater, sker kandidatudvælgelsen og fastlæggelse af stedfortræderrækkefølgen efter reglerne i lovens §§ 85 og 86 og § 91, stk. 2, 2. pkt.

Hvis kandidaterne er *sideordnet opstillet*, får kandidaterne kandidatlistens mandater i rækkefølge efter størrelsen af deres personlige stemmetal. Liste-

stemmerne har derfor ingen betydning ved kandidatudvælgelsen.

Hvis to eller flere kandidater har fået lige mange personlige stemmer, trækker valgbestyrelsen lod imellem de pågældende kandidater.

Stedfortræderne udtages på samme måde i rækkefølge efter størrelsen af de personlige stemmetal, og der trækkes også her lod, hvis to eller flere kandidater har fået lige mange personlige stemmer.

Hvis kandidaterne er opstillet i en bestemt rækkefølge (partiliste), udvælges kandidaterne på følgende måde:

Først udregnes kandidatlistens fordelingstal ved at dividere kandidatlistens samlede stemmetal med et tal, der er én større end det antal mandater, der er tilfaldet kandidatlisten. Det tal, der fremkommer herved, forhøjes til det næste hele tal, også selvom tallet i forvejen er et helt tal. Dette tal er kandidatlistens fordelingstal, dvs.

fordelingstallet = stemmetal divideret med (mandater + 1) forhøjet til det næste hele tal.

Hvis der har været anmeldt valgforbund og/eller listeforbund, beregnes fordelingstallet særskilt for hver af de forbundne lister.

- 1) De kandidater, der har opnået et personligt stemmetal, der er lig med eller større end fordelingstallet, er valgt.
- 2) Kandidater, der har opnået færre personlige stemmer end fordelingstallet, tildeles i rækkefølge efter deres nummer på partilisten, og så langt listestemmerne rækker, et så stort antal stemmer, at summen af personlige stemmer og listestemmer er lig med fordelingstallet. Kandidater, der på denne måde opnår et stemmetal, der er lig med fordelingstallet, er valgt.
- 3) Har man herefter stadig ikke besat alle de mandater, der er tilfaldet kandidatlisten, er de øvrige kandidater valgt i rækkefølge efter størrelsen af de opnåede stemmetal (summen af personlige stemmer og listestemmer). Har to eller flere kandidater opnået samme stemmetal, er den eller de kandidater, der står først på partilisten, valgt.

Kandidater, der opnår valg efter reglerne i nr. 1) og 2), er valgt i partilistens rækkefølge. Stedfortræderne udtages i rækkefølge efter størrelsen af de

opnåede stemmetal (summen af personlige stemmer og listestemmer), og sådan, at partilistens rækkefølge er afgørende, hvis to eller flere kandidater har fået lige mange stemmer.

I *bilag 8* er der givet et konkret eksempel på, hvordan man udvælger kandidater og fastlægger stedfortræderrækkefølge, når der er anmeldt partiliste.

10.4. Indførelse af resultatet af valgopgørelsen i valgbogen m.v. og sammenpakning af stemmemateriale m.v.

Resultatet af opgørelsen af valget indføres i valgbogen for kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget i overensstemmelse med de retningslinjer herfor, der fremgår af de valgbøger, der udskrives fra KMD's valgopgørelsessystem/kan købes hos KMD.

Kommunevalgbestyrelsen og regionsvalgbestyrelsen underskriver deres valgbog for henholdsvis kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget straks efter valgets opgørelse.

Valgbogen for kommunalbestyrelsesvalget afleveres til kommunalbestyrelsen, jf. lovens § 88, stk. 1, der opbevarer valgbogen efter reglerne i lovens § 106, stk. 1. Valgbogen for regionsrådsvalget afleveres til regionsrådet, jf. lovens § 89, stk. 1, der opbevarer valgbogen efter reglerne i lovens § 106, stk. 2.

Reglerne om sammenpakning af stemmematerialet står i lovens § 88, stk. 1 og 2, og § 89, stk. 2, mens reglerne om opbevaring af stemmematerialet står i lovens § 106. Disse regler indebærer følgende:

- 1) Kommunevalgbestyrelsen skal pakke stemmematerialet sammen som angivet i lovens § 88, stk. 1 og 2, når fintællingen af de afgivne stemmesedler til kommunalbestyrelsesvalget og regionsrådsvalget er afsluttet. Materialet afleveres til kommunalbestyrelsen, som opbevarer materialet i overensstemmelse med reglerne i lovens § 106, stk. 1. Dette gælder dog ikke, hvis regionsvalgbestyrelsen har foretaget en fornyet fintælling, jf. pkt. 2.
- 2) Hvis regionsvalgbestyrelsen har foretaget fornyet fintælling af de afgivne stemmesedler til regionsvalget, skal regionsvalgbestyrelsen pakke stemmesedlerne sammen som angivet i

lovens § 88, stk. 1 og 2, jf. § 89, stk. 2. Stemmesedlerne afleveres i så fald til regionsrådet, der opbevarer stemmesedlerne som angivet i lovens § 106, stk. 2. Regionsrådet opbevarer endvidere det øvrige valgmateriale, som regionsvalgbestyrelsen har modtaget i forbindelse med valget.

10.5. Underretning af de valgte og stedfortræderne

Kommunevalgbestyrelsen/regionsvalgbestyrelsen underretter de valgte kandidater om, at de er valgt, og underretter de kandidater, der ikke er valgt, om, at de er stedfortrædere med angivelse af rækkefølgen på stedfortræderlisten, jf. lovens § 90 og § 91, stk. 4.

10.6. Eventuel fornyet fintælling efter aflevering af valgbogen og underretning af kandidaterne

Efter ministeriets opfattelse er kommunevalgbestyrelsen ved kommunalbestyrelsesvalg og regionsvalgbestyrelsen ved regionsrådsvalg afskåret fra uden særlig anledning at foretage en fornyet gennemgang af stemmesedlerne, efter at valgopgørelsen er tilendebragt, valgbestyrelsens valgbog er underskrevet, og resultatet er meddelt kandidaterne. Såfremt der foreligger en begrundet mistanke om ikke ubetydelige fejl i forbindelse med stemmeoptællingen, og såfremt der er grund til at antage, at opgørelsen af resultatet af stemmeoptællingen og dermed eventuelt også opgørelsen af valgets resultat kan være urigtig, har valgbestyrelsen imidlertid som det organ, der er ansvarligt for en korrekt opgørelse af valget, efter ministeriets opfattelse *ret* – og efter omstændighederne *pligt* – til at iværksætte en fornyet fintælling, selvom valgopgørelsen er tilendebragt, valgbestyrelsens valgbog er underskrevet, og resultatet er meddelt kandidaterne. Den fornyede fintælling kan afhængig af fejlens karakter enten omfatte alle stemmesedler eller bestemte grupper af stemmesedler.

Efter ministeriets opfattelse må der ved en stillingtagen til, hvorvidt kommunevalgbestyrelsen ved kommunalbestyrelsesvalg og regionsvalgbestyrelsen ved regionsrådsvalg har været berettiget til af egen drift at foretage en fornyet fintælling, lægges vægt på grovheden af fejlen og sandsynligheden for, at fejlen kan have haft betydning for udfaldet af valget. Hensynet til fasthed og bestemt-

hed om kommunevalgbestyrelsen/regionsvalgbestyrelsen opgørelse må endvidere tillægges betydning ved denne vurdering således, at der må være tale om mistanke om grovere fejl, såfremt der er forløbet nogen tid, siden opgørelsen er tilendebragt, og kommunevalgbestyrelsen/regionalvalgbestyrelsen valgbog er underskrevet, og resultatet er meddelt kandidaterne.

Kommunevalgbestyrelsen har ved regionsrådsvalg en tilsvarende adgang som regionsvalgbestyrelsen til at foretage en fornyet fintælling. Selv om kommunevalgbestyrelsen ikke har ansvaret for opgørelsen af regionsrådsvalget, har kommunevalgbestyrelsen et selvstændigt ansvar for opgørelsen af resultatet af stemmeafgivningen i kommunen.

Efter ministeriets opfattelse har valgbestyrelsens formand som udgangspunkt ikke adgang til at træffe beslutning om afholdelse af fornyet fintælling. Valgbestyrelsens formand kan imidlertid som led i sin forberedelse af valgbestyrelsens møder iværksætte de fornødne undersøgelser, herunder fornyede optællinger af stemmesedlerne i det omfang, hvor dette er nødvendigt for at afklare, om der er grundlag for, at valgbestyrelsen eventuelt træffer beslutning om at iværksætte fornyet fintælling. Det er dog en forudsætning, at optællingen ikke har karakter af fornyet fintælling og at optællingen som nævnt sker som led i en undersøgelse af, om en mistanke om eventuelle fejl ved stemmeoptællingen kan begrunde en fornyet fintælling.

Det er som udgangspunkt ikke en betingelse, at den fornyede fintælling sker på ét sted under ledelse af henholdsvis kommunevalgbestyrelsen ved kommunalbestyrelsesvalg og regionsvalgbestyrelsen ved regionsrådsvalg. Valgbestyrelsen skal dog foretage den fornyede fintælling centralt, hvis der foreligger en begrundet mistanke om, at der ikke har været en ensartet bedømmelse af stemmesedlerne i de enkelte kommuner, herunder en ensartet bedømmelse af, hvorvidt en stemmeseddel er en personlig stemme eller en listestemme. Regionsvalgbestyrelsen kan således normalt godt bede kommunevalgbestyrelsen om at foretage den fornyede fintælling på regionsvalgbestyrelsens vegne, men regionsvalgbestyrelsen kan ikke pålægge kommunevalgbestyrelsen at foretage en sådan fornyet fintælling.

En fornyet fintælling skal i øvrigt efter ministeriets opfattelse foretages efter de samme regler som kommunevalgbestyrelsernes første fintælling, idet der dog skal ske de fornødne afvigelser, hvis den fornyede fintælling i modsætning til den første fintælling begrænses til kun at omfatte bestemte grupper af stemmesedler.

Den fornyede fintælling er derfor, også selv om den kun omfatter bestemte grupper af stemmesedler, offentlig og skal ligesom den første fintælling foregå i et lokale, der er offentligt tilgængeligt.

Med hensyn til spørgsmålet om offentliggørelse af tid og sted for den fornyede fintælling bemærkes, at den kommunale valglov ikke indeholder regler om, at kommunevalgbestyrelsen forud for den første fintælling skal bekendtgøre tid og sted for denne. For så vidt angår fornyet fintælling er det derimod ministeriets opfattelse, at kommunevalgbestyrelsen har en vis forpligtelse til, så vidt dette er muligt, at offentliggøre tid og sted for denne, f.eks. via den nuværende eller den nye kommunes hjemmeside. En sådan forpligtelse kan efter ministeriets opfattelse udledes af det forhold, at en fornyet fintælling ikke – i modsætning til kommunevalgbestyrelsens første fintælling – skal finde sted i alle tilfælde på en på forhånd fastsat dag, men alene efter nærmere beslutning herom. Offentligheden er derfor ikke på forhånd bekendt med, hverken at fintælling skal finde sted eller på hvilken dag, og har derfor heller ikke – som det er tilfældet for kommunevalgbestyrelsens første fintælling – anledning til selv at skaffe sig nærmere oplysninger om, hvor og hvornår fintællingen skal foretages.

10.7. Indsendelse af kopi af valgbogen til Indenrigs- og Socialministeriet

Kommunevalgbestyrelsen og regionsvalgbestyrelsen skal sende en kopi af deres valg bog for kommunalbestyrelsesvalget/regionsrådsvalget til Indenrigs- og Socialministeriet senest dagen efter valgets opgørelse, dvs. fredag den 20. november 2009. Se lovens § 88, stk. 3, og § 89, stk. 3. Har regionsvalgbestyrelsen foretaget fornyet fintælling, skal valg bogen for regionsrådsvalget dog sendes ind senest to dage efter, at regionsvalgbestyrelsen har modtaget stemmesedlerne fra kommunerne, jf. afsnit 10.1.

Ved ”kopi” forstås en bekræftet fotokopi.

Valgbøgerne kan indsendes elektronisk til Indenrigs- og Socialministeriet i pdf- eller lignende format på mailadressen valg@ism.dk, eller pr. post til Indenrigs- og Socialministeriet, Kommunaljura, Holmens Kanal 22, 1060 København K.

Om indsendelse af valgbøger til Indenrigs- og Socialministeriet henvises i øvrigt til lovens § 88, stk. 3, og til lovens § 89, stk. 3.

Samtidig bedes indsendt en annulleret stemmeseddel samt en fortegnelse over kandidater til valget.

Der skal *ikke* indsendes kopi af afstemningsbøgerne.

11. Fritagelse for valg

Enhver, der er valgbar, har pligt til at modtage valg. En valgt kandidat skal dog efter anmodning fritages for at modtage valg, hvis den valgte på grund af sin helbredstilstand, varetagelse af andet offentligt hverv, forretninger eller lignende har rimelig grund til at ønske sig fritaget for at modtage valg, jf. lovens § 92, stk. 2. At den pågældende er fyldt 60 år og/eller tidligere har været medlem af kommunalbestyrelsen/amtsrådet/regionsrådet er ikke en gyldig grund til at blive fritaget for at *modtage* valg, men alene fritagelsesgrund for at *opstille* til valg, jf. lovens § 5.

Anmodning om fritagelse for valg skal indgives skriftligt til den siddende kommunalbestyrelse/det siddende regionsråd senest 10 dage efter valgdagen, dvs. senest fredag den 27. november 2009, jf. lovens § 92, stk. 3. De nævnte myndigheders afslag på en anmodning om fritagelse for valg kan af den valgte indbringes for indenrigs- og socialministeren senest 14 dage efter, at afslaget er givet, jf. lovens § 92, stk. 4.

Såfremt en valgt kandidat fritages for at modtage valg, indtræder stedfortræderen efter reglerne i lovens § 91. Se lovens § 92, stk. 5.

12. Valgklager

Klage over valget kan indgives af enhver vælger i kommunen/regionen. Valgklager skal indgives skriftligt til den siddende kommunalbestyrelse/det siddende regionsråd senest ugedagen efter valgdagen, dvs. senest tirsdag den 24. november 2009. Se

lovens § 93, stk. 1. De nævnte myndigheders afgørelse af valgklager kan af enhver vælger i kommunen/regionen indbringes for indenrigs- og socialministeren senest 14 dage efter, at afgørelsen er meddelt klageren, jf. lovens § 94.

Hvis den endelige afgørelse af en klage over valget går ud på, at afstemningen erklæres ugyldig, skal der snarest muligt afholdes omvalg. Ved omvalg kan kun de personer, der havde valget og var optaget på valglisten på den almindelige valgdag, afgive stemme. Omvalg afholdes i øvrigt efter samme regler som valget på den almindelige valgdag. Se lovens § 95.

Hvis den endelige afgørelse af en valgklage går ud på, at et eller flere medlemmers valg erklæres ugyldigt, indtræder vedkommende stedfortræder efter reglerne i lovens § 91. Se lovens § 96.

13. Opbevaring og kassation af valgmateriale

Kommunevalgbestyrelsen opbevarer valgbogen til kommunalbestyrelsesvalget, afstemningsbøgerne, valglisten, valgkortene, stemmesedlerne samt øvrigt valgmateriale, som kommunalbestyrelsen eller kommunevalgbestyrelsen har modtaget i forbindelse med kommunalbestyrelsesvalget, jf. lovens § 106, stk. 1. Tilsvarende opbevarer regionsvalgbestyrelsen valgbogen til regionsrådsvalget samt øvrigt valgmateriale, som regionsrådet eller regionsvalgbestyrelsen har modtaget i forbindelse med regionsrådsvalget. Har regionsvalgbestyrelsen foretaget en fornyet fintælling, opbevares stemmesedlerne til valget til regionsrådsvalget af regionsrådet, jf. § 106, stk. 2.

Når klagefristen er udløbet, og eventuelle klager over valget er endeligt afgjort, skal valglisten, valgkortene, stemmesedlerne samt brevstemmematerialet tilintetgøres. Benyttes elektroniske valglister og/eller elektroniske brevstemmeprotokoller, skal disse også tilintetgøres efter reglerne i lovens § 106, stk. 3.

Øvrigt valgmateriale, herunder afstemningsbøgerne og valgbøgerne, opbevares efter reglerne i arkivloven, jf. bekendtgørelser nr. 1000 af 28. september 2004 om bevaring og kassation af arkivalier i primærkommunerne, nr. 692 af 3. juli 2003 om

bevaring og kassation af arkivalier hos Københavns og Frederiksberg Kommuner og nr. 575 af 16. juni 2003 om bevaring og kassation af arkivalier i amtskommunerne.

Tilintetgørelse og opbevaring af brevstemmer, der modtages efter valgdagen, skal fortsat ske efter de principper, der var angivet i §§ 5 og 6 i tidligere cirkulære nr. 64 af 3. maj 1989 om brevstemmeprotokollers indhold og udformning. Cirkulæret er nu erstattet af cirkulære nr. 54 af 8. maj 2001.

Brevstemmer, der modtages efter valgdagen, men inden klagefristen er udløbet, og eventuelle klager over valget er endeligt afgjort, skal således som udgangspunkt tilintetgøres sammen med valglisten, valgkortene og stemmesedlerne.

14. Afholdelse af udgifterne ved valget

Reglerne om afholdelse af udgifterne ved de kommunale og regionale valg står i lovens § 107.

Efter denne bestemmelse afholdes udgifterne ved de kommunale og regionale valg af kommunerne, jf. lovens § 107, stk. 1. Regionerne afholder dog udgifterne til de foranstaltninger, som efter loven påhviler regionsrådet eller regionens valgbestyrelse, jf. lovens § 107, stk. 2. Ved omvalg til regionsrådet afholdes samtlige udgifter til valget af regionen.

Udgifterne til brevstemmematerialet afholdes uanset ovennævnte regler af statskassen. Portoudgifter til forsendelse af brevstemmer afholdes uanset ovennævnte regler af den myndighed, institution, skib eller havanlæg, som stemmemodtageren repræsenterer.

15. Formularer m.v. til brug ved valget

Formularer til kandidatlistor og anmeldelse af listeforbund og/eller valgforbund og brevstemmeprotokoller kan købes hos Schultz Distribution, Herstedvang 10-12, 2620 Albertslund, tlf. 43 22 73 00, telefax 43 63 19 69, e-post Schultz@Schultz-Grafisk.dk. Samme sted kan der rekvireres brevstemmemateriale og ansøgningsskemaer til brug ved anmodning om brevstemmeafgivning i hjemmet for Indenrigs- og Socialministeriets regning.

Indenrigs- og Socialministeriet, den 21. august 2009

KAREN ELLEMANN

/ Christian Vigh

Oversigt over bekendtgørelser, cirkulærer og vejledninger, der finder anvendelse ved de kommunale og regionale valg den 17. november 2009

Oversigten vedrører bekendtgørelser, cirkulærer og vejledninger udstedt i medfør af lov kommunale og regionale valg, jf. lovbekendtgørelse nr. 144 af 24. februar 2009.

Bekendtgørelser

- Bekendtgørelse nr. 645 af 12. oktober 1989 om valgagitation, som ændret ved bekendtgørelse nr. 828 af 25. november 1998
- Bekendtgørelse nr. 649 af 19. juni 2007 om bedømmelse af stemmesedler afgivet til kommunale og regionale valg
- Bekendtgørelse nr. 264 af 31. marts 2009 om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg
- Bekendtgørelse nr. 127 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning på sygehuse
- Bekendtgørelse nr. 128 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem
- Bekendtgørelse nr. 129 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning i kriminalforsorgens anstalter og arresthusene
- Bekendtgørelse nr. 130 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen

Cirkulærer

- Cirkulære nr. 54 af 8. maj 2001 om brevstemmeprotokollers indhold og udformning

Oversigt over ændringer af reglerne om kommunale og regionale valg

Siden de kommunale og regionale valg den 15. november 2005 er lov om kommunale og regionale valg, jf. dagældende lovbekendtgørelse nr. 348 af 18. maj 2005, ændret ved § 3 i lov nr. 222 af 8. april 2008 og § 3 i lov nr. 1347 af 19. december 2008.

Endvidere er en række af de hidtidige bekendtgørelser om valg af betydning for bl.a. kommunale og regionale valg erstattet af nye bekendtgørelser, se nærmere nedenfor.

Ændringer i den kommunale og regionale valglov siden sidste kommunale og regionale valg den 15. november 2005

Ved § 3 i lov nr. 222 af 8. april 2008 om ændring af lov om valg til Folketinget, lov om valg af danske medlemmer til Europa-Parlamentet og lov om kommunale og regionale valg (Valgnævnet, godkendelse af partinavne m.v.) justeres bl.a. reglerne om, i hvilke boformer og boliger der ved folketingsvalg, folkeafstemninger, Europa-Parlamentsvalg samt regionale og kommunale valg kan brevstemmes i lyset af de forskellige boligformer, voldsramte kvinder, ældre og handicappede og personer med særlige sociale problemer vil kunne tilbydes efter social- og boliglovgivningen (lovens § 60, stk. 2). Lovændringen bragte blandt andet beboerne i boformerne efter servicelovens § 107, stk. 1, og stk. 2, nr. 2, ind under brevstemmereglerne, dvs. beboere i boformer til midlertidigt ophold til voksne, der på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer har behov for det, jf. servicelovens § 107, stk. 1, eller til voksne med nedsat psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer, der har behov for pleje eller behandling, og som på grund af disse vanskeligheder ikke kan klare sig uden støtte, jf. servicelovens § 107, stk. 2, nr. 2. Herudover fik kvinder, som opholder sig i kvindekrisecentre, jf. servicelovens § 109, ret til at brevstemme i krisecentret. Endvidere fik beboere i ustøttede private plejeboliger og friplejeboliger ret til at brevstemme i boligen, ligesom beboere i lette kollektivboliger blev bragt ind under brevstemmereglerne. For almene plejeboliger m.v., hvis beboere i dag kan brevstemme i boligen, blev denne ret gjort ubetinget, således at kommunalbestyrelsens adgang til at beslutte, at brevstemmeafgivning i stedet kan ske i vælgerens eget hjem, ophæves.

Ved § 3 i lov nr. 1347 af 19. december 2008 om ændring af lov om valg til Folketinget, lov om valg af danske medlemmer til Europa-Parlamentet og lov om kommunale og regionale valg (Hjælp til stemmeafgivningen) får vælgere med behov for hjælp til stemmeafgivningen ret til at forlange, at hjælpen ydes af den person, som vælgeren selv har udpeget, når blot der samtidig medvirker en myndighedsperson (lovens § 55, stk. 2, 2. pkt. og § 67, stk. 4, 2. pkt.). Dette gælder såvel ved stemmeafgivningen på valgdagen som ved brevstemmeafgivningen. De hidtidige særlige regler for blinde og svagsynede vælgere ved stemmeafgivningen på valgdagen ophæves. Også blinde og svagsynede vælgere kan således kun forlange, at hjælpen ydes af den person, som vælgeren selv har udpeget, når blot der samtidig medvirker en myndighedsperson.

Nye eller ændrede bekendtgørelser af betydning for kommunale og regionale valg

Bekendtgørelse nr. 264 af 31. marts 2009 om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg træder i stedet for bekendtgørelse nr. 654 af 19. juni 2007 om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg, der trådte i stedet for bekendtgørelse nr. 588 af 1. september 1989 som ændret ved bekendtgørelse nr. 308 af 3. maj 2001. Bekendtgørelse nr. 654 af 19. juni 2007 indeholder bl.a. konsekvensændringer som følge af kommunalreformen. Endvidere gøres den særlige ordning for valgene i 2005, hvorefter kandidatlisterne kan beslutte, om geografisk lokalitet skal anføres på stemmesedlen ved kommunalbestyrelsesvalg og regionsrådsvalg, permanent (bekendtgørelsens § 8). Ved den nu gældende bekendtgørelse nr. 264 af 31. marts 2009 nedsættes minimumskravet til stemmesedlens gramvægt fra 125 g/m² til 120 g/m² (bekendtgørelsens § 1).

Bekendtgørelse nr. 127 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning på sygehuse træder i stedet for bekendtgørelse nr. 760 af 26. juni 2007 om brevstemmeafgivning på sygehuse. *Bekendtgørelse nr. 128 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem* træder i stedet for bekendtgørelse nr. 758 af 26. juni 2007 om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem. *Bekendtgørelse nr. 129 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning i kriminalforsorgens anstalter og arresthusene* træder i stedet for bekendtgørelse nr. 757 af 26. juni 2007 om brevstemmeafgivning i kriminalforsorgens anstalter og arresthusene. *Bekendtgørelse nr. 130 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen* træder i stedet for bekendtgørelse nr. 591 af 23. juni 2008 om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, der trådte i stedet for bekendtgørelse nr. 759 af 26. juni 2007 om brevstemmeafgivning på plejehjem m.v. og i ældreboliger.

Bekendtgørelserne indeholder ajourføringer nødvendiggjort af ovennævnte lov nr. 1347 af 19. december 2008 om ændring af lov om valg til Folketinget, lov om valg af danske medlemmer til Europa-Parlamentet og lov om kommunale og regionale valg (Hjælp til stemmeafgivningen). Bekendtgørelserne fastlægger i overensstemmelse med lovforslagets bemærkninger, at den fornødne hjælp i givet fald skal ydes af hjælperen og stemmemodtageren i forening. Det fastsættes dog – som et supplement hertil – at det altid er stemmemodtageren, der sikrer sig vælgerens identitet, giver vælgeren vejledning m.v. og attesterer stemmeafgivningen på følgebrevet. Som en følge heraf fastsættes, at hjælperen i stedet for den anden stemmemodtager må underskrive følgebrevet på vælgerens vegne, hvis vælgeren skal have hjælp hertil. Endvidere slås fast, at selv om den fornødne hjælp alene skal ydes af den ene af stemmemodtagerne, må den anden stemmemodtager fortsat være til stede i stemmelokalet bl.a. af hensyn til, at vedkommende kan træde til og underskrive følgebrevet, hvis hjælperen ikke magter denne opgave. Da hjælperens fulde navn ikke er kendt i kommunen, fastsættes det nu generelt, at underskriften, hjælperen/stemmemodtageren må foretage på følgebrevet på vegne af en vælger, der ikke selv kan underskrive, altid skal ske ved brug af underskrift og ikke initialer.

Ud over de justeringer, der blev foretaget i de ovennævnte fire bekendtgørelser om brevstemmeafgivningen som følge af vedtagelsen af lov nr. 1347 af 19. december 2008, indeholder *bekendtgørelse nr. 130 af 19. februar 2009 om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen* en ajourføring af regelsættet som følge af den justering af reglerne om, i hvilke boformer og boliger der kan brevstemmes, som skete ved lov nr. 222 af 8. april 2008. Ved ajourføringen er der bl.a. taget højde for, at de boformer og boliger, hvor der nu kan brevstemmes, ikke nødvendigvis er tilknyttet en institution. Bl.a. skal det særlige stemmelokale, kommunalbestyrelsen skal indrette til brevstemmeafgivningen, være i tilknytning til eller i umiddelbar nærhed af boformen eller boligen (bekendtgørelsens § 5).

I *bekendtgørelse nr. 649 af 19. juni 2007 om bedømmelse af stemmesedler afgivet til kommunale og regionale valg*, der træder i stedet for bekendtgørelse nr. 439 af 31. maj 2001, er der foretaget en opdatering af opregningen af eksempler på officielle samt sikre uofficielle bogstavbetegnelser (bekendtgørelsens § 21, stk. 2, og § 24, stk. 3). Betegnelsen "KF" anses ikke længere som en bogstavbetegnelse, der afhængigt af det partinavn eller kandidatnavn, der i øvrigt var påført brevstemmesedlen, kunne anses som en henvisning til enten Det Konservative Folkeparti eller Kristeligt Folkeparti, jf. særreglen herom i § 24, stk. 4, i den tidligere gældende bekendtgørelse. Betegnelsen "KF" anses i stedet nu som en sikker uofficiel bogstavbetegnelse for Det Konservative Folkeparti.

Bekendtgørelse nr. 264 af 31. marts 2009*Bekendtgørelse om stemmesedler til brug ved kommunalevalg og regionale valg*

I medfør af § 49 i lov om kommunale og regionale valg, jf. lovbekendtgørelse nr. 144 af 24. februar 2009, fastsættes:

§ 1. Stemmesedlerne skal være af karton eller svært papir med en gramvægt på mindst 120 g/m². Stemmesedlerne til kommunalbestyrelsesvalg skal være trykt på hvidt materiale. Stemmesedlerne til regionsrådsvalg skal være trykt på gult materiale.

Stk. 2. Stemmesedlerne skal ved anbragte knæk være til at sammenfolde således, at de kan nedlægges af vælgerne i stemmekassen, uden at nogen kan se, hvorledes der er stemt.

§ 2. Øverst på stemmesedlerne anføres med store, fede typer:

1) I Københavns Kommune ordet »Borgerrepræsentantvalget« med tilføjelse af årstallet for valget.

2) I de øvrige kommuner ordet »Kommunalbestyrelsesvalget« eller ordet »Byrådsvalget« alt efter, hvilken benævnelse der er fastsat for kommunalbestyrelsen i kommunens styrelsesvedtægt, med tilføjelse af årstallet for valget.

3) I regionerne ordet »Regionsrådsvalget« med tilføjelse af årstallet for valget.

Stk. 2. Umiddelbart under det i stk. 1 anførte ord samt årstal anføres kommunens henholdsvis regionens navn.

Stk. 3. Umiddelbart under kommunens henholdsvis regionens navn og umiddelbart over den fede, vandrette streg, der er nævnt i § 3, stk. 3, 3. pkt., anføres med almindelige typer: »Sæt x til højre for en listebetegnelse (et partinavn) eller et kandidatnavn. Sæt kun ét x på stemmesedlen«.

§ 3. Stemmesedlerne skal indeholde et særskilt felt for hver af de godkendte kandidatlisters. Kandidatlisters, der har indgået listeforbund, anføres dog i samme felt, jf. § 10. Felterne anbringes under hinanden i alfabetisk rækkefølge efter kandidatlisternes bogstavbetegnelse. Kandidatlisters, der ikke er tildelt nogen bogstavbetegnelse, jf. lovens § 36, anføres nederst på stemmesedlerne i alfabetisk rækkefølge efter deres listebetegnelse.

Stk. 2. Hvis flere kandidatlisters er tildelt samme bogstavbetegnelse, anføres de pågældende kandidatlisters i indbyrdes rækkefølge efter det tal, der er tilføjet bogstavbetegnelsen, jf. dog § 10, stk. 4.

Stk. 3. Felterne skal adskilles fra hinanden ved en fed, vandret streg. Også det øverste og nederste felt skal henholdsvis begyndes og afsluttes med en fed, vandret streg. Den fede, vandrette streg, hvormed det øverste felt begyndes, skal være dobbelt så fed som de øvrige fede, vandrette streger.

§ 4. Øverst i hvert felt anføres med fede typer kandidatlistens bogstavbetegnelse efterfulgt af et punktum. Bogstavbetegnelsen skal anbringes umiddelbart inden for stemmesedlens venstre kant. Hvis flere kandidatlisters er tildelt samme bogstavbetegnelse, anføres desuden det tal, som valgbestyrelsen har føjet til bogstavbetegnelsen. Til højre for bogstavbetegnelsen anføres listebetegnelsen ligeledes med fede typer. Der skal mellem listebetegnelsen og stemmesedlens højre kant være rigelig plads til at sætte et kryds.

§ 5. Under bogstavbetegnelsen og listebetegnelsen, jf. § 4, anføres, adskilt ved en halvfed, vandret streg, navnene på de kandidater, der er opført på kandidatlisten. Navnene anføres med almindelige typer og adskilles fra hinanden med tynde, vandrette streger.

Stk. 2. Kandidaternes navne anføres i den rækkefølge, hvori de er anført på kandidatlisten enten under hinanden eller i kolonner ved siden af hinanden, jf. § 9.

Stk. 3. Hvis kandidaterne er opstillet i en bestemt rækkefølge (partiliste), sættes foran kandidaternes navne et nummer, der angiver denne rækkefølge. Nummeret anføres med arabertal efterfulgt af et punktum. Er kandidaterne sideordnet opstillet sættes ingen numre.

§ 6. Kandidaternes navne anføres med fornavne eller forbogstaver først.

Stk. 2. Kandidaterne skal anføres på stemmesedlerne med deres fulde navn, medmindre de på kandidatlisten har angivet, hvordan navnet ønskes anført. Kandidatens efternavn eller mellemnavn samt mindst ét fornavn eller forbogstav skal altid anføres. Kun mellem- og efternavne, som kandidaten er berettiget til at føre efter navneloven, eller mellemnavne, som er anmeldt til folkeregistret, kan anføres på stemmesedlen. I stedet for fornavnet kan anføres et kaldenavn, der er afledt af fornavnet.

Stk. 3. Navnene anføres begyndende umiddelbart inden for stemmesedlens venstre kant. Der skal mellem kandidaternes navne samt en eventuel betegnelse for stilling eller bopæl, jf. §§ 7 og 8, og stemmesedlens højre kant være rigelig plads til at sætte et kryds.

§ 7. I tilfælde, hvor valgbestyrelsen skønner, at der kan ske forveksling af kandidaternes navne, skal der i forlængelse af navnene anføres en kortfattet betegnelse på enten stilling eller bopæl for de pågældende kandidater. I andre tilfælde må kandidaternes stilling eller bopæl ikke anføres, jf. dog § 8.

§ 8. På stemmesedlerne til valget til en kommunalbestyrelse skal, såfremt en kandidatliste anmoder herom, i forlængelse af eller under navnene på kandidatlistens kandidater anføres betegnelsen for den geografiske lokalitet, hvor vedkommende kandidat har sin bopæl.

Stk. 2. På stemmesedlerne til valget til et regionsråd skal, såfremt en kandidatliste anmoder herom, i forlængelse af eller under navnene på kandidatlistens kandidater anføres betegnelsen for den kommune eller den geografiske lokalitet, hvor vedkommende kandidat har sin bopæl.

Stk. 3. Skriftlig anmodning om anførelse af den i stk. 1 henholdsvis stk. 2 nævnte betegnelse på stemmesedlerne skal indleveres til valgbestyrelsens formand samtidig med indleveringen af kandidatlisten. Anmodningen skal for hver enkelt kandidat indeholde oplysning om den i stk. 1 henholdsvis stk. 2 nævnte betegnelse, der ønskes anført på stemmesedlerne. Anmodningen skal for hver kandidatliste være underskrevet af alle stillere og kandidater på kandidatlisten. Anmodningen kan ikke tilbagekaldes.

Stk. 4. Indeholder den i stk. 3 nævnte skriftlige anmodning for en eller flere kandidater ikke de i stk. 3, 2. pkt., anførte oplysninger, skal den eller de pågældende kandidater på stemmesedlerne anføres med postdistriktet for den adresse, hvor den eller de pågældende kandidater er tilmeldt folkeregistret, eller for så vidt angår regionsrådsvalg med navnet på den kommune, hvor den eller de pågældende kandidater er tilmeldt folkeregistret. Valgbestyrelsen træffer afgørelse herom.

§ 9. Valgbestyrelsen kan beslutte, at kandidaternes navne inden for hvert felt, skal opføres i to eller flere lodrette kolonner.

Stk. 2. Hvis det besluttet at opføre kandidaternes navne i to eller flere kolonner, skal navnene på samtlige kandidater fordeles ligeligt mellem kolonnerne, der skal adskilles fra hinanden med halvfede, lodrette streger. De rubrikker til kandidaternes navne, der således dannes, skal alle være lige brede. En beslutning om at opføre kandidaternes navne i to eller flere kolonner skal omfatte kandidaterne for samtlige kandidatlisters på stemmesedlen. I de enkelte kolonner skal kandidaternes navne anføres som angivet i §§ 5-8. Rubrikkerne til kandidaternes navne skal have en sådan bredde, at der til højre for kandidaternes navne samt en eventuel betegnelse for stilling eller bopæl i de enkelte rubrikker er rigelig plads til at sætte et kryds.

§ 10. Kandidatlisters, der har indgået listeforbund, anføres i samme felt på stemmesedlen. I feltet anføres øverst med fede typer kandidatlisternes fælles bogstavbetegnelse efterfulgt af et punktum og kandidatlisternes fælles listebetegnelse. Mellem den fælles listebetegnelse og stemmesedlens højre kant skal der være rigelig plads til at sætte et kryds.

Stk. 2. De enkelte kandidatlisters inden for listeforbundet anføres indbyrdes adskilt ved halvfede, lodrette streger i hver sin rubrik ved siden af hinanden umiddelbart under den fælles bogstav- og listebetegnelse og

adskilt herfra ved en halvfed, vandret streg. For hver kandidatliste anføres med halvfede typer det tal, som valgbestyrelsen har føjet til den fælles bogstavbetegnelse, efterfulgt af et punktum og en eventuelt anmeldt betegnelse på et særligt lokalt eller andet tilhørsforhold, der ligeledes skal anføres med halvfede typer. Umiddelbart herunder og adskilt ved en halvfed, vandret streg anføres navnene på kandidatlistens kandidater, der indbyrdes skal være adskilt med tynde, vandrette streger.

Stk. 3. De enkelte rubrikker anbringes i vandret rækkefølge fra venstre til højre. Hvis stemmesedlen herved vil få en uhensigtsmæssig bredde, kan valgbestyrelsen beslutte, at rubrikkerne skal anbringes i to eller om fornødent flere rækker under hinanden adskilt af halvfede, vandrette streger.

Stk. 4. Hvis ikke alle kandidatlister med samme bogstav- og listebetegnelse deltager i listeforbundet, skal de kandidatlister, der har indgået listeforbund, anføres på den ovenfor i stk. 2 angivne måde i samme felt forud for de kandidatlister med samme bogstav- og listebetegnelse, der ikke deltager i listeforbundet. De sidstnævnte kandidatlister skal anføres på den i § 4 angivne måde i felter for sig og adskilt fra de forudgående ved en fed, vandret streg.

§ 11. Alle de vandrette streger, der er nævnt i bekendtgørelsen, skal gå tværs over stemmesedlen fra kant til kant.

§ 12. Ud over det, der er nævnt i de foregående paragraffer, må intet ord eller bogstav og intet navn, tal eller tegn være påført nogen stemmeseddel ved tryk eller ved skrift eller på anden måde.

§ 13. Bekendtgørelsen træder i kraft den 15. april 2009 og finder første gang anvendelse ved de kommunale og regionale valg i 2009.

Stk. 2. Samtidig ophæves bekendtgørelse nr. 654 af 19. juni 2007 om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg.

Velfærdsministeriet, den 31. marts 2009

Karen Ellemann

/ Nicoline Nyholm Miller

Udsnit af en stemmeseddel og bemærkninger hertil

Kommunalbestyrelsesvalget 2009 Kattegat Kommune

Sæt x til højre for en listebetegnelse (et partinavn) eller et kandidatnavn
Sæt kun ét x på stemmesedlen

A. Socialdemokratiet

L. De Tværpolitiske

1. Øvre Torp

1. Helge Jensen, gårdejer
2. Ria Andersen
3. Hans Hansen
4. Hanne Christensen

2. Nedre Torp

1. Niels Sørensen
2. Ole Hansen, Torpevang
3. Jens Jensen
4. Jenny Hansen

3. Ungdomslisten

- Hans K. Nielsen
Else Steen Christensen
Ole Hansen, Hørhaven
Lars Larsen
Lene Larsen

4. Krogeløkke

1. Agnes Pedersen
2. O. Jensen

M. De Tværpolitiske

- Marie Petersen
Helge Jensen, lærer
Otto Sørensen
Niels Pedersen
Chr. H. Andersen
Helge Christensen
Otto Ole Hansen
S. Sørensen
Gerda Bang
Arne Andersen
Anna Larsen

Bemærkninger til det viste udsnit af en stemmeseddel

Som eksempel til illustration af, hvordan en stemmeseddel kan se ud, er vist et udsnit af en fiktiv stemmeseddel i en kommune, hvis kommunalbestyrelse består af ni medlemmer.

For oven på stemmesedlen efter overskriften ”Kommunalbestyrelsesvalget 2009 Kattegat Kommune”, men før listefelterne er anført teksten ”Sæt kryds til højre for en listebetegnelse (et partinavn) eller et kandidatnavn. Sæt kun ét x på stemmesedlen”, jf. § 2, stk. 3, i bekendtgørelse nr. 264 af 31. marts 2009 om stemmesedler til brug ved kommunale og regionale valg.

Den fede vandrette streg, der adskiller vejledningsteksten fra det øverste listefelt på stemmesedlerne – dvs. den fede vandrette streg, hvormed det øverste felt begyndes – er gjort dobbelt så fed som de fede, vandrette streger, der i øvrigt afgrænser de forskellige kandidatlisters felter (bekendtgørelsens § 3, stk. 3). Dette er en ændring i forhold til de regler, der fandt anvendelse ved kommunal- og regionalvalget i 2005. Endvidere skal vejledningsteksten øverst på stemmesedlen ikke længere afgrænses opad ved en fed vandret streg. Formålet med disse ændringer er at mindske risikoen for, at vælgeren sætter kryds ud for vejledningsteksten i stedet for ud for et liste- eller kandidatnavn med den virkning, at stemmesedlen bliver ugyldig.

Udsnittet af stemmesedlen omfatter fem kandidatlistes, der alle har samme listebetegnelse. De fire første kandidatlistes har til listebetegnelsen en tilføjelse, der angiver et særligt lokalt eller andet tilhørsforhold. De har efter anmodning fået tildelt samme bogstavbetegnelse og har derefter anmeldt listeforbund. Den femte kandidatliste har ikke anmodet om at få tildelt samme bogstavbetegnelse som de øvrige fire og er derfor blevet tildelt en særskilt bogstavbetegnelse.

Det forudsættes i eksemplet, at ingen af de nævnte fem kandidatlistes har eneret til listebetegnelsen. Såfremt det ved endelig dom er fastslået eller der i øvrigt er grund til at antage, at en af kandidatlistes har eneret til listebetegnelsen, kan listebetegnelsen kun anvendes af de andre kandidatlistes, hvis indehaveren af eneretten har samtykket heri, jf. afsnit 6.5. ovenfor.

De fire listes, der har indgået listeforbund, er opført på stemmesedlen som foreskrevet i lovens § 46, stk. 3, jf. § 10 i bekendtgørelsen om stemmesedler til kommunale og regionale valg.

For at undgå, at stemmesedlen får en uhensigtsmæssig bredde, er de fire kandidatlistes rubrikker anbragt i to rækker under hinanden, jf. bekendtgørelsens § 10, stk. 3. I første række er i vandret rækkefølge anbragt listes med numrene 1 og 2 og i anden række er i vandret rækkefølge anbragt listes med numrene 3 og 4.

På de fire kandidatlistes, der har indgået listeforbund, er i alt opstillet 15 kandidater. Det maksimalt tilladte antal kandidater på kandidatlistes, der indgår listeforbund, er 8 mere, end der skal vælges, dvs. i dette tænkte eksempel 17, jf. den kommunale og regionale valglovs § 21, stk. 2.

På den 5. kandidatliste er opstillet 11 kandidater. Det maksimalt tilladte antal kandidater er 4 mere, end der skal vælges, dvs. i dette tilfælde 13, jf. den kommunale og regionale valglovs § 21, stk. 1.

For de kandidatlistes, hvor kandidaterne er opstillet i en bestemt rækkefølge (partiliste), er ud for kandidaternes navne sat et nummer, der angiver denne rækkefølge. For de kandidatlistes, der har sideordnet opstilling, er der ikke sat numre ud for kandidaternes navne.

Som det vil ses, har kandidaterne i to tilfælde samme navn, henholdsvis Helge Jensen og Ole Hansen. I disse tilfælde - og i andre tilfælde, hvor valgbestyrelsen skønner, at der kan ske forveksling af kandidaternes navne - skal der i forlængelse af navnene anføres en kortfattet betegnelse på enten stilling eller bopæl på de pågældende kandidater, jf. § 7, stk. 1, i bekendtgørelsen om stemmesedler til brug ved kommunale valg. Efter de to personer, der hedder Helge Jensen, er tilføjet deres stilling som henholdsvis gårdejer og lærer, hvorimod der efter de to personer, der hedder Ole Hansen, er tilføjet deres bopæl i henholdsvis Torpevang og Hørhaven.

Det forudsættes i eksemplet, at ingen af de viste kandidatlistes har anmodet om, at en betegnelse for lokaliteten for kandidatlistens kandidaters bopæl anføres på stemmesedlerne, jf. § 8 i bekendtgørelsen om stemmesedler til kommunale og regionale valg.

Cirkulære om brevstemmeprotokollers indhold og udformning

Bilag 5 indeholder cirkulære nr. 54 af 8. maj 2001 om brevstemmeprotokollers indhold og udformning. Cirkulæret er udeladt her, da den har været offentliggjort i Ministerialtidende og findes i Retsinformation

Bilag 6

Bekendtgørelse om bedømmelse af stemmesedler afgivet til kommunale og regionale valg

Bilag 6 indeholder bekendtgørelse nr. 649 af 19. juni 2007 om bedømmelse af stemmesedler afgivet til kommunale og regionale valg

Bekendtgørelsen er udeladt her, da den har været offentliggjort i Lovtidende A og findes i Retsinformation.

Mandaternes fordeling på kandidatlister

I det følgende eksempel er der foretaget en trinvis gennemregning af mandatfordelingen på grundlag af et tænkt valgresultat. Ved valget er der anmeldt 9 kandidatlister, og der skal vælges 11 kandidater. Kandidatliste J. har ikke indgået forbund. Mellem listerne N.1 og N.2 er indgået listeforbund (N), og mellem listerne O. 1, O.2 og O.3 er ligeledes indgået listeforbund (O). Mellem listeforbund N og O er indgået valgforbund. Endvidere er der indgået listeforbund mellem listerne T.1 og T.2 (T) og valgforbund mellem listeforbund T og liste Ø.

I eksemplet er forudsat, at der ikke er tilfaldet et listeforbund stemmer, der ikke kan henføres til de enkelte kandidatlister inden for forbundet.

1. trin:									
Kandidatliste	J.	N.1	N.2	O.1	O.2	O.3	T.1	T.2	Ø.
Antal stemmer	444	57	73	28	38	27	54	129	70
		130		93			183		
		223					253		
Div. 1	444 ¹)	223 ³)				253 ²)			
Div. 2	222 ⁴)	111 1/2 ⁷)				126 1/2 ⁶)			
Div. 3	148 ⁵)	74 1/3 ¹¹)				84 1/3 ¹⁰)			
Div. 4	111 ⁸)	55 3/4				63 1/4			
Div. 5	88 4/5 ⁹)								
Div. 6	74								
Antal mandater	5	3				3			

Bemærkninger til 1. trin:

De 11 største kvotienter giver mandat til listerne i den rækkefølge, som er angivet med små tal 1 - 11.

Valgforbundet N og O har opnået 3 mandater, nemlig nr. 3, 7 og 11, og skal dele disse mellem sig efter stemmetal med benyttelse af samme metode, jf. 2. trin.

2. trin:		
Listeforbund	N.	O.
Antal stemmer	130	93
Div. 1	130 ¹⁾⁼³⁾	93 ²⁾⁼⁷⁾
Div. 2	65 ³⁾⁼¹¹⁾	46 1/2
Div. 3	43 1/3	
Antal mandater	2	1

Bemærkninger til 2. trin:

Listeforbundet N.1 og N.2 har opnået 2 mandater og skal dele disse mellem sig efter stemmetal med benyttelse af samme metode, jf. 3. trin.

Listeforbundet O.1, O.2 og O.3 har opnået 1 mandat, der tilfalder den liste, som har det største stemmetal, dvs. liste O.2.

3. trin:		
Kandidatliste	N.1	N.2
Antal stemmer	57	73
Div. 1	57 ²⁾⁼¹¹⁾	73 ¹⁾⁼³⁾
Div. 2	28 1/2	36 1/2

Antal mandater	1	1
----------------	---	---

4. trin:

Listeforbund	T.	
Kandidatliste		Ø.
Antal stemmer	183	70
Div. 1	$183^{1)=2)}$	$70^{3)=10)}$
Div. 2	$91 \frac{1}{2}^{2)=6)}$	35
Div. 3	61	
Antal mandater	2	1

Bemærkninger til 4. trin:

Valgforbundet T og Ø har opnået 3 mandater, nemlig nr. 2, 6 og 10, og skal dele disse mellem sig efter stemmetal med benyttelse af samme metode.

Listeforbundet T.1 og T.2 har fået 2 mandater, nemlig nr. 2 og 6, og skal dele disse mellem sig efter stemmetal med benyttelse ligeledes af samme metode, jf. 5. trin.

Liste Ø har opnået 1 mandat.

5. trin :

Kandidatliste	T.1	T.2
Antal stemmer	54	129
Div. 1	54	$129^{1)=2)}$
Div. 2		$64 \frac{1}{2}^{2)=6)}$
Div. 3		43
Antal mandater	0	2

Herefter bliver resultatet af gennemregningen af mandatfordelingen:

Kandidatliste J: 5 mandater (nr. 1, 4, 5, 8 og 9)

Kandidatliste N.1: 1 mandat (nr. 11)

Kandidatliste N.2: 1 mandat (nr. 3)

Kandidatliste O.2: 1 mandat (nr. 7)

Kandidatliste T.2: 2 mandater (nr. 2 og 6)

Kandidatliste Ø: 1 mandat (nr. 10)

Kandidatudvælgelsen ved partilisteopstilling

Kandidatudvælgelsen og bestemmelsen af stedfortræderrækkefølgen i tilfælde, hvor kandidaterne er opstillet i en bestemt rækkefølge (partiliste), er illustreret i følgende eksempel:

På en kandidatliste med 11 kandidater er i alt afgivet 444 stemmer, der fordeler sig med 272 personlige stemmer og 172 listestemmer. Listen har fået 5 mandater, og listens fordelingstal er 444: $(5 + 1) = 74$ forhøjet til 75. De på de enkelte kandidater afgivne personlige stemmer samt fordelingen af listestemmerne er som anført nedenfor.

Kandidat	Personlige stemmer	Liste- stem-mer	I alt	Valgte	Sted- fortræ- dere
Nr. 1	30	45	75	nr. 1	
Nr. 2	10	65	75	nr. 2	
Nr. 3	18	57	75	nr. 3	
Nr. 4	14	5	19		nr. 3
Nr. 5	17		17		nr. 4
Nr. 6	7		7		nr. 6
Nr. 7	43		43	nr. 5	
Nr. 8	20		20		nr. 2
Nr. 9	79		79	nr. 4	
Nr. 10	23		23		nr. 1
Nr. 11	11		11		nr. 5
Tilsammen	272	172	444	5	6

Bemærkninger til eksemplet:

De kandidater, der har opnået fordelingstallet eller derover, er valgte, altså nr. 1, 2, 3 og 9. Disse er valgt i partilistens rækkefølge. Kandidat nr. 7 er ligeledes valgt, idet pågældende er den af de kandidater, der ikke har opnået fordelingstallet, der har det højeste stemmetal.

Stedfortræderrækkefølgen for de 6 ikke-valgte kandidater bliver herefter: Nr. 10, 8, 4, 5, 11 og 6.

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. **INDLEDNING**
2. **OVERSIGT OVER OPGAVERFORDDELINGEN VED DE KOMMUNALE OG REGIONALE VALG DEN 17. NOVEMBER 2009**
  - 2.1. *KOMMUNALBESTYRELSENS OPGAVER*
  - 2.2. *REGIONSRADETS OPGAVER*
  - 2.3. *KOMMUNEVALGBESTYRELSENS OPGAVER*
  - 2.4. *REGIONSVALGBESTYRELSENS OPGAVER*
3. **OVERSIGT OVER TIDSRISTERNE VED DE KOMMUNALE OG REGIONALE VALG DEN 17. NOVEMBER 2009**
4. **BEKENDTGØRELSE OM DE KOMMUNALE OG REGIONALE VALG, VALGRET, VALGLISTER OG VALGKORT**
  - 4.1. *BEKENDTGØRELSE OM DE KOMMUNALE OG REGIONALE VALG*
  - 4.2. *VALGRET*
  - 4.3. *GENERELT OM OPTAGELSE PÅ VALGLISTEN*
  - 4.4. *INDBERETNINGER AF ÆNDRINGER VEDRØRENDE AFSTEMNINGSSOMRÅDER OG AFSTEMNINGSSTEDER*
  - 4.5. *MASKINEL UDARBEJDELSE AF VALGLISTER*
    - 4.5.1. *Hovedlisten*
    - 4.5.2. *Tilflytterlisten*
  - 4.6. *MANUEL RETTELSE AF VALGLISTEN SOM FØLGE AF MANGLER M.V. VEDRØRENDE INDBERETNING TIL CPR*
  - 4.7. *MANUEL OPTAGELSE PÅ VALGLISTEN I ØVRIGT*
    - 4.7.1. *Manuel optagelse på valglisten af visse vælgere, der ikke har dansk indfødsret og ej heller er statsborgere i et af de øvrige EU-lande eller i Island eller Norge*
    - 4.7.2. *Manuel optagelse på valglisten af vælgere, der får dansk indfødsret m.v., eller hvis værgemål med fratagelse af den retlige handleevne bliver ophevet senere end 7 dage før valgdagen*
  - 4.8. *MANUEL SLETTESE AF VALGLISTEN I ØVRIGT*
    - 4.8.1. *Manuel slettelse af valglisten af vælgere på slettelisten*
    - 4.8.2. *Manuel slettelse af valglisten af vælgere, der manuelt optages på valglisten i en anden kommune m.v.*
    - 4.8.3. *Manuel slettelse af valglisten af visse vælgere, der fraflytter kommunen uden at blive optaget på tilflytterlisten i en anden kommune*
    - 4.8.4. *Manuel slettelse af vælgere, der fraflytter til udlandet, Færøerne eller Grønland*
    - 4.8.5. *Manuel slettelse af vælgere, der afgår ved døden, kommer under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne eller fortaber dansk indfødsret m.v.*
  - 4.9. *SÆRLIGT OM FLYTNING INDEN FOR KOMMUNEN SENERE END 15 DAGE FØR VALGDAGEN*

- 4.10. *SÆRLIGT OM TILFLYTNING FRA EN ANDEN KOMMUNE ELLER FRA UD-
LANDET M.V. SENERE END 7 DAGE FØR VALGDAGEN*
  - 4.10.1. *Tilflytning fra en anden kommune senere end 7 dage før valgdagen*
  - 4.10.2. *Tilflytning fra udlandet, Færøerne eller Grønland*
- 4.11. *UDSENDELSE AF VALGKORT*
- 4.12. *BEKENDTGØRELSE OM UDSENDELSE AF VALGKORT. INDSIGELSER
VEDRØRENDE VALGKORT OG VALGLISTER*
- 4.13. *ELEKTRONISK VALGLISTE*

5. VALG M.V. AF VALGBESTYRELSER, VALGSTYRERE OG TILFORORDNE- DE VÆLGERE

- 5.1. *VALGBESTYRELSER*
  - 5.1.1. *Kommunevalgbestyrelsen*
  - 5.1.2. *Regionsvalgbestyrelsen*
- 5.2. *VALGSTYRERE*
- 5.3. *TILFORORDNEDE VÆLGERE*
- 5.4. *DIÆTER*

6. KANDIDATLISTER, LISTE- OG VALGFORBUND, STEMMESEDLER OG OP- SLAG M.V.

- 6.1. *FRISTER*
- 6.2. *INDLEVERING AF KANDIDATLISTER M.V.*
  - 6.2.1. *Almindelige bestemmelser*
  - 6.2.2. *Mindsteantal og maksimumantal*
- 6.3. *VALGBESTYRELSENS GODKENDELSE AF KANDIDATLISTERNE*
  - 6.3.1. *Fremgangsmåden ved valgbestyrelsens godkendelse*
  - 6.3.2. *Kandidatlisternes gyldighed*
  - 6.3.3. *Godkendelse af kandidaterne*
  - 6.3.4. *Underretning af udenlandske kandidater*
  - 6.3.5. *Godkendelse af bemyndigede stillere og kandidater*
  - 6.3.6. *Bemyndigelse af en forening eller vælger(e) til at ansøge om og modtage
partistøtte på kandidatlistens vegne*
  - 6.3.7. *Godkendelse af eventuelle anmodninger om anførelse af en betegnelse
for lokaliteten for kandidaternes bopæl på stemmesedlerne*
- 6.4. *KANDIDATERNES NAVNE PÅ STEMMESEDLERNE*
- 6.5. *LISTEBETEGNELSE*
- 6.6. *BOGSTAVBETEGNELSE*
- 6.7. *LISTEFORBUND OG VALGFORBUND*
  - 6.7.1. *Indgåelse af listeforbund og valgforbund*
  - 6.7.2. *Anmeldelse m.v. af listeforbund og valgforbund*
- 6.8. *BEKENDTGØRELSE M.V. AF DE GODKENDTE KANDIDATLISTER OG AN-
MELDTE FORBUND*
- 6.9. *STEMMESEDLER OG OPSLAG M.V.*
  - 6.9.1. *Stemmesedler*
  - 6.9.2. *Opslag*
  - 6.9.3. *Fejl i stemmesedler og opslag*
  - 6.9.4. *Afdøde kandidater*

6.10. *KANDIDATLISTERNES PLAKATOPSÆTNING VED OFFENTLIG GADE ELLER VEJ M.V.*

7. AFSTEMNING PÅ VALGDAGEN

- 7.1. *KOMMUNALBESTYRELSENS FORBEREDELSE AF AFSTEMNINGEN*
- 7.2. *DEN ALMINDELIGE FREMGANGSMÅDE VED STEMMEAFGIVNINGEN*
- 7.3. *REGLERNE OM HJÆLP TIL STEMMEAFGIVNINGEN PÅ VALGDAGEN*
- 7.4. *OPRETHOLDELSE AF RO OG ORDEN I STEMMELOKALERNE*
- 7.5. *VALGAGITATION ER IKKE TILLADT I STEMMELOKALERNE M.V.*
- 7.6. *INDSAMLINGER PÅ AFSTEMNINGSSTEDERNE*
- 7.7. *ANDRE AFSTEMNINGER SAMTIDIG MED VALG*
- 7.8. *EXIT POLLS*
- 7.9. *PRESSENS ADGANG TIL STEMMELOKALERNE*

8. BREVSTEMMEAFGIVNING

- 8.1. *DE GENERELLE REGLER OM BREVSTEMMEAFGIVNING HER I LANDET*
- 8.2. *SÆRLIGT OM BREVSTEMMEAFGIVNING PÅ FOLKEREGISTRENE/BORGERSERVICECENTRENE*
  - 8.2.1. *Betingelserne for brevstemmeafgivning*
  - 8.2.2. *Den almindelige fremgangsmåde ved brevstemmeafgivningen*
  - 8.2.3. *Reglerne om hjælp til brevstemmeafgivningen*
- 8.3. *SÆRLIGT OM BREVSTEMMEAFGIVNING PÅ SYGEHUSE OG I KRIMINALFORSORGENS ANSTALTER OG ARRESTHUSENE*
- 8.4. *SÆRLIGT OM BREVSTEMMEAFGIVNING I VISSE BOFORMER OG BOLIGER EFTER LOV OM SOCIAL SERVICE OG BOLIGLOVGIVNINGEN SAMT I VÆLGERENS HJEM*
  - 8.4.1. *Betingelserne for brevstemmeafgivning*
  - 8.4.2. *Udpegning af stemmemodtagere*
  - 8.4.3. *Den almindelige fremgangsmåde ved brevstemmeafgivning*
  - 8.4.4. *Reglerne om ydelse af hjælp til stemmeafgivningen*
- 8.5. *SÆRLIGT OM BREVSTEMMEAFGIVNING PÅ MINDRE ØER, HERUNDER CHRISTIANSØ*
- 8.6. *BREVSTEMMEAFGIVNING PÅ FÆRØERNE, I GRØNLAND, I UDLANDET, PÅ DANSKE SKIBE I UDENRIGSFART OG PÅ DANSKE HAVANLÆG*
  - 8.6.1. *Brevstemmesteder og -modtagere på Færøerne, i Grønland og i udlandet*
  - 8.6.2. *Brevstemmesteder og -modtagere på danske skibe i udenrigsfart og danske havanlæg*
  - 8.6.3. *Tidsrum for brevstemmeafgivning*
  - 8.6.4. *Brevstemmematerialet samt fremgangsmåden ved afgivning af brevstemme*
  - 8.6.5. *Fremgangsmåden ved brevstemmeafgivning*
- 8.7. *MODTAGELSE OG KONTROL AF BREVSTEMMER*
  - 8.7.1. *Kommunalbestyrelsens modtagelse og registrering af brevstemmer m.v.*
  - 8.7.2. *Elektronisk brevstemmeprotokol*
  - 8.7.3. *Valgstyrernes kontrol og gennemgang af de modtagne brevstemmer*

9. OPGØRELSE AF AFSTEMNINGEN

- 9.1. *KANDIDATERS DELTAGELSE I STEMMEOPTÆLLINGEN*
- 9.2. *STEMMEOPTÆLLING PÅ AFSTEMNINGSSTEDET*
- 9.3. *BEDØMMELSE AF STEMMESEDLER*
  - 9.3.1. *Bedømmelse af stemmesedler afgivet på afstemningsstedet*
  - 9.3.2. *Bedømmelse af brevstemmesedler*
  - 9.3.3. *Registrering af ugyldige stemmesedler, herunder brevstemmesedler*
- 9.4. *VALGSTYRERNES AFSTEMNINGSBØGER*
- 9.5. *KOMMUNEVALGBESTYRELSENS FINTÆLLING*
- 9.6. *VALGBESTYRELSENS VALGBOG*
  - 9.6.1. *Kommunevalgbestyrelsens valgbo*
  - 9.6.2. *Regionsvalgbestyrelsens valgbo*
- 9.7. *REGIONSVALGBESTYRELSENS EVENTUELLE FINTÆLLING*

10. OPGØRELSEN AF VALGET

- 10.1. *TILRETTELÆGGELSEN AF OG GRUNDLAGET FOR OPGØRELSEN*
- 10.2. *MANDATERNES FORDELING PÅ KANDIDATLISTER*
- 10.3. *KANDIDATUDVÆLGELSEN*
- 10.4. *INDFØRELSE AF RESULTATET AF VALGOPGØRELSEN I VALGBOGEN M.V. OG SAMMENPAKNING AF STEMMEMATERIALE M.V.*
- 10.5. *UNDERRETNING AF DE VALGTE OG STEDFORTRÆDERNE*
- 10.6. *EVENTUEL FORNYET FINTÆLLING EFTER AFLEVERING AF VALGBOGEN OG UNDERRETNING AF KANDIDATERNE*
- 10.7. *INDSENDELSE AF KOPI AF VALGBOGEN TIL INDENRIGS- OG SOCIALMINISTERIET*

11. FRITAGELSE FOR VALG

12. VALGKLAGER

13. OPBEVARING OG KASSATION AF VALGMATERIALE

14. AFHOLDELSE AF UDGIFTERNE VED VALGET

BILAG 1

BILAG 2

BILAG 3

BILAG 4

BILAG 5

BILAG 6

BILAG 7

BILAG 8